

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM VE GÜVENLİK
SİYASETİ: GAZİOSMANPAŞA SARIGÖL MAHALLESİ**

**LEMAN ÇELİK ÖZŞAHİN
12716004**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. ESTER RUBEN**

**İSTANBUL
2018**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

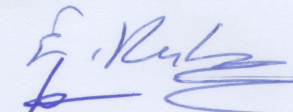
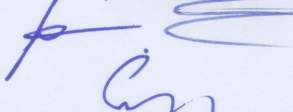
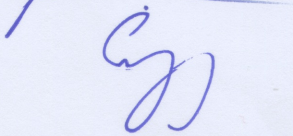
TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM VE GÜVENLİK
SİYASETİ: GAZİOSMANPAŞA SARIGÖL MAHALLESİ

LEMAN ÇELİK ÖZŞAHİN
12716004

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 01.08.2018

Tezin Savunulduğu Tarih: 23.07.2018

Tez Oy Birliği / ~~Oy Çokluğu~~ ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Ester Ruben	
Jüri Üyeleri	: Doç. Dr. Maral Erol Jeneron	
	: Doç. Dr. Güzdem Ne	

İSTANBUL
TEMMUZ 2018

ÖZ

**Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Güvenlik Siyaseti: Gaziosmanpaşa Sarıgöl
Mahallesi
Leman Çelik Özşahin
Temmuz, 2018**

Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren artan kentsel dönüşüm uygulamaları öncelikli olarak kent yoksullarının yaşadığı gecekondü mahallelerine odaklanmış ve bu mahallelerin yeniden inşası başlıca hedef haline gelmiştir. Geçmişte gecekondü mahallelerini göz ardı eden yönetsel bakış açısının yerini kentsel dönüşümle düzenleme, ıslah etme, yenileme kavramlarına bırakması gecekondü mahallelerinde köklü değişimlerin yaşanmasına ve bu mahallelerin yeniden inşa sürecine girmesine neden olmuştur. Düzenleme ve ıslah etme anlayışının odak noktası ise belli etnik kimliklerin, işçilerin ve marjinal olarak tanımlanan grupların yaşam alanları olmuştur. Bu çalışma, afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkındaki kanun kapsamında dönüşüm alanı ilan edilen gecekondü mahallelerini irdelleyerek kent yoksullarının yaşadığı mahallelerin damgalanması ve suçlulaştırılması üzerinden güvenlik siyaseti ile kentsel dönüşüm arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Örnek mahalle olarak seçilen İstanbul Gaziosmanpaşa Sarıgöl mahallesinde yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiş ve kentsel dönüşüm öncesi, kentsel dönüşüm süreci ve sonrası araştırılmıştır. Kentsel dönüşümün hedeflediği yenileme, rehabilitasyon kavramları da irdelenerek Sarıgöl’deki kentsel dönüşümün mahalle halkı üzerindeki etkisi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent Yoksulluğu, Suçlulaştırma, Kentsel Dönüşüm

ABSTRACT

Urban Regeneration and Security Policy in Turkey: Gaziosmanpaşa Sarıgöl District

**Leman Çelik Özşahin
Temmuz, 2018**

Since 2000s increasing urban regeneration projects in Turkey primarily focuses on gecekondu neighborhoods and the rebuilding of this neighborhoods has become the main target. In the past, the administrative perspective that ignores the gecekondu neighborhoods has been replaced by the urban regenerations restructuring and renewal concepts causing radical changes in the gecekondus. The focus of the regulating and reforming has been the places of living of certain ethnic identities, workers, and marginalized groups. This study examines the relationship between urbanization and the criminalization of neighborhoods, where the urban poor live by, examining the neighborhoods declared as transformed areas under the law on transforming of the areas those are under disaster risk. Semi-structured interviews were conducted in the neighborhood of Istanbul Gaziosmanpaşa Sarıgöl, which is chosen as a sample neighborhood. The concepts of renewal and rehabilitation aimed by urban transformation is also examined and the effect of the urban regeneration in Sarıgöl neighborhood is examined.

Key Words: Urban Poor, Criminalization, Urban Regeneration

ÖN SÖZ

Tez çalışmamın tamamlanmasında bütün hoşgörüsüyle yanımda olan, bana destek veren tez danışmanım Prof. Dr. Ester Ruben'e teşekkür ederim. Ester hocanın moral veren, pozitif tutumu tezi bitirmem için en büyük motivasyonlardan biriydi. Lisansüstü eğitimim boyunca ders aldığım, bilginin kapılarını açarak derslerinde her zaman özgür tartışma ortamı sağlayan; eşitliğe, adalete, barışa inanan hocalarım İsmet Akça'ya, Funda Karapehlivan'a, Ayşe Durakbaşı'ya, Haldun Güralp'e, Fulya Atacan'a, Leyla Şimşek'e teşekkür ediyorum.

Saha araştırmasında çalışmama destek veren Sarıgöl Romanlar Derneği Başkanı Suat Özfidan'a, görüşmeler sırasında her konuda yardımcı olan mahalle sakinlerinden Cemil Bey'e ve görüşmelere katılan, evlerinin, işyerlerinin kapılarını açan tüm Sarıgöl sakinlerine teşekkür ederim.

Ailem, annem Arife ve babam Fethi Çelik eğitim hayatım boyunca bana her zaman destek ve moral oldular, onlara minnettarım. Sevgili Hüseyin her daim yanımda olmasaydı bu çalışmayı tamamlayamazdım, sabrına ve desteğine teşekkürler.

İstanbul; Temmuz, 2018

Leman Çelik Özşahin

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. KENTSEL DÖNÜŞÜM	4
2.1. Kentsel Dönüşüm Kavramı	5
2.1.1. Kentsel Yenilemenin Ve Dönüşümün Yöntemleri	11
2.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm	15
3. GÜVENLİK SİYASETİ VE KENTSEL DÖNÜŞÜM	27
3.1. Güvenlik Siyaseti Tartışmaları.....	27
3.2. Türkiye’de Güvenlik Siyaseti Ve Kentsel Dönüşüm	35
4. GAZİOSMANPAŞA İLÇESİ SARIGÖL MAHALLESİ VE KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİ	41
4.1. Gaziosmanpaşa İlçesinin Tarihçesi	41
4.2. Geçmişten Günümüze Sarıgöl Mahallesi.....	44
4.3. Sarıgöl Mahallesinde Kentsel Dönüşüm	48
5. SARIGÖL MAHALLESİNDE KENTSEL DÖNÜŞÜM VE GÜVENLİK SİYASETİ ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI	54
5.1. Saha Araştırmasında Yöntem.....	54
5.2. Kentsel Dönüşümün Sarıgöl Sakinlerine Etkisi.....	55
5.3. Mahalleye Aidiyet.....	58
5.4. Kentsel Dönüşüm Ve Uzlaşma	61

5.5. Yerinden Edilme	63
5.6. Güvenlik, Suç Ve Suçlulaştırma	65
6. SONUÇ	72
7. KAYNAKÇA	74
EKLER	82
ÖZGEÇMİŞ	108

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Üçüncü Dünya Megakentleri Nüfus (Milyon).....	7
Tablo 2: Kentsel Dönüşümün Amaçları.....	9
Tablo 3: Gecekondu Nüfusunun Yüksek Olduğu Ülkeler	11
Tablo 4: Kentsel Yeniden Üretim Politikaları	13
Tablo 5: Türkiye’de Gecekondu ve Gecekondulu Nüfus	20
Tablo 6: Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yasal Düzenlemeler.....	23

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Gaziosmanpaşa'nın İstanbul'daki Konumu	41
Şekil 2: 1960'lı Yıllarda Gaziosmanpaşa'da Gecekondu İnşası.....	42
Şekil 3: Günümüzde Gaziosmanpaşa Meydanı	43
Şekil 4: Sarıgöl'ün Konumu.....	44
Şekil 5: Sarıgöl- Şen Mahalle	45
Şekil 6: Gaziosmanpaşa Sarıgöl-Yenidoğan Kentsel Dönüşüm Proje Alanı	49
Şekil 7: Sarıgöl Kent Konutları	52
Şekil 8: Sarıgöl'de Bir Duvar Yazısı.....	62

KISALTMALAR

AKP	:Adalet ve Kalkınma Partisi
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
GOP	:Gaziosmanpaşa
GOPAŞ	:Gaziosmanpaşa İnşaat Yatırım Taahhüt Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi
MOBESE	:Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
PVSK	:Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
TOKİ	:Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

1. GİRİŞ

Mekânın toplumsal hayatın karmaşık yapısını, mahalleler, sokaklar, yapılar, güvenlik duvarlarıyla görünür kılması birçok araştırmaya kaynaklık etmesine neden olmuştur. Sınıfsal farklılıkların, iktidar değişimlerin, sermayenin, mücadelelerin mekânı olan büyük kentlerde ise sosyal, ekonomik değişim görünür olduğu kadar kompleks bir hâl almaktadır. Eskinin kale duvarlarının yerini alan güvenlik duvarları, mekânsal bir sınır çizmenin ötesinde sınıflar arası ayrımları mekân üzerinden inşa etmektedir. Site duvarları içerisinde yaşayan üst ve üst-orta gelir grubunun “güvenli” hayatını tehdit eden duvarın dışındaki “güvensiz” kent yoksulları arasındaki ayrım; günümüz metropollerinde kentsel dönüşüm projelerinin de etkisiyle günden güne belirginleşen bir farklılığı oluşturmaktadır.

Kentsel dönüşüm projelerinin afet riski üzerinden ilerleyen, doğal afetlere karşı güvenli yaşam alanları inşa etme söyleminin öncelikli olarak kent yoksullarının yaşam alanlarını hedef alması ve yerinde dönüşüm iddiasının gerçekleşmemesi kentsel dönüşümün amaçlarının sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Kent mekânını sosyal, ekonomik, çevresel olarak yeniden üretmeye dayalı kentsel dönüşüm projelerinin bunu yaparken özellikle vurguladığı güvenli yaşam alanları oluşturma vurgusu çalışma konusunu seçmeme neden olmuştur. Güvenliğin mekânsal alana itilerek suça kaynaklık eden koşulların göz ardı edilmesi ve belli gruplara dair damgalama üzerinden suça yatkınlığın sınıfsal olarak açıklanmaya çalışılması mekânın dönüşümü ve güvenlik politikaları arasında kurulması gereken bağı ortaya koymaktadır. İktidar yönetim stratejilerinden biri olan “güvenlik” vurgusu üzerinden kent yoksullarının yaşam alanlarına müdahalenin irdeleneceği çalışmada, “potansiyel suçlu” bakışı ve kent yoksullarına yönelik suçlulaştırma üzerinden gecekondü mahallelerdeki kentsel dönüşüm İstanbul Gaziosmanpaşa Sarıgöl Mahallesi üzerinden incelenmektedir.

Sarıgöl Mahallesi’nin seçilmesinde; İstanbul’un “tehlikeli” olarak akıllara yer etmiş mahallelerinden biri olarak anılması, Romanlar, Kürtler, Balkan göçmenleri ile Karadenizlilerin bir arada yaşaması ve mahalle içinde değişen damgalama pratikleri önemli olmuştur. Öteki neden ise yıllarca Sarıgöl’e yakın

yaşamamdan ötürü mahalleyi geçmişinden beri tanımam, değişimini gözlememden kaynaklanmaktadır. Mahallede yaşayanlarla yakın ilişkilerimin olması, uzun yıllar mahallenin değişimine bizzat tanıklık etmem araştırma için mahalleyi seçmemin en temel sebeplerinden birini oluşturmaktadır.

Kentsel dönüşümün tartışılacağı ilk bölümde; kentsel dönüşümün tanımı, kentsel yenileme ihtiyacını ortaya çıkaran durumlar ve amaçlar tartışılacaktır. Büyük şehirlerdeki kaçak yapılaşma ve plansız kentleşme üzerinden metropollere odaklanılarak gecekondu olgusunun ele alınacağı bölümde, kentsel dönüşüm yöntemlerine de yer verilmektedir. Türkiye’de kentsel dönüşüm ihtiyacının nasıl ortaya çıktığı, büyük şehirlere göç ve İstanbul’da gecekondulaşma olgusu tarihsel olarak irdelenmiştir. Gecekonduhara ilişkin çıkarılan yasal düzenlemelere değinildikten sonra 2000’li yıllar ve sonrasında giderek artan kentsel dönüşüm tartışmalarına yer verilmiştir.

Güvenlik siyasetinin tartışıldığı bölümde temel odak noktası, güvenlik tartışmalarının özgürlük ile bağlantılı bir şekilde düşünülmesi ve sosyal kontrol mekanizmalarıyla birlikte ele alınmasıdır. *David Garland*’ın günümüzde değişen ceza, sosyal kontrol mekanizmalarındaki değişim ve refah devletinden çıkışla başlayarak suçun bireysel alana, bireyin sorumluluğuna itilmesi tartışmalarına odaklanılmıştır. Suçun risk yönetim mekanizması olarak ele alındığı günümüz toplumundaki “tehlikeli”, “suçlu” olarak nitelendirilen sınıflar ve bu sınıfların yaşam alanı olarak görülen mekanların suçlulaştırılması tartışılacaktır. *Loic Wacquant*’ın çalışmaları üzerinden yoksulluğun kriminalizasyonu ve damgalama pratikleri ele alınmıştır. Türkiye’de kentsel dönüşüm ve güvenlik politikalarının tartışmasıyla devam eden bölümde sosyal kontrol mekanizmalarının ve polislik pratiklerindeki değişimlerin kent mekanına yansımalarına odaklanılmaktadır.

Bu noktalardan hareketle bir sonraki bölümde örnek bölge olarak seçilen Gaziosmanpaşa ilçesinin İstanbul’daki önemi, kentsel dokudaki anlamı da irdelenerek ilçe hakkında genel bilgiler verilmiştir. Sarıgöl Mahallesi’nin tarihçesi, sosyal, ekonomik yapısının yanı sıra mahallenin kentsel dönüşüm ile tanışmasıyla kentsel dönüşüm süreci ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Sarıgöl’de gerçekleştirilen saha araştırması ve mülakatlar üzerinden mahallelinin kentsel dönüşümle ilişkisi irdelenmiştir. Kentsel dönüşüm ile mahallenin tanışması ve kentsel dönüşümün mahalleliye etkisinin incelendiği son bölümde güvenlik problemine bakış konu edilmiştir. Güvenlik vurgusu ile Sarıgöl’de kentsel dönüşüm arasındaki ilişkinin

mahalleli açısından nasıl değerlendirildiği, kentsel dönüşüm sürecinde yaşanan değişimler, basındaki haberler ve söylemsel pratikler üzerinden konu ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise konuya yönelik genel bir değerlendirme yapılarak, yürütölen saha araştırmasının çalışmaya etkisine değinilmiş, kentsel dönüşüm ile güvenlik siyaseti arasındaki ilişkinin ortaya konulmasında saha araştırmasının önemi vurgulanmıştır.

2. KENTSEL DÖNÜŞÜM

Kentler, üretim ilişkilerinin ve toplumsal pratiğin mekâna yansıdığı yerlerdir ve her türlü ekonomik, sosyal, politik gelişmeyi kapsarlar. Antik uygarlıklardan günümüze yönetim, üretim, ticaret merkezi olan kentler, insanlık tarihinin gelişiminin mekânsal tezahürü olmuşlar ve toplumsal değişimleri izlendiği başlıca faktörlerden birini oluşturmuşlardır. Özellikle sanayi devriminden sonra kentler kapitalist ekonominin temsil mekânları haline gelmiş ve yoğun bir kentleşme süreci başlamıştır. Tarihte sanayileşme ile artan kent nüfusu ve kentin sanayinin mekânı haline gelmesi, 19.yy'da modern toplum düzeniyle ilgili yazan birçok düşünürün kapitalizm tartışmalarıyla birlikte bu değişimin mekânı olarak kent olgusunu da konu edinmelerine sebep olmuştur¹. Sanayileşmenin etkisiyle önceleri Avrupa'da kendini gösteren, kırsaldan sanayi kentlerine doğru gerçekleşen işçi göçü sonucundaki yaşanan hızlı kentleşme süreci, kapitalist ekonominin tüm dünyayı etki altına almasıyla tüm dünyada giderek büyüyen kentleri ortaya çıkarmıştır. Modern kentler bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıktığı gibi siyasi, ekonomik değişimleri etkisi altına alarak dönüştürmüştür.

Kent ve toplumsal hayat birlikte dönüşüp gelişen ve birbirini oluşturan dinamik bir süreci oluşturmaktadır. Bu anlamda kentleşme; sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumsal yapısında artan örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci olarak² tanımlanmaktadır. Kentin; toplumsal, siyasi değişimlerin görünürlük kazandığı mekân olması, kenti siyasi ve toplumsal temelleriyle inceleme olanağını mümkün kılmaktadır. Günümüz modern kentlerinin oluşumu ve bu kentlere göçe bağlı olarak hızla artan kent nüfusu, plansız kentleşmeyi ortaya çıkarmış ve öngörülemeyen şekilde kent alanın kontrolsüzce büyümesi yasal, idari birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Büyük kentlere göç

¹ Bkz. Karl Marx (1867); Max Weber (1905); Emile Durkheim (1893); George Simmel (1903).

² Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası** (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2012), 31.

³ Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası** (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2012), 44.

edenlerin karşılaştığı barınma sorunu ve idari olarak barınma problemlerinin çözülememesi plansız kentsel büyümeyi yarattığı gibi göçmenlerin kendi barınma sorunlarına çözümler bularak şehir merkezlerine ve sanayi bölgeleri çevresine izinsiz yapılar inşa ettikleri bir süreci oluşturmuştur. Plansız kentleşme, kent nüfusunun sürekli artışı ve barınma sorunlarına karşı inşa edilen gecekonduar bugün sıklıkla duyduğumuz kentsel yenileme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Kent alanındaki birçok dönüşümü içeren kentsel yenileme kavramı, kentsel dönüşümle birlikte kullanılarak, kent alanındaki ekonomik, sosyal, çevresel değişimleri içermektedir. Kentsel dönüşüm kavramının kapsamı, içeriğinin ele alınacağı bu bölümde, kentsel dönüşümün amaçları ile uygulama yöntemleri incelenerek Türkiye’de kentsel dönüşüm konusuna odaklanılacaktır.

2.1. Kentsel Dönüşüm Kavramı

Kentlerin toplumsal, siyasal, ekonomik dönüşümlerden etkilenen ve tüm bu gelişmeleri de etkileyen yapısı, kentin salt bir mekândan öte tüm bu dönüşümlerin temsil edildiği dinamik bir alan olarak ele alınmasını yaratmaktadır. Sanayileşme ile artan kent nüfusu ve kırdan kente göçe bağlı olarak kentsel nüfusun hızlı artışı, plansız kentsel büyüme ile sonuçlanmış ve kente müdahale ile kent mekânını düzenleme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Kent alanını düzenlemeyi içeren kentsel yenileme kavramı iki ana düzlemde ele alınmaktadır. Bunlardan ilki tarihsel gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan, toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelerle kent alanının yaşadığı dönüşüme bağlı kentsel yenilemedir. Öteki ise kentsel çöküntü alanlarının oluşması ve plansız kentsel büyümeye karşılık devlet müdahalesi ile sonuçlanan kentsel dönüşümü ifade etmektedir. Literatürde karşılaşılan *urban renewal*, *urban transformation* ya da *urban rehabilitation* kavramlarına karşılık gelecek şekilde kullanabileceğimiz kentsel yenileme kavramı en geniş haliyle şöyle tanımlanmaktadır:

“Zaman içinde köhneyen, yıpranan, eskiyen, yasadışı ya da sağlıklı şekilde gelişen veya potansiyel arsa değeri üstyapı değerinin üzerinde seyreterek değerlendirilmeyi bekleyen ve yaygın bir yoksulluğun hüküm sürdüğü kent dokusunun, altyapısının sosyal ve ekonomik programlar ile oluşturulup beslendiği bir stratejik yaklaşım içinde, günün fiziksel ve

sosyoekonomik şartlarına uygun olarak değiştirilmesi, geliştirilmesi, yeniden canlanması ve bazen de yeniden üretilmesi eylemi³.”

Kentsel yenilemenin alt alanı olarak görülen kentsel dönüşüm ise kendiliğinden gerçekleşen bir süreç olarak ele alınmamaktadır. Kentsel yenilemenin ikinci tanımında belirtildiği üzere, olumlu ya da olumsuz yönde kent alanına müdahale kentsel dönüşümü ifade etmektedir. Bu çalışmada kentsel yenileme ile kentsel dönüşüm kavramları birbirini karşılayacak biçimde kullanılacak, kentsel yenilemenin tarihsel süreç içinde geçirdiği dönüşümlerden öte dışarıdan müdahaleyle gerçekleşen kentsel yenilemeye, kentsel dönüşüme, odaklanılacaktır.

Roberts, kentsel dönüşümü; ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşulların sürekli gelişimine yönelik, kapsamlı ve bütünlük bir bakış açısıyla kentsel problemlere yönelik karar alma süreci olarak açıklamaktadır⁴. Kentsel problemlerin artışına bağlı olarak artan kentsel dönüşüm tartışmaları beraberinde farklı karar alma süreçlerini de getirmektedir. Kentlerin global değişimlerle etkileşimi üzerinden günümüz kentlerini inceleyerek kentsel yenileme ile karar alma süreçlerinin farklı toplumsal kesimler üzerindeki etkilerine odaklanan Sassen, “küresel kent” ile konuyu ilişkilendirir. Kentlerin eşitsizliğin görünmesine olanak sağladığını savunan Sassen’e göre günümüzde şehirlerinin globalleşmesi ile kentsel dönüşüm aracılığıyla yoksulların kent merkezlerinin dışına itilmesi arasında bağlantı vardır⁵.

Kentsel dönüşüm alanları incelendiğinde, kentsel problemlerin olduğu bölgeler ve dönüşüm kapsamına alınan bölgelerde kent yoksullarının yaşadığı görülmektedir. Toplumsal, ekonomik, kültürel hatta siyasal amaçlarla kent parçalarının kullanım biçimine dışarıdan bir karışma sonucunda gerçekleşen kentsel dönüşümde dönüştürmeye konu edilen alanlar; gecekondu bölgeleri, kaçak apartmanların yoğunlukla bulunduğu bölgeler, doğal yıkım riski yüksek alanlar, kentin çöküntü alanlarıyla ekonomik ömrünü tamamlayan kent alanları⁶ olmaktadır. Kent alanlarının ömrünü tamamlaması, afet riski gibi konular üzerinden gerçekleştirilmesi planlanan yoğunlukla gecekondu mahallelerine yönelik kentsel dönüşüm; salt mekânsal yenileme olarak görülemeyecek kadar karmaşık süreçleri içermektedir.

³ Pelin Pınar Özden, **Kentsel Yenilenme** (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2008), 44.

⁴ Peter Roberts, “The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration”, **Urban Regeneration**, ed. Peter Roberts, Hugh Sykes (Sage, 2008): 17.

⁵ Saskia Sassen, **The Global City: New York, London, Tokyo**, (Princeton University Press, 1991).

⁶ Keleş, **age**, 386.

Tablo 1: Üçüncü Dünya Megakentleri Nüfus (Milyon)

	1950	2004
Mexico City	2,9	22,1
Seul-injon	1,0	21,9
(New York	12,3	21,9)
São Paulo	2,4	19,9
Mumbai (Bombay)	2,9	19,1
Delhi	1,4	18,6
Cakarta	1,5	16,0
Dakka	0,4	15,9
Kalküta	4,4	15,1
Kahire	2,4	15,1
Manila	1,5	14,3
Karaçi	1,0	13,5
Lagos	0,3	13,4
Şanghay	5,3	13,2
Buenos Aires	4,6	12,6
Rio de Janeiro	3,0	11,9
Tahrán	1,0	11,5
Istanbul	1,1	11,1
Beijing	3,9	10,8
Krung Thep (Bangkok)	1,4	9,1
Gauteng (Witwatersrand)	1,2	9,0
Kinşasa/Brazzaville	0,2	8,9
Lima	0,6	8,2
Bogota	0,7	8,0

Mike Davis, *Gecekondü Gezegeni*, çev. Gürol Koca (İstanbul: Metis Yayıncılık, 2007), 18.

Kentlerin toplumsal hayatta, üretim ilişkilerine etkisi ve modern dünya kentlerindeki ilişkisel ağlar mekânsal yenilenmenin karmaşık yapısını ortaya koymakta ve kentsel gelişimin birçok faktör üzerinden sorgulanmasına neden olmaktadır. Kent meselesinin devlet müdahalesi ile ele alınması neo-marksist kuramcıların tartışmalarıyla öne çıkmıştır. 1920’li yıllardan başlayarak Amerika’da kentlerin aldığı yoğun göç ve beraberinde ortaya çıkan sorunlara değinen Chicago Okulu, kente dair sosyolojik tartışmaların öncüsü konumundadır. Kenti, kapitalizmin gelişimiyle birlikte dönüşen, kendi dinamiklerini oluşturan doğal bir süreç olarak ele alan ve nüfus yoğunluklarıyla ilişkili olarak tartışan Chicago Okulu temsilcilerinin bakış açısı 1960’lardan itibaren sert bir dille eleştirilmeye başlanmıştır. Neo-marksist kuramcıların eleştirilerinin odak noktası olan kentsel gelişmeyi “doğal durum” olarak kabul etmenin aksine, kenti devlet müdahalesiyle inceleme bu eleştirilerin odak noktasıdır. Neo-marksist kent kuramcıları tarafından kent, kapitalizmin yeniden

üretim için kullandığı mekân olarak ele alınmış ve kentli hakkı, kent hakkı, kentin kent olma hakkı üzerinden müdahale kavramı irdelenmiştir. Mekânı maddi bir ürün olarak inceleyen ve sermaye birikimi üzerinden ele alan David Harvey⁷, toplumsal pratikler, toplumun yeniden oluşumu ve toplumsal ihtiyaçlar karşılığında mekânın geliştiğini savunmaktadır. Dev finans şirketleri, küreselleşme üzerinden kenti ele alarak, kentsel değişimleri ve kent alanına müdahaleyi neoliberal üretim biçimiyle ilişkilendirir. Kenti ve kentsel yenilemeyi sermayenin krizleriyle de açıklayan Harvey'e göre sermaye fazlasının kentsel dönüşüm yoluyla emilmesi, "yaratıcı yıkım" yoluyla kenti tekrar tekrar yapılandırmaktadır⁸. Sermaye üretimini kent üzerinden ve kenti de sermayeye içkin bir şekilde açıklayan Harvey, kentleşme ve kentsel imar süreçlerini de bu bakış açısıyla ele alır:

"Genel olarak mekânın, özel olarak kentleşmenin üretimi, kapitalizm koşullarında büyük bir endüstri haline gelmiştir. Sermaye fazlasının emilmesi için ana yöntemlerden biri budur. Dünyadaki toplam işgücünün önemli bir bölümü insan ürünü çevrenin inşası ve bakımında istihdam edilmektedir. Bu konuyla bağlantılı olarak büyük miktarda sermaye, çoğu zaman uzun vadeli kredi biçiminde kentsel imar süreci içinde harekete geçer. Borç ile beslenen bu yatırımlar, kriz oluşumunun ana merkezi haline gelirler⁹."

Kentin yeniden üretilmesi ve kentin önemli bir yatırım haline gelmesini inceleyen Harvey, kentsel dönüşüm sürecini Fordist üretim krizi karşısında neoliberal dönemdeki yatırım alanı olarak kentin anlaşılması konusuna dikkat çeker. Kapitalizmin mekânsal yansımasının ve toplumsal ilişkilerin tezahürü olarak kenti anlamamız gerektiğini savunan Castells'de kentte yaşanan değişimlerin toplumsal hareketlerle ilişkili olduğunu vurgular. Kentsel değişimin temel boyutunun; kentin anlamları üzerine toplumsal sınıflar ile tarihsel aktörler arasındaki tartışmayı, sosyal yapıda mekânsal biçimlerin önemini ve tüm sosyal yapıyla ilişkili olarak kentlerin bağlamını, hiyerarşisi ve kaderini kapsadığına¹⁰ değinir. Kenti işgücünün yeniden üretim mekânı olarak ele alarak, devlet müdahalesi ve kentsel planlama arasındaki ilişkiye odaklanarak kent mekânındaki değişimlerin siyasi meseleler olduğunu ve verilen kararların politik meseleler olduğunu vurgular.

Kapitalizmin yaşadığı krizlere çözüm olarak kenti bütünüyle bir meta olarak, değişim değerine sahip bir şekilde kullanıma sokması Lefebvre tarafından da

⁷ Bkz. David Harvey (2010, 2016).

⁸ David Harvey, **Sermaye Muamması**, çev. Sungur Savran (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2010), 183.

⁹ Harvey, 2010, 173.

¹⁰ Manuel Castells, **The City and the Grassroots**, (California: University of California Press, 1983), 302.

tartışılmıştır¹¹. Kentle kapitalizm arasındaki ilişkinin geçirdiği dönüşümler ve bugün anladığımız şekilde kentsel yenileme olgusunun oluşması 1980’li yıllarda başlayan neoliberal yönetim anlayışıyla aynı döneme denk gelir. Lefebvre’in ele aldığı şekilde kentin toplumsal, kültürel anlamlarından soyutlanarak ekonomik bir anlama kavuşması, alım satım değeri üzerinden mekânı değerlendirme ve bu yönde değişimlerin önünün açılması neoliberal dönemin bakış açısını yansıtmaktadır. Bu dönemde hızını önceki dönemlere göre oldukça arttıran kentleşme süreci ve kentsel rantının sermaye birikim sürecinde önemli bir aktör haline gelmesi neoliberal kent politikalarını oluşturmuştur. Neoliberal kent politikaları da yalnızca politik-ideolojik tercihler uyarınca kentlere uygulanan reçeteler ve saf formları değil; eski düzenlemeler, kurumsal pratikler ve politik uzlaşılarla şekillenen politik-kurumsal bir bağlamda yol alan dinamik stratejileri¹² anlatmaktadır. Kent alanını devlet müdahalesi, kapitalizmin girdiği kriz neticesinde değişen kent politikaları ve neoliberal yönetim üzerinden ele almak kentsel dönüşümün mekânsal bir olgudan öte toplumsal, siyasal, ekonomik açılardan irdeleyebilmek adına oldukça önemlidir.

Kentsel dönüşümde gerçekleşmesi planlanan amaçlar, kentsel dönüşümün çok boyutlu ve karmaşık yapısının ortaya koymaktadır:

Tablo 2: Kentsel Dönüşümün Amaçları

Kent ve bölgeleri endüstri ve ticari eylemlerinde daha iyi şartlara ulaştıracak ekonomik canlandırmayı sağlamak
Kent altyapısının kullanımını iyileştirmek
Kentlerde daha kaliteli bir yaşam ve çevre oluşturmak
Yoğun sosyal problemleri olan bölgelerde sosyal yenilemeyi gerçekleştirmek
Tarihi yapıların korunmasını ve kullanılmasını temin etmek
Yerleşme standartlarının genel olarak iyileştirilmesini sağlamak
Ucuz konut temininin sürekliliğini gerçekleştirmek
Kiralık konutları mal sahiplerine ve kooperatiflere transfer etmek

¹¹ Henri Lefebvre, **The Production of Space**, (New Jersey: Blackwell, 1991).

¹² Neil Brenner ve Theodore Nik, Cities and Geographies of “Actually Existing Neoliberalism”, **Antipode**, s. 34 (2002): 349-379.

Kentlerin karakterlerinin devamlılığını sağlamak üzere, yeni yapılaşma ya da eskinin tümüyle yıkılıp yeniden yapılması yerine eski yapı ve bölgelerin tümüyle korunması
Enerjinin korunması
Yaşlı ve engelliler için daha iyi konut koşullarının sağlanması
Yenileme sonrası, yöre sakinlerinin orada ikametinin garanti edilmesi
Yenileme sürecine yöre sakinlerinin katılımının sağlanması
Yerel yönetimlere yetki dağıtılması
Özel sektör ve kamu-özel ortaklıklarının katılımının sağlanması
İnşaat sektöründe işgücü temin edilmesi

H. S. Andersen, “Housing Rehabilitation and Urban Renewal in Europe: A Cross-National Analysis of Problems and Policies, in the Housing Renewal in Europe”, ed. H. S. Andersen, P. Leather (Great Britain: The Policy Press, 1999)’den aktaran Pelin Pınar Özden, **2008**, 104-105.

Andersen’in kentsel dönüşümün amaçlarını sıraladığı tabloya (Tablo 2) bakıldığında; kentsel yenilemenin sosyal, ekonomik yönden iyileştirici olmasıyla birlikte dönüşüm alanı ilan edilen bölgede yaşayanların katılımı ve orada yaşamlarını devam ettirmelerinin garantilenmesi de amaçları arasında sıralanmıştır. Tablo 2’de sıralanan amaçlara bakıldığında kentsel dönüşümde olması gereken uygulamalar ve idealize edilmiş bir dönüşüm süreci hedeflendiği görülebilmektedir.

Keleş¹³ kentsel yenilenmenin başlıca üç amaca yardımcı olmak için kullanıldığını vurgular ve bunları “yoksulluk yuvalarının temizlenmesi, kent özeklerinin, anakentlerin öteki kesimleri ve yöre-kentler ile aralarındaki ekonomik canlılık ayrımlarını gidermek üzere bu kesimlerin yenilenmesi ve kent özeklerinin yönetiminden ve planlamasından sorumlu yerel yönetimlerin akçal(mali) olanaklarının artırılması” olarak sınıflandırır.

Kentsel yenileme tanım gereği yalnızca yoksul mahalleleri kapsamamakta ve kentsel dokudaki değişimlerden etkilenen tüm kent mekânlarını içeren, kentin gelişme modeli çerçevesindeki sosyal, ekonomik, çevresel etkileri kapsayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra kent alanının devlet müdahalesi aracılığıyla düzenlenmesi ve neoliberal yönetim politikaları etkisiyle yenilemenin

¹³ Keleş, **age**, 389.

öncelikli hedefleri yoksulluğun yoğun olarak yaşandığı gecekondu mahalleleri olmaktadır. Kentsel dönüşüm ile yoksulluğun ilişkilendirilmesi yoksul mahallelerde kentsel dönüşümü gerekli kılan birçok etkenin bir arada seyretmesidir. Kentsel dönüşümün yoksulluk ve kent yoksullarının yaşadığı köhne, yıpranmış yapılarla ilişkilendirilmesi dönüşüm kavramının sosyo-ekonomik yapılarla olan ilişkisini de ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Gecekondu Nüfusunun Yüksek Olduğu Ülkeler

	<i>Gecekondu nüfusu! Kent nüfusu oran (%)</i>	<i>Sayı (milyon)</i>
Çin	37,8	193,8
Hindistan	55,5	158,4
Brezilya	36,6	51,7
Nijerya	79,2	41,6
Pakistan	73,6	35,6
Bangladeş	84,7	30,4
Endonezya	23,1	20,9
İran	44,2	20,4
Filipinler	44,1	20,1
Türkiye	42,6	19,1
Meksika	19,6	14,7
Güney Kore	37,0	14,2
Peru	68,1	13,0
ABD	5,8	12,8
Mısır	39,9	11,8
Arjantin	33,1	11,0
Tanzanya	92,1	11,0
Etiyopya	99,4	10,2
Sudan	85,7	10,1
Vietnam	47,4	9,2

Davis, age, 40.

2.1.1. Kentsel Yenilemenin Ve Dönüşümün Yöntemleri

Kentsel yenilemenin alt alanı olarak görülen kentsel dönüşümün gerçekleşmesinde ve çeşitli hedeflerin sağlanmasında kentsel yenileme yöntemleri oldukça etkilidir. Kentsel yenilemenin tarihsel gelişim süreci içindeki oluşumuna bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik, sosyal, çevresel değişimlere ek olarak devlet müdahalesiyle gerçekleştirilmeye çalışılması belli yöntemler aracılığıyla olmaktadır. Kentsel dönüşüm araçlarından olan bu yöntemler şu şekilde sıralanabilir:

- Alansal temizleme (Urban clearance)
- Yeniden canlanma – canlandırma (Revival – Revitalization)

- Yenileme – yenilenme (Renewal – Renovation)
- Yeniden geliştirme (Redevelopment)
- Yeniden üretim (Regeneration)
- Eski haline getirme, esenleştirme (rehabilitation)

Alansal temizleme (*urban clearance*) kavramı, kentsel çöküntü alanının tamamen yıkılması ve yerine tamamen yeni bir yapılanmanın inşasını ifade etmektedir. Yenilemeye konu olan bölgede rehabilitasyonun mümkün olmadığı koşullarda alansal temizleme yapılması uygun görülür. Alansal temizleme; arazi kazanma, yerel nüfusu yeniden yerleştirme, alanın temizlenmesi, alanın iyileştirilmesi ve destekleyici donatıların getirilmesi, iyileştirilmiş alanın kullanımı ve yeni yapılanma ile gerçekleşmektedir¹⁴. Tamamen yok ederek yeniden inşa etmeyi benimseyen ve yerel halkı tamamen yeni bir bölgeye taşımayı hedefleyen bu bakış açısı oldukça maliyetli olduğundan ve sosyal problemlere yol açtığından günümüzde tercih edilmediği görülmektedir.

Yeniden canlanma/canlandırmayı, *revival*, Özden¹⁵, “ekonomik, sosyal ya da fiziksel açılardan bir çöküntü dönemi yaşayan ya da bu çöküntü dönemi sonucunda terk edilmiş, başıboş bırakılmış kent parçalarının, özellikle de kent merkezlerinin, çöküntünün kaynağı olan faktörlerin ortadan kaldırılması ya da değiştirilmesiyle de tekrar hayata döndürülmesi” şeklinde tanımlamaktadır. Kentsel yeniden canlandırma çeşitlerinden biri olarak ele alınan seçkinleştirme/soylulaştırma/mutenalaştırma kavramlarına karşılık gelen *gentrification*, kent merkezlerindeki yaşam alanlarında sınıfsal değişimi ve işçi sınıfı mahallelerine üst-orta sınıfın yerleşmesini ifade etmektedir. İlk olarak 1964’te Ruth Glass tarafından kullanılan kavram, bahsi geçen dönemde İngiliz üst-orta sınıfının işçi sınıfının yaşadığı kent merkezindeki bölgelerde konut satın alması ve yeni konutlar inşa ederek tüm bölgenin “seçkinleştirilmesini” ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ve Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamaları irdelenirken seçkinleştirme konusu daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

¹⁴ Özden, **age**, 165.

¹⁵ Özden, **age**, 167.

Kentsel yenileme/yenilenme, *renewal*, “bir kent parçasının ya da belli bir yapının belirli bölümlerini, tekniğine uygun şekilde yenileştirerek koruma”¹⁶ olarak tanımlanmaktadır. Yenileme kavramı, yıkarak yeniden inşa etme anlamlarını da taşıdığından bu kavrama şüpheyile yaklaşılmıştır. Avrupa Konseyi’nin 1981 yılında başlattığı, kentsel yenilenmeyi hedefleyen kampanyanın adını başlangıçta “Urban Renewal” olarak duyurmasına rağmen yıkıp yeniden inşa etmeye dair çağrışım yaratabileceğinden “Urban Renaissance” olarak değiştirmiştir¹⁷.

Yeniden geliştirme, *redevelopment*, kavramı ile anlatılmak istenen “uzun dönemde arazi kullanışı ve nüfus politikalarını yansıtan, kent ölçeğine bir nazım plana uygun olarak önceden inşa edilmiş bir alanı istimlak etme, bu alanı temizleme ve yeniden yapma, mevcut arazi kullanımını ve nüfus dağılım şeklini değiştirme ve elden geçirme”¹⁸ şeklindedir.

Yeniden üretim, *regeneration*, çöküntüye uğramış, kullanım ömrünü tamamlamış alanların ıslah edilmesi ve yeniden inşa edilmesini anlatmaktadır. Kentsel dönüşümle birlikte düşünebileceğimiz bu yöntem; çevre, iskân, sosyal ve ekonomik yapının yeniden üretimi, kurumsal düzenlemeler ve alansal ölçekle ilgili birçok politikayı kapsayarak, sıklıkla duyduğumuz “Yerinde Dönüşüm” hedefine yönelik bir yöntemdir.

Tablo 4: Kentsel Yeniden Üretim Politikaları

Çevre, ulaşım ve refah	-Çevreyi iyileştirmek, yöre sakinlerinin refahını sağlayıcı yasal tedbirler almak -Yörenin etrafından fiziksel anlamda kopuk kalmasını önlemek, ulaşım planlamasını yapmak, yabancıları yöreye çekecek iyileştirici tedbirler almak
İskân	-Konut koşullarının iyileştirmek ve yörenin ayrıcalıklarını çeşitlendirmek; yöntemi desantralize etmek -Yeni nüfus çekmek amacıyla yerleşim koşullarını iyileştirmek, kent çapında yerleşim alanlarının

¹⁶ Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, (İstanbul: Yem Yayınları, 1990).

¹⁷ Mehmet Çubuk, “Çağdaş Kentsel Kültür Mirası”, Çağdaş Kentsel Kültür Mirası Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Sempozyumu, (İstanbul: 1998).

¹⁸ Özden, *age*, 177.

	belirlenmesine önem vermek
Sosyal yapının yeniden örgütlenmesi	-Toplumsal/bireysel katılımın sağlanması, suç stratejilerinin belirlenmesi, mevcut nüfusun sabit tutulması -Bireylerin toplumdan dışlanmalarının üstesinden gelmeyi sağlayacak tedbirler almak
Ekonomik yapının yeniden örgütlenmesi	- Mülk yönetimi ve inşaatında yerel işgücünün kullanılması, küçük ölçekli girişimciliğin desteklenmesi ve buna yönelik eğitimin verilmesi -Eğitim, işe alma ve yerleştirme; mülkleri alt bölgesel gelişmeyle ilişkilendirmek, yöre içi yatırımları özendirmek
Kurumsal düzenlemeler	-Yöre sakinleri ve konut birliklerinin birlikte denetim yapmaları olgusunu vurgulamak: Alansal temelli ortaklıklar -Kent çapında ortaklıkların öne çıkartılması, kurumsal bağlantıların vurgulanması
Alansal ölçek	-Yerleşim politikalarının belirlenmesi, güçlü desantralize planlama yaklaşımı -Yoksun alanlar ile gelişme potansiyeli olan alanları ilişkilendirmek, kent çapında stratejik planlama

Hall Peter, "Regeneration Policies for Peripheral Housing Estates: Inward and Outward – Looking Approaches", **Urban Studies**, s. 34 (1997): 874.

Eski haline getirme/esenleştirme, *rehabilitation*, kentsel dokuda bozulmalar başlamasına rağmen yıkıp yeniden inşa etme, yeniden üretim yöntemlerine gerek duyulmadan erken müdahaleyle kent alanını eski haline döndürme hedefini anlatmaktadır. Esenleştirme, "bir yerleşim yerinin tümünü ya da bir bölümünü, işlevlerini gereği gibi yerine getiremez durumdan kurtarmak, özellikle oturabilirlik

niteliklerini yitirmiş ve eskimiş konut alanlarını daha üstün işgörü ölçünlerine kavuşturmak”¹⁹ olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde anlaşıldığı şekilde kentsel dönüşüm, kentsel yenileme yöntemlerinin birçoğunu aynı anda kullanmakta, kentsel alanın özgün niteliklerine göre uygulanan yöntemler farklılık göstermektedir. Uygulamaların ve yapılması düşünülen düzenlemelerin çeşitli sebepler doğrultusunda planlanan şekilde gerçekleştirilememesi farklı bir yöntemin devreye sokulmasını neden olur. Kentsel dönüşüme yönelik politikalar da bu yöntemlerin bir arada ya da ayrı ayrı uygulanması olarak düşünülebilir.

2.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

Türkiye’de hızlı kentleşme sürecine baktığımızda, Avrupa kentlerinden farklı olarak 1950’lerde kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu süreç yoğun bir iç göç ile başlamış ve Türkiye’de kent nüfusunun ekonomik ve sosyal denetimden uzak, plansız ve hızlıca artmasına neden olmuştur. Kentlerde nüfus yoğunluğunun artışı, ekonomik, sosyal, çevresel ve mekânsal kısıtlamalardan kaynaklı birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Şehir merkezleri ve iş alanlarının yakınlarına kurulan gecekondu bölgeleri yıllar geçtikçe kent alanının ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve kent alanının sosyal, çevresel değişimini de oluşturmuştur.

Türkiye’de kent planlamasına dair çalışmaların uzun yıllar dikkate alınmayan, özellikle tek boyutlu bir bakış açısıyla ele alınan konular olması büyük kentlerde ve özellikle İstanbul’da yenilenmesi zor süreçleri beraberinde getirmiştir. Kademeli göçü²⁰ özendirmeye yönelik politik uygulamaların eksikliği bu süreci oluşturan en büyük etkenlerden biridir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra hayatımızı etkileyen kentsel dönüşüm, Türkiye’nin genelinde olduğu gibi büyük kentlerde ve özellikle İstanbul’da birçok haneyi, mahalleyi yakından ilgilendiren bir durumdur. Kentsel dönüşüme yönelik alınan kararlar, uygulamalar kent alanını dönüştürmekle birlikte büyük bir toplumsal dönüşüm projesini de içerir hale gelmiştir. Kentsel dönüşüm projelerinin içeriği, yasal dayanakları, sosyal etkileri günümüzün en çok tartışılan konularından biri olmuş ve bu projenin hangi amaca yönelik olduğu, nasıl

¹⁹ Ruşen Keleş, **Kent Bilim Terimleri Sözlüğü** (Ankara: TDK Yayınları,1980).

²⁰ Kademeli göç ile anlatılmak istenen, köyden kasabaya, kasabadan kente ve kentten büyük kente göç şeklinde işleyen süreçtir.

gerçekleştirileceği, yeni kent alanları yaratmanın çevresel etkileri ve en önemlisi sosyal boyutu sorgulanır haldedir.

Modernliğin, gelişmişliğin önemli göstergelerinden biri olarak düşünülen kentleşme, basit tanımıyla nüfusun kırsal yerleşim yerlerinden kentlere akın etmesi değil, büyük bir toplumsal ve iktisadi dönüşümün hem bir vasıtası hem de somut bir ifadesi olarak ifade edilebilir. Türkiye’de de modernleşme projesi belli bir sürecin devamı olmakla birlikte belli bakımlardan önemli bir kopuşu da temsil eden Cumhuriyet ile kendini göstermiştir. Bu proje sanayi öncesi bir imparatorluğu, radikal moderniteyi temsil eden, bilim ve teknolojiye güvenerek vatandaşlarını Osmanlı İmparatorluğu’nun baskı ve kısıtlamalarından kurtarmış bir devlete dönüştürme²¹ amacını sahiplenmişti. Modernlik projesinin inşasında; Ankara’nın modern bir başkent olması, Türkiye’nin iç pazarını birbirine bağlayan demiryollarının yapılması ve demiryolunun ulaştığı küçük şehirlere fabrikaların kurularak devlet destekli sanayileşme programının yürütülmesi ve son olarak da modern sosyal yaşantının değerlerinin Türkiye’nin her yanına yayılmasını sağlayan halkevlerinin açılma stratejileri belirlenmişti. Türkiye’nin modernleşme projesinin, sermaye birikimi oluşturma yavaş seyretmesi ve daha birçok nedenden dolayı sınırlı kalmasının yanı sıra Türkiye’nin üç büyük kenti olarak adlandırabileceğimiz İzmir, Ankara ve İstanbul’daki önemli gelişmelere etkisi olmuştur. İstanbul, Ankara’nın başkent olmasıyla bütün idari işlevlerini yitirmesi ve dolayısıyla iş alanlarının da azalmasına rağmen ülkenin en büyük şehri olma durumunu korumuştur.

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’nı izleyen yıllarda gelişmekte olan ülkelerin çoğuna benzer bir şekilde yoğun bir kentleşme sürecine girmiştir. Yaklaşık olarak 1950’li yıllara denk gelen bu sürecin başlangıcı aradaki tüm kademeleri atlayarak köyden doğrudan büyük kente göç şeklinde gerçekleşti ve bununla birlikte birçok ekonomik, sosyal problemi de oluşturdu. Cumhuriyet’ten sonra Batılılaşma hedeflerine bağlı olarak şehirler için planlı büyüme öngörülmesine ve çeşitli planlar yaptırılmasına rağmen özellikle İstanbul hızlı kentleşmenin etkisiyle kısa sürede gecekonduyla tanışmıştır. Göçmenlerin barınma sorununa yönelik çözüm arayışları,

²¹ İlhan Tekeli, “ Türkiye’de Kent Tarihçiliği”, **Urban Age İstanbul Konferansı** (Kasım, 2009): 16-17.

kamunun ya da kişiye ait mülkler üzerinde izinsiz yapılar üretilmesi olarak tanımlanabilecek gecekondulaşmanın başlamasına neden olmuştur.

Kentbilim Terimleri Sözlüğü'ne²² göre gecekondu, “bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında onamsız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimlerince karşılanamayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türü” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de gecekondulaşmayı anlamak adına, sık sık birbiri yerine kullanılan *slum/gecekondu* ile *getto* kavramlarının incelenmesi, Türkiye’deki gecekondu mahallelerinin özelliklerini anlamak adına önemlidir. Gecekondu mahallesiyle aynı şekilde kullanılan *slum* kavramı ilk olarak 1812’de James Hardy Vaux tarafından kullanılmış ve haraç alıp vermek veya yasadışı ticaret yapmak fiilleriyle eşanlamlı olarak “adi şeylerin yapıldığı oda” şeklinde dile yerleşmiştir²³. İktisadi yapısı Türkiye’ye benzeyen bütün ülkelerde gecekondu olgusuna rastlamak mümkündür; Pakistan, Venezuela, Filipinler, Jamaika, Kolombiya ve daha birçok gelişen ülkede, şehirlere göçmüş kitleler, kamu kuruluşlarına ya da özel kişilere ait arsalarla tecavüz ederek, buldukları geleneksel yapı malzemesinden, akraba ve tanıdıklarından, hatta zaman zaman kamu görevlilerinden de yararlanarak yüzbinlerce gecekondu inşa etmişlerdir²⁴.

Getto ile gecekondu kavramlarını irdeleyen Erder²⁵, gettoların toplumsal ve mekânsal olanın kesiştiği bir yer olduğundan bahseder. Kendine has yaşam biçimlerine sahip toplulukların yaşadığı gettoların, şehrin bütününden farklılaştığını ve sınıfsal, mekânsal ayrışmanın oldukça etkin olduğunu vurgular. Gecekondu kavramının İngilizce karşılığı olarak kullanılan *slum* ya da Brezilya’daki *favela’lar* ile Türkiye’deki ve gelişmekte olan ülkelerdeki gecekonduların toplumun fakir ve dar gelirli sınıflarının barınaklarını toplandığı yer olarak benzetilmesine rağmen aynı olmadığını savunan Keleş’e göre bu iki bölge arasında farklı özellikler vardır:

“Gecekondu, hızla şehirleşen ülkelerin büyük şehirlerinde, şehirlerin eski ve modern kesimleri arasında, hem maddi, hem de sosyal anlamda, ‘geçiş halindeki’ alanlardır ve çoğu tek örnek görünüşlü, az katlı, ahşap eklentileri olabilen, küçük bahçesi olan barınaklardır ve gecekonduya yaşayanlar daha çok köy asıllıdır. Batı ülkelerinin sefalet yuvası olan

²² Keleş, 1998.

²³ Davis, age, 36.

²⁴ Keleş, 1972, 78-79.

²⁵ Sema Erder, **Refah Toplumunda Getto**, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları,2006).

slumlar ise genellikle çok katlı, birden fazla ailenin yaşadığı, ağaçsız, düşük standartlı, şehirlileri barındıran, geçici olarak oturlan yerleşme yerleri, konaklama alanlarıdır²⁶.”

Keleş ve Erder’in kavramsal açıklamalarına baktığımızda getto, slum, favela ya da farklı isimlerdeki benzer yerleşimlerde yapısal farklılıklar olmasına rağmen sınıfsal benzerlikler göze çarpmaktadır. Bu bölgelerin sakinleri büyük kentlerdeki barınma sorununa yönelik kendi imkânlarıyla yerleşmiş, alt gelirli sınıflardan oluşmaktadır. Büyük kentlerdeki konut alanlarının bu şekilde dönüşümü kentsel yoksunluk bölgelerini de ortaya çıkarmıştır.

Türkiye’deki hızlı kentleşme sürecinin 1950’lerden sonra ortaya çıkardığı köyden büyük kente doğrudan göç süreci, kentsel yoksunluğu da beraberinde getirmiştir. Kentsel yoksunluk, kentin niteliksiz fiziki çevrelerinde yaşayan ve ekonomik anlamda zayıf maddi koşullara sahip alt sınıf gruplarının, ait oldukları toplumun faydalandıkları belli hizmet ve olanaklardan aynı oranlarda ve eşit şekilde faydalanamaması, belirli bir ölçüde sosyal dışlanmışlık ve bunun ortaya çıkarmış olduğu sosyal hoşnutsuzluk olarak ifade edilebilir²⁷. İstanbul’un 1950’ler sonrası yoğun göç alan bir çekim merkezi haline gelmesi kent mekânının da büyük değişimler yarattığı gibi toplumsal anlamda kentsel yoksunluğun görüldüğü mekânlarda da artışı beraberinde getirmiştir.

Kentsel yoksunluk alanları olarak nitelendirilen gecekondu mahalleleri, Mübeccel Kıray’a²⁸ göre; kent merkezlerindeki orta ve küçük sanayi çevresindeki istihdam olanaklarından yararlanmak üzere metropoliten alana göç edenlerin kendi inşa ettikleri, düşük standartlı konutlara yerleşmesi ve kendi “altkentini” kurmasıyla oluşmuştur. Kıray’ın, altkent olarak tanımladığı yerleşme bölgeleri; büyüyen sanayinin şehir merkezinden dışarı kaçması ve bunun çevresinde oluşan düşük standartlı konutların, gecekonduların, inşa edilerek metropoliten alanın banliyösünün oluşmasıdır²⁹. Hızlı kentleşme sürecinde birçok kentsel hizmetin aksadığı, geciktiği ve dolayısıyla ihtiyaç sahiplerinin gereksinimlerine ve isteklerine cevap verilemediği görülür. İhtiyaçları gerektiği ölçüde karşılanamayan göçmen kitleler kendilerine özgü çözüm yolları üretmek durumunda kalmışlardır. Kente gelen göçmen kitlelerine bakıldığında iki önemli sorunla karşılaştıkları görülmektedir: İstihdam ve barınma sorunu. 1950’li yıllarda gelişmekte olan ülkelerin çoğunda büyük kentlere göç ile

²⁶ Keleş, 1972, 180.

²⁷ Özden, age, 41.

²⁸ Mübeccel Kıray, **Kentleşme Yazıları**, (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007).

²⁹ Kıray, age, 161.

başlayan ve istihdam barınma sorununa bağlı olarak sürekli artan kent nüfusu ve bununla birlikte ortaya çıkan kentsel doku problemlerini de beraberinde getirmiştir. Altkent oluşumu, Kıray'a göre gelişmekte olan ülkelerin metropoliten şehirlerinin oluşumunda karşımıza çıkan ve şehirlerin büyümesini belirleyen faktörlerden biridir. Türkiye'ye özgü bir olgu olmayan bu durum, yalnızca gecekondu sözcüğü Türkiye'ye özgüdür, özellikle gelişmekte olan birçok ülkenin büyük şehirlerinde karşımıza çıkarak benzer koşulları içermektedirler³⁰. Gecekondulaşma olgusu, sadece mekânsal boyutuyla değil; toplumsal, kültürel ve çevresel niteliğiyle de ele alınması gereken önemli bir konu olmasına rağmen Türkiye'de gecekondulaşmaya yönelik uygulamalarda toplumsal, kültürel boyutunun göz ardı edildiği görülmektedir. Bunun başlıca nedeni devlet politikalarının çözüm üretme konusunda yetersiz kalışı olarak değerlendirilebileceği gibi kentsel yenilenmeye dair politikaların da tamamen yokluğundan bahsedilemez.

Kentsel yenilenme, kamu girişimi ya da yardımıyla, yoksul komşuluklarının temizlenmesi, yapıların iyileştirilmesi, korunması, daha iyi barınma koşulları, tecim ve işleyim olanakları, kamu yapıları sağlanması amacıyla, yerel tasar ve izlenceler uyarınca, kentleri ve kent özerklerinin tümünü ya da bir bölümünü, günün değişen koşullarına daha iyi yanıt verecek duruma getirmek şeklinde tanımlanabilir³¹. Türkiye'de de kentsel yenilenmeyi ortaya çıkaran koşullar göç ve göç sonucu oluşan gecekondu, kaçak yapılaşma, kent merkezlerinin ve eski kent parçalarının sorunları ve son olarak da doğal afetler özellikle deprem şeklinde gruplayabileceğimiz nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bunların yanı sıra Türkiye'de büyük bir oranda konut açığı bulunmamasına karşın, nitelikli konut açığı bulunması da kentsel yenilenmeyi zorunlu kılmaktadır³². Temel problem ise kentsel yenilenmenin gerekliliğinin yanı sıra planlama ve uygulamada ki eksikliklerin ortaya çıkardığı problemlerdir. Planlamanın bir bütün değil parçalı bir şekilde belli çıkarlar üzerinden yapılması ve genelleştirilememesi de kentlerdeki sorunların başlıca kaynağı olmuştur.

³⁰ Keleş, 1972, 177.

³¹ Keleş, 1980.

³² Özden, age, 310.

Türkiye’de kentsel yenilemeyi ve gecekondu tartışmalarındaki değişimleri inceleyen Tansı Şenyapılı³³, üç aşamalı olarak konuya yaklaşır: 1950-1970, 1970-1980 ve 1980 sonrası dönem. 1950-1970 arası dönemde gecekondunun bir patolojik vakıa olarak nitelendirilerek; sağlıksız, düzensiz, plansız bir şekilde kanuna aykırı davranış örneği olarak ele alındığını vurgular. Bu dönemde gecekondularda yaşayanların; ahlaki sorunlara sahip, kentin çevresel, sosyal yapısına zarar veren ve entegrasyon sorunları yaşayanlar olarak betimlendiği görülmektedir. Bu dönemin bakış açısının temeli; kente göçenlerin vazgeçirilmesi ve geri gönderilmesinin amaçlanmasıdır.

Tablo 5: Türkiye’de Gecekondu ve Gecekondulu Nüfus

Yıllar	Gecekondu	Gecekondulu Nüfus	Kentsel Nüfustaki Payı (%)
1955	50.000	250.000	4.7
1960	240.000	1.200.000	16.4
1965	430.000	2.150.000	22.9
1970	600.000	3.000.000	23.6
1980	1.150.000	5.750.000	26.1
1990	1.750.000	8.750.000	33.9
1995	2.000.000	10.000.000	35.0
2002	2.200.000	11.000.000	27.0

Keleş, **2012**, s. 510.

Türkiye’de gecekondu sayısı ve gecekondulu nüfusun 1950’li yıllardan itibaren sürekli artışı, gecekonduyu önlemeye yönelik yeni kurumların kurulması ve yasal düzenlemelerin yapılmasına sebep olmuştur. 1958 yılında İmar ve İskan Bakanlığı, 1960’da Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulması; imar planlarına dayalı düzenlemelerin ve kentte yapısal değişikliklerin yapılmasında yeni bir dönemi oluşturmuştur. Türkiye’de 1966 yılında çıkarılan ve “gecekondu” adını taşıyan ilk yasa olan 775 sayılı Gecekondu Yasası, bu tip yerleşim alanlarıyla ilgili düzenlemeyi içermektedir. İslah, tasfiye ve önleme bu kanunun temel amacı olmuştur. İslah ile

³³ Tansı Şenyapılı, **Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar**, der. Ayda Eraydın (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006).

anlatılmak istenen, durumu düzeltilebilecek olan bir gecekondunun ya da gecekondular bölgesinin, devletin, mahalli idarelerin ve gecekondular sahiplerinin elbirliğiyle oturulabilecek standartlara kavuşturulmasıdır³⁴. Tasfiye, ıslah umudu kalmamış olan gecekonduların, tarihi değeri olan eserlerin etrafını çevirmiş ve değerini azaltan, tek tek, ya da bu karakterdeki yapıların yoğun durumda olduğu semtlerin tamamen ortadan kaldırılmasını içermektedir³⁵. İki türlü anlama sahip olan önleme ise, çeşitli kamu yardımları ile sosyal konut(halk konutu) arzının arttırılması ve böylece gecekondular yapmaktan başka çaresi kalmayacak olan ailelere konut ihtiyaçlarını normal yoldan karşılama olanağının sağlanması ya da bir gecekondunun yapıldıktan sonra ya da yapılırken kolluk gücü (zabıta) ile yıktırılmasıdır³⁶. Yasanın başlıca hedeflerinin gösterdiği üzere konunun yalnızca bir barınma sorunu olarak ele alınması; sosyal, ekonomik sebeplerine değinilmemiş olması yalnızca sorunun geçici çözümlerle ortaya kaldırılmaya çalışılmasına işaret etmektedir.

1970-1980 arası dönemde, 1970’li yıllarda dünyada yaşanan ekonomik krizin etkisiyle gelişmişlik tartışmalarında kentin oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülür. Gecekondular önleme, yoksulluk ile bağdaştırmaktan öte; kentleşme sorunlarına odaklanılmış, gelişmişlik kent üzerinden ele alınmaya başlanmıştır. Kentleşme sorunları için bulunacak çözümlerin, kalkınma ve gelişme sorunları için de çözüm olacağına dair inanç geliştirilmiştir³⁷. Kentleşme ve kentlileşme farkının da yoğun olarak tartışıldığı bu dönemde, gecekondulara gelenlerin kendi köy, kasaba hayatını büyük kente taşıdığı ve “kentlileşemediği” savunusu da gelişmişlik tartışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmuştur. Bu dönemin özelliklerini Şenyapılı³⁸ şu şekilde açıklar:

“Bu dönemde konut sorununa proje bazlı çözüm modeli getirilmiştir. ‘İslah’ kavramının kendi evini yapana yardım kavramından daha yararlı olduğu ve var olanı düzeltmeyi hedeflediği söylenebilir. Kullanıcın kendi masraflarını ödediği neoliberalist model bağlamında devlet, konut stoku için gerekli ortamı hazırlayacak, altyapı ve sosyal planlama yapacak, imar hakkını verecek, gerisini zaten düzgün çalıştığı varsayılan piyasa güçleri çözecek, ödeyebileni, ödediği yere ve konut türüne yerleştirecekti. Böylece yoksul konutlara bakış değişti, yoksulluk kültürünün yerini neoliberalist yaklaşım aldı.”

Gecekondular olgusunun önem kazandığı 1945 yılından bu yana çıkarılan 6188 (1953), 775 (1966), 1990 (1976), 2805 (1983), 2981 (1984), 3290 (1986) ve

³⁴ Keleş, 1972, 206.

³⁵ Keleş, 1972, 206.

³⁶ Keleş, 1972, 207.

³⁷ Şenyapılı, age, 99.

³⁸ Şenyapılı, age, 100.

3366 (1987) sayılı gecekondu yasaları, çıkarıldıkları tarihe kadar yapılan gecekonduları kaçak sayılmaktan kurtarmış, sahiplerini de bağışlamıştır³⁹. Gecekondu sahiplerine tapu tahsis belgesi verilmesini öngören imar aflarının değişimindeki en önemli etken; daha önceki yasa maddelerinde belirtilen koşulları esnekleştirmek, eksik bırakılan hususları düzenlemek ve belli süreçleri kolaylaştırmaktır.

1980 sonrası dönemin kentsel yapılanma süreçlerinde ekonomik yapılanma süreçlerinin etkisi oldukça artmış ve dünya ekonomi politikasındaki değişimler Türkiye’yi de etkisi altına alarak konut sorununa dair yeni düzenlemelerin görüldüğü bir dönemi ortaya çıkarmıştır. Hükümetin piyasa-toplum ilişkilerinde belirleyiciliğinin yanı sıra konut sektörü ve kentsel gelişim politikalarına da önem verdiği bu dönemde Toplu Konut İdaresi kurulmuştur. Kâr getirecek yatırım alanı arayan özel sektör, büyük çaplı ve lüks konut projeleri ile konut sektörüne girmiş ve kentin belli alanlarındaki gecekonduları rant kaynağına çeviren, bir dizi af yasasının çıkması ile de desteklenen bir süreci oluşturarak ve gecekondular kendini yeniden üretmez hale gelmiştir⁴⁰.

1980 öncesi döneme kadar konut ihtiyacını gidermeye yönelik uygulamaların daha çok yap-sat⁴¹ modeli ile gerçekleşmesi, kontrol mekanizmalarının yetersizliği de plansız bir kentleşme sürecini yaratan nedenlerden olmuştur. Özellikle 1987 yılından itibaren belde belediyelerinin hızla ortaya çıkıp büyümesi ve hiyerarşik denetimden uzak durarak ve planlamanın bütünlüğü ilkesine hiçe sayarak kendi rant kentlerini yaratmışlardır⁴².

1980’li yıllardan sonra tüm dünyada küreselleşmenin etkisiyle sosyal, ekonomik anlamda değişimler olmuş ve neoliberal ideolojinin ve politikalarının egemen hale gelmesiyle Türkiye’de dışa açık ihracatı teşvik eden sanayileşme anlayışının etkin hale gelmesiyle üretime dönmeyen önemli miktarda sermayenin finans piyasalarından sonra yöneldiği alan kentsel rant ve tüketim alanları olmuştur. Bu süreçte, TOKİ’nin öncülüğünde konut üretimi ve kentsel dönüşüm, siyasi iktidarlarca, ekonomik kalkınmanın hızını yükseltmenin de bir aracı olarak

³⁹ Keleş, 2012, 284.

⁴⁰ Şenyapılı, **age**, 112.

⁴¹ Yap-sat modeli: Tek bir arsa parselini sahipliklere bölerek masrafların paylaşılmasını mümkün kılan, çok katlı apartman oluşumunu sağlayan model olarak açıklanabilir.

⁴² Özden, **age**, 297.

görülmüştür⁴³. Böylece konut ihtiyacını gidermek için yap-satçı model aksine ağırlıklı olarak doğrudan ya da TOKİ başkanlığının eşgüdümü ve güvencesinde büyük girişimcilerin piyasa koşullarında üretim yaptığı bir süreç başlamıştır. Yerel yönetimler de toplu konut üretimi konusunda girişimlerde bulunarak piyasada konut üretimini kolaylaştırmış ve teşvik etmişlerdir. Ancak tüm bu uygulamaların, ülkemizde kentlere yaşanan yoğun göç nedeniyle kentsel alanlardaki konut gereksinimine, özellikle de düşük ve orta gelir guruplarının konut gereksinimine yeterli düzeyde çözüm ürettiğini söyleyebilmek olanaklı değildir.

Sermayenin kent mekânına yönelmesi mevcut kent mekânında değişmelere ve arsa değerlerinde farklılaşmalarla yeni kentsel süreçlere neden olmakta, buna bağlı olarak kent mekânında kimi alanların ekonomik değerleri yükselirken kimi alanlarda yavaş yavaş terk edilerek köhneleşmeye başlamaktadır⁴⁴. Bu da sosyal tabakalaşmaya yol açarak belli bir sınıfı temsil eden kent mekânlarının oluşumuna yol açmıştır. 1990 sonrası dönemde siyasi nedenlere bağlı olarak gelişen, büyük kentlere göçün yeniden artması kent mekânları arasındaki sosyal, sınıfsal farklılıkları yeniden belirginleştirerek kent merkezlerine yönelik yeniden yapılandırma projelerinin öne çıkmasına ve soylulaştırma projelerine yol açmıştır. Bu projelerin gerçekleştirilmesi adına TOKİ üzerinden gelişen kamu/özel ortaklıklarının arttığı yeni bir döneme girilmiştir. İmar ve İskan Bakanlığı'nın 2011 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesine alınmasıyla kentsel dönüşüm konusunda yetkili kurum ÇŞB olmuştur.

Tablo 6: Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yasal Düzenlemeler

- 775 sayılı Gecekondu Yasası, 1966
- Toplu Konut Kanunu, 1984
- 3194 sayılı İmar Yasası, 1985
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası, 2004
- 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Yasası, 2005
- 5393 ve 5998 sayılı Belediye Yasası, 2005
- 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Yasa, 2012

⁴³ Cem Ergun ve Hüseyin Gül, “Barınma Hakkının İhlal Edilme Sürecinde Kentsel Dönüşüm Projeleri”, *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II Bildiriler* (Petrol-İş, 2010): 359-378.

⁴⁴ Özden, *age*, 67.

Türkiye’de kentsel yenilenmeye dönük planlamaların gayrimenkule odaklanarak yalnızca fiziki mekân düzenlemesi olarak algılanması ardı ardına gelen yasa, tüzük maddelerinin değişimine rağmen bu sorunun günümüze kadar çözülememesi ve yılların birikimiyle oluşmuş sosyal, mekânsal yapılara dair çözümlerin gecikmesi ile yıkıcı süreçlerin başlamasını oluşturmaktadır. Türkiye’de son yıllarda sıkça duymaya başladığımız kentsel dönüşüm tanımının daha çok kentsel yeniden üretimle bağdaştırılabilecek bir kavram olduğu görülebilir. Yeniden üretim, yok olmuş, bozulmuş, çöküntüye uğraşmış alanlarda yeni bir dokunun yaratılması anlamına gelebilecekken aynı zamanda ıslah edilebilecek alanların yeni dokuya kazandırılması da yeniden oluşum sürecinin bir parçasıdır⁴⁵. Bununla beraber ülkemizde bu süreç deprem faktörünün bir sonucu olarak belirtilmeye başlanmış ve kentsel yenilenme doğal afete karşı bir ihtiyaç gibi ele alınmıştır. Bu bağlamda halk arasında “kentsel dönüşüm yasası” olarak adlandırılan 6306 numaralı “Afet Riski Alanlarının Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” 16 Mayıs 2012’de kabul edilmiş ve 31 Mayıs 2012’de resmi gazetede⁴⁶ yayınlanmıştır. Kanun maddesinin kapsamı ise özet şeklinde şöyledir:

“Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, riskli yapıların tespitini süre vererek, sahiplerinden isteyebilecek. Tespitler, verilen sürede yaptırılmazsa Çevre ve Şehircilik Bakanlığı veya belediyeler ile il özel idarelerince yapılacak. Bu tespitlere karşı ev sahipleri, 15 gün içerisinde itiraz edebilecek. Bakanlığın talebi üzerine Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu kapsamında bulunan yerler de dahil olmak üzere, Hazine’nin özel mülkiyetinde bulunan riskli alanlarda ve rezerv yapı alanlarındaki taşınmazlardan; kamu idarelerine tahsisli olanlar, Milli Savunma Bakanlığı’nın görüşü alınıp Bakanlar Kurulu kararıyla; kamu idarelerine tahsisli olmayanlar ilgili kamu idaresinin görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na tahsis edilecek veya TOKİ’ye ve belediyeye bedelsiz devredilebilecek⁴⁷.”

Kentsel dönüşüm konusunda yetkinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, belediye ve il özel idareleri ile TOKİ’ye devredilmesini kapsayan bu kanun neticesinde 2012’den günümüze dek hızla devam eden bir kentsel dönüşüm süreci başlamıştır. Riskli yapılar üzerinden yürütülmesi planlanan ve riskli alanların tespitine dayanarak kentsel dönüşümün sürdürülmeye çalışılması konunun depreme dayanıksız konutlar üzerinden inşa edilme söylemini pekiştirmiştir. Türkiye’de kentsel dönüşüm projelerini gerçekleştirmek için yasal anlamda yetkiye sahip büyükşehir belediyelerinin izlediği yol da günümüzde kent yenilemeye dair atılan adımların

⁴⁵ Özden, *age*, 177.

⁴⁶“Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun”, 31 Mayıs 2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120531-1.htm>, [03.01.2018].

⁴⁷“Kentsel Dönüşüm Yasası Tam Metni”, 31 Mayıs, 2012, <http://www.hukukihaber.net/mevzuat/kentsel-donusum-yasasi-tam-metni-h24425.html>, [14 Aralık 2014].

göstergesi olduğundan önemli bir yere sahiptir. Kentsel dönüşüm için tüm Türkiye'yi kapsayan kapsamlı bir çalışma için girişimlerin başlatılmasının yanı sıra kentsel dönüşümün etkileri büyükşehirlerde ekonomik, çevresel ve sosyal açılardan daha geniş bir dönüşümü ifade etmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yayınladığı "Kentsel Dönüşümde 50 soru 50 cevap" isimli broşürde tüm Türkiye'de 6.5 milyon konutun yenilenmesi gerektiğinden bahsedilmektedir⁴⁸. Dönemin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş'da kentsel dönüşümüne dair yaptığı değerlendirmelerinde 1 milyon 600 bin civarında yapının İstanbul'da risk altında olduğunu belirterek dönüşümde anlaşılanın esas olduğunu ve insanlarımızın kendi sosyal yaşamlarını koruyarak ağırlıklı olarak yerinde dönüşümü hedef alan bir çalışma olacağını belirtmiştir⁴⁹. Bu değerlere bakıldığında 2012'de başlayan ve devam eden kentsel dönüşüm sürecinin yaklaşık %25'i İstanbul'da gerçekleşmekte ya da gerçekleşmesi planlanmaktadır.

"Afet Riski Alanlarının Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" yasasının çıktığı dönemde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü'nün yaptığı açıklamada kentsel dönüşüm kapsamındaki görev tanımında kentsel ve bölgesel yapılanma şöyle açıklanmaktadır:

"Sürdürülebilir Kentsel ve Bölgesel Yapılanma, vizyon, programlar, stratejik öncelikler, konutlar, yeni şehirler- kırsal ve kentsel(ekolojik) yerleşmeler, mekânsal dönüşümler vs. uzun perspektif içerisinde gerçekleştirilmesini takip etmek, metropolün öncü rolü gereği uyum programlarını ve dünya metropollerıyla yarışma potansiyelini harekete geçirerek sağlamak, kaynak ve model araştırmak, güvenli ve sürdürülebilir kent kalitesinin tesisi ile uygar kent ve uygar kentli vizyonu kapsamında İstanbul'un evrensel düzeyde taşıdığı tarihi, kültürel, doğal öz değerlerine sahip çıkarak; tarihi kültürel kimliği ile özdeş, geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir dünya kenti statüsü kazandırmak, kentsel gelişim, çevre ve tarihi dokuyu çok yönlü katkı destek ve katılımı ile ekonomik ve sosyal yapı gerçekleriyle sürdürülebilir kılmaktır⁵⁰."

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Müdürlüğü'nün kentsel dönüşümle ilgili görevleri resmi internet sitesinde şöyle sıralanmaktadır⁵¹:

- "Gecekondu alanları ile vashının bozulmasından dolayı orman ve mera dışına çıkarılan alanlara ilişkin iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamaları ile afet riski altındaki alanların dönüştürülmesine ilişkin mevzuat ve 775 sayılı Kanun uyarınca ıslah, tasfiye, dönüşüm ve

⁴⁸" Kentsel Dönüşümde 50 Soru 50 Cevap", Mayıs 2013, <http://www.cevresehirkutuphanesi.com/basili-yayinlar/detay/kentsel-donusumde-50-soru-50-cevap>.

⁴⁹"Başkan Topbaş İstanbul'un kentsel dönüşümünü anlattı" www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=20301, [14 Aralık 2014].

⁵⁰Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü, "Görevleri", www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/KentselDonusumMd/Pages/Anasayfa.aspx, [14 Aralık 2014].

⁵¹ Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Müdürlüğü, "Görev", <http://altyapi.csb.gov.tr/gorev-i-29>, [11 Ekim 2017].

iyileştirme bölgelerinin tespitine, ilanına, program ve öncelik sırasına dair usul ve esasları belirlemek.”

- “Dönüşüm, yenileme ve transfer alanlarının belirlenmesi, dönüşüm alanı ilan edilen alanlardaki yapıların tespiti ile arsa ve arazi düzenleme ve değerlendirme iş ve işlemlerinin yapılmasını sağlamak; dönüşüm uygulamalarında hak sahipliği, uzlaşma, gerektiğinde acele kamulaştırma, paylı mülkiyete ayırma, birleştirme, finansman düzenlemelerinde bulunma, dönüşüm alanları içindeki gayrimenkullerin değer tespitlerini yapma ve Bakanlıkça belirlenen esaslar ve proje çerçevesinde hak sahipleri ile anlaşmalar sağlama, gerektiğinde yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni verme, kat mülkiyeti tesisi, tescili ve imar hakkı transferi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.”

Resmi açıklamaların tümüne bakıldığında göze çarpan durum konunun arazi, yapı gibi konuları kapsayan idari yönlerine dair vurgunun yapıldığı bunun yanı sıra hak sahipliği ve uzlaşma gibi konulara da müdahil olduğudur. Konunun sosyal taraflarının eksik bırakıldığını ve dönüşümün salt mekânın dönüşümü şeklinde ele alındığı da görülebilmektedir.

Mekânın dönüşümü, seçkinleştirme projelerini beraberinde getirmekte, kent merkezlerini üst gelir grubunun yaşam alanları haline getirmeye çalışarak kent yoksullarını, işçi sınıfını kent merkezlerinin dışına itmektedir. Bahsedildiği üzere kentsel yenilemenin birçok yöntemiyle gerçekleştirilecek bu durum, kentsel dönüşüm projeleriyle görünür hale gelmiştir. İktidar yönetim stratejilerinden biri olarak ele alacağımız suçlulaştırma ve güvenlik siyaseti uygulamalarının ele alınacağı bölümde kentsel dönüşüm ile güvenlik politikaları arasındaki ilişki irdelenecektir.

3. GÜVENLİK SİYASETİ VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

3.1. Güvenlik Siyaseti Tartışmaları

Güvenlik tartışmaları, oldukça eski zamanlardan günümüze, bireyin kendini ve yaşam alanını korumasından başlayarak topluluğun güvenliğinin korumasına dayanarak gelişen ve hukuki, yasal sistemlerin içinde her zaman mevcut olan mekanizmaları içermektedir. Güvenlik, oldukça göreceli bir kavram olan “tehlike” ile bütünleşmiş ve “tehlike riski yaratabilecek” her türlü faktöre karşı mekanizmalar geliştirilmesi üzerinden “güvenli” olma durumu sağlanmaya çalışılmıştır. Güvenliğin sağlanması ve “tehlikenin” denetlenmesi üzerine geliştirilen kanuni önlemler, kararnameler, tüzükler, cezai yaptırımlar, disiplinci uygulamalar güvenlik mekanizmalarını sağlamlaştırmaya yönelik⁵² olarak geliştirilmiştir.

Güvenlik mekanizmaları oldukça eski olmasına rağmen güvenlikle ilişkili olan ceza mekanizmaları, suç tanımı ve kapsamı tarihsel olarak değişkenlik gösteren siyasi ve toplumsal bir meseledir. Güvenlik anlayışının ve buna bağlı olarak ceza mekanizmalarının günümüze dek değişimi; güvenliği tehdit eden somut olayların ötesinde “potansiyel suçlu”, “güvenlik tehdidi” üzerinden geliştirilen suçlulaştırma süreçleriyle eklemlenerek, sosyal kontrol kavramı üzerinde yoğunlaşan güvenlik tartışmalarını ortaya çıkarmıştır. Güvenlik politikalarında sosyal kontrolün etkili olması denetim mekanizmalarındaki dönüşümü oluşturduğu gibi “potansiyel suçlu” olarak belli kesimlerin damgalanması, kriminalize edilmesini yaratmıştır.

Liberal aydınlanma filozoflarının 18.yy tartışmalarında büyük bir yer tutan güvenlik vurgusu, özgürlükle birlikte ele alınmış ve liberal toplum düzeninin yaratılmasında en önemli meselelerden biri haline getirilmiştir. Özgürlüğün temelinin ve korunmasının koşulu olarak güvenlik tartışmalarının ortaya çıkması ile özgürlük-güvenlik karşıtlığını tartışan Mark Neocleous, güvenlik meselesinin liberal

⁵² Michel Foucault, **Güvenlik, Toprak, Nüfus**, Çev. Ferhat Taylan, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013), 9.

düşüncenin köşe taşı haline geldiğini⁵³ savunur. Liberalizm tartışmalarında devletin varlığının özel mülkiyeti ve serveti koruması üzerinden savunulması ile tartışmayı derinleştirir. Liberal öğretinin başat değerlerinden biri olarak sunulan “özgürlük” savunusunun güvenlik endişesi ile oldukça bağlantılı olduğunu anlatan Neocleous, güvenlik kurumları ve güvenlik endişesini de liberal öğreti üzerinden yorumlamaktadır. Benzer şekilde Mitchell Dean de liberalizmi özgürlük felsefesi olarak okumak yerine meseleye güvenlik tekniği olarak bakmamız gerektiğini öne sürer⁵⁴.

Güvenlik endişesi üzerinden gelişen liberal etkiye sahip modern ceza yasası, cezalandırmadaki aşırılığın ve keyfiliğin yerini modern cezalandırma pratiklerine bırakmaktadır. Yeni düzendeki ceza pratiklerinin oluşumu ekonomik, toplumsal, siyasi gelişmelere benzer bir şekilde feodal düzenden çıkış ve modernliğin getirileriyle birlikte ortaya çıkmış; savaş hukukuna dayalı ve bireyler arası çatışmaya dayalı ceza anlayışının yıkılması ile oluşmuştur. Ulus devletin yükselişi, ulusal düzeyde farklılık kazanan suç ve ceza mekanizmalarını ortaya çıkardığı gibi, suç ve cezayı egemen devlet bünyesinde şekillenen bir olgu olarak karşımıza çıkarır. Suçun egemene ve onun temsil ettiği sosyal ve dinsel düzene yani genel olarak yasaya karşı bir ihlal olarak görülmeye başlanması⁵⁵ ceza pratikleri ve güvenlik anlayışındaki değişimi beraberinde getirmiştir. Modern devletin cezalandırma pratikleri ve bireye yönelik ıslah amacını iktidar üzerinden ele alan Foucault, hapishane ve modern ceza sisteminin gözetim/denetim mantığı üzerinden işlediğini vurgular.⁵⁶ Ona göre iktidar, yalnızca devlet aygıtı sorunu, yönetici sınıf ya da hegemonik kastlar sorunu olarak değil; bireylerin gündelik davranışlarından bedenlerine varıncaya kadar üzerlerinde işleyen ve giderek daha fazla nüfuz eden bir iktidar dizisi olarak ele alınmalıdır.⁵⁷

Ceza yasasında belirlenen suç tanımı ve kapsamı doğrultusunda cezanın anlamı ve şekli de değişmeye başlar. Hapishanenin modern cezalandırma alanı olarak ortaya çıkması ile birlikte cezanın ödetme ve önleme amaçlarının yerine ıslah amacı

⁵³ Mark Neocleous, **Critique of Security** (Edinburg: Edinburg University Press, 2008), 26.

⁵⁴ Mitchell Dean, **The Constitution of Poverty: Toward a Theory of Liberal Governance** (London: Routledge, 1991), 196.

⁵⁵ Alev Özkazanç, **Neo-Liberal Tezahürler** (Ankara: Dipnot Yayınları, 2011), 103.

⁵⁶ Bkz. Michel Foucault, “Hakikat ve Hukusal Biçimler”, **Büyük Kapatılma**, çev. Işık Ergüden, Ferda Keskin (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005).

⁵⁷ Bkz. Michel Foucault, “Tımarhaneler, Cinsellik, Hapishaneler”, **İktidarın Gözü**, çev. Işık Ergüden (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2007), 47-60.

önem kazanır.⁵⁸ Böylelikle cezalandırma, devlet ile egemen devletin kurallarını ihlal eden fail arasındaki ilişki olmaktan öte gelişmekte olan refah devletinin bireye yönelik normalleştirme (ıslah ve iyileştirme) yükümlülüğü olarak tartışılmaya başlanmıştır.⁵⁹ Birey ıslahının ve bireyi aşarak kolektif müdahalenin açığa çıktığı, 19. yüzyılın sonlarından başlayarak savaş sonrası döneme kadar devam eden süreçte nüfus ıslah edilmeye, düzenlemeye çalışılmıştır. Bu süreç Foucault tarafından, “Hem bedenin hem yaşamın yani iki kutbuyla birlikte genel olarak yaşam sorumluluğunu üstlenen” biyo-politika disiplin normuyla düzenleme normunun kesiştiği normalleştirme toplumunun⁶⁰ ortaya çıkışı olarak açıklanmıştır. Bu dönemde suçun patolojik bir olgu olarak ele alındığı ve modern devlet öncesinde görülen düzeyde aşırı uygulamaların kitleleri ıslah etme, düzenleme amacıyla ırkçı akımların etkisiyle de uygulandığı bir dönem ortaya çıkmıştır. Savaş sonrası dönemde keyfi uygulamaların son bulması, “topluma aykırı” olduğu ileri sürülen gruplara karşı gerçekleştirilen uygulamaların durdurulması ile savaş yıllarında ve onun etkisiyle gelişen dönemde ortaya çıkan suçun hastalık olduğuna dair patolojik yaklaşım yerini refah devletinin suç anlayışına bırakmıştır.

Savaş sonrası dönemde oluşan normalleştirme toplumunda suç ile kurulan ilişki sosyal mühendislik ve bireysel düzeyde kalan ıslah edici terapik müdahaleler şeklindedir⁶¹. Islah mantığı, toplum normları ile uyumlu, sapma davranışı göstermeyen, üretmeyi hedef alan insan ve dolayısıyla toplum yaratmak üzerinedir. Pozitivist sosyal bilimin gelişimi doğrultusunda seyreden bu yaklaşım kriminolojiyi de etkilemiştir. Toplum düzenine aykırı davranışlarda bulunan suçlu, toplumsal ağlarla olan ilişkisi zayıfladığı, modern hayatın getirisi olarak cemaat bağlarının zayıflaması sonucunda bireysel sorunlarına bağlı olarak suça meyilli olarak tanımlanmıştır. Refah devletindeki kriminoloji anlayışı insanı mükemmel varsayma yaklaşımı üzerinden, suçu sosyalleşme sürecinde başarısızlık olarak görmüş; devleti de ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan mahrum kalanlara yardım etmesi ve gerekli düzenlemeleri yapması gereken, yasalara uygun davranışı sağlayan bir yapı olarak kurgulamıştır⁶². Toplumsal sözleşmeyi bozduğu için dışlanması, kınanması,

⁵⁸ Özkazanç, **age**, 105.

⁵⁹ Bkz. David Garland, 1985.

⁶⁰ Michel Foucault, **Toplumu Savunmak Gerekir**, çev. Şehsuvar Ataş (İstanbul: YKY Yayınları, 2002), 258.

⁶¹ Alev Özkazanç, **age**, 108.

⁶² David Garland, **The Culture of Control** (Chicago: The University of Chicago Press, 2001), 15.

cezalandırılması gereken aktör olan “suçlu”, giderek genişleyen denetim ağlarının içine çekilmeye, iyileştirilerek topluma katılması beklenen, müdahaleye açık özneye dönüşmüştür⁶³.

Günümüzde anayasal tanımlar çerçevesinde ve genel-geçer bir bakış açısı ile ele alınan “suç” ve “suçlu” kavramlarının taşıdığı tarihsel, toplumsal ve siyasal boyut ile birleşen suç risk olarak yönetme mekanizması, suç olgusunun ve suçlulaştırmanın iktidar yönetim mekanizması olarak ele alınması gerekliliğini yaratmaktadır. “Kamusal otorite” ve “devlet” ile ilişkilendirilen suç tanımı ve kişilerin ya da grupların bu tanım dahiline alınması değişen kamusal otorite ve iktidar yönetim pratikleri ile farklılaşan suç olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda suç ve belli grupların suç kapsamına dâhil edilmesi olarak açıklayabileceğimiz suçlulaştırma, günümüze dek değişen otorite ve iktidar yönetim mekanizmalarındaki değişimle ele alınabilecek, değişken bir kavramdır.

“Suç”, “suçlu” ve her an suç işleme potansiyeline sahip “tehlikeli sınıflar” söyleminin değişen içeriği, yapısı, hangi kapsamda ele alındığı ve tarihsel/toplumsal anlamdaki değişimi, suç olgusunun anayasal tanımının ötesinde içerdiği toplumsal/siyasal anlamlarla ele alınabilmesine olanak tanımaktadır. Egemen devletin fail ile kurduğu ilişkinin değişimi kuşkusuz sosyal kontrol mekanizmalarının yaşadığı dönüşümden bağımsız değildir. Sosyal kontrol, günlük hayatta somut olarak karşımıza çıkan suç, ceza ve hukuk düzenlemelerinin kaynağını oluşturan karar mekanizmalarında, söylemlerde kendini gösterir.

Denetim ağlarının yoğunlaştığı ve günümüze dek gelen değişen suç anlayışının başlangıcı birçok araştırmacı tarafından 1960’ların sonu ve 1970’ler olarak açıklanmaktadır. Garland’ın refah devletindeki suç yaklaşımının değişimini ceza sosyolojisi, kontrol kültürü gibi kavramlarla yaptığı görülür.⁶⁴ Çağdaş kriminolojinin artan bir şekilde suçu normal, rutin, modern toplumun ortak alanında oluşan bir olgu olarak görmeye başladığından ve tüm niyet ve kasıtlarıyla bireyler tarafından işlenen oldukça normal bir durum olarak nitelendirdiğinden⁶⁵ bahseder. Böylelikle birey rasyonel kararları neticesinde gerçekleştirdiği eyleminden tamamen kendisi sorumlu olacaktır. Yanlış sosyalizasyon süreçlerinden geçerek ya da

⁶³ Bkz. David Garland, 1985; 1995.

⁶⁴ Bkz. David Garland, 1985; 1995; 2001.

⁶⁵ David Garland, **2001**, 15.

patolojik olgular neticesinde suç işlediğine inanılan refah devleti anlayışının aksine devletin üzerindeki sorumluluğu tamamen bireye indirgeyen bu anlayış suçu normal sosyal etkileşimin bir parçası olarak görme eğilimindedir. Suçluluk ve suçlu bireyden öte suçlu eylemin öne çıktığı⁶⁶ bu eğilim, kontrolün olmadığı ya da yetersiz kaldığı noktalarda bireylerin suça eğilimli olabileceği varsayımından yola çıkmaktadır. Böylece suç işleme riskinin önüne geçilmesi, Feeley ve Simon'un ifadesiyle "suçu risk olarak yönetme mekanizması"⁶⁷ çağdaş kriminoloji anlayışının en önemli hedeflerinden biri haline gelmektedir. Riski önlemeye dayanan bu anlayışın gelişimi dolayısıyla toplumsal denetim/gözetim mekanizmasının artmasını da oluşturmaktadır. Bu değişimi "yeni penoloji" olarak açıklayan Feeley ve Simon'a göre, bu dönemde suç sistematik bir olgu halini almış ve ceza politikaları risk yönetim problemine dönüşmüştür.⁶⁸ Risk yönetim mantığına göre de özgür bir toplumda suç kontrolü ancak uzaktan denetim, kontrol ile mümkün olabilen ve riskli sayılan işsiz ve yoksul kesim üzerinde kontrolü arttırarak başarılabilecek bir durumdur. Böylece yıllar içinde artan bir şekilde kamusal tartışma alanında ve kriminolojide toplum için tehlikeli görülen, marjinal ve yoksulluk içine sıkışmış alt sınıfların kontrolü düşüncesi gelişmiştir.⁶⁹ Ortaya çıkan bu yeni yaklaşım tarihsel olarak öncüllerinden farklılaşmakla birlikte eski ve yeni suç anlayışı birlikte var olmaya devam eder. Geçmişteki kapatma, ıslah etme, suça patolojik bir olgu olarak yaklaşmanın yanı sıra suçun bireysel alana itilmesi ile suçu risk olarak görerek, riski yönetme, kontrol etme ve denetleme ön plana çıkmıştır.

Demokratik Batı toplumlarında sosyal kontrolün daha görünmez bir hâl aldığı, korku ile yönetilen totaliter rejimlerde ise kontrol mekanizmalarının günlük hayatta daha görünür olduğu araştırmacılar tarafından tartışılmaktadır.⁷⁰ Tartışma ekseninde düşünüldüğünde demokratik toplumlarda kontrol mekanizmaları günlük hayatta daha gizil, iktidar ilişkileri ekseninde kendini var ederken; kontrolün günlük hayatta devlet aygıtları aracılığıyla görünür kılındığı toplumlarda kontrolün herkes tarafından fark edilebilir, hayatın her alanında hissedilir bir hâl aldığı görülür. Oysa görünürlük açısından farklılığa sahip iki sistemde de kontrol mekanizmaları

⁶⁶ David Garland, **2001**, 16.

⁶⁷ Jonathan Simon ve Malcom Feeley, "True Crime: The New Penology and Public Discourse on Crime", **Punishment and Social Control**, ed. T. Blomberg , S. Cohen (New York: Aldine de Gruyter, 1995).

⁶⁸ Jonathan Simon ve Malcom Feeley, **age**, 148.

⁶⁹ Feeley ve Simon, **age**, 165.

⁷⁰ Bkz. Stanley Cohen, 1994; Thomas G. Blomberg ve Stanley Cohen, 1995.

işlemekte ve toplumsal alanı ilişkisel bir biçimde oluşturmaktadır. David Garland, suç kontrol alanının birbiri ile ilişkili ve birbirine bağlı olan iki aksiyonda şekillendiğinden bahsetmektedir: Devletin kriminal adalet kurumları tarafından yasal bir şekilde işletilen kontrol ile günlük aktiviteler aracılığıyla sivil toplumla etkileşimler sonucunda şekillenen enformel sosyal kontrol mekanizmaları⁷¹. Sosyal kontrol mekanizmalarını şekillendiren ve çağdaş kriminoloji tartışmalarına yöne veren en büyük savunusu; suçun bireylerin rasyonel seçimleri sonucunda işlenmiş olduğudur. Bireysel alana itilerek bireysel sorumluluklar açısından ele alınan suç ise kontrol edilmesi ve “risk yönetimi” üzerinden önlenmesi gereken bir olgu olarak ele alınmaktadır. Kontrol mekanizmalarının farklılaşmasını ve günümüze dek değişen şekilde gelmesi neoliberal güvenlik mekanizmalarını ortaya çıkarmış ve rasyonel seçimlerle işlenen suç faaliyetini ileri modern toplumların normal bir unsuru olarak ele alarak kontrol etme anlayışını benimsemiştir.

Batı’da 1970’ler Türkiye’de ise 1980’lerde başlayan refah devleti krizi, yeni iktidar stratejilerinin oluşmasına neden olmuştur. 1970’lerden sonraki refah devleti kriziyle yoksulların savunmasız kalması, üretken/asalak, iş sahibi/işsiz gibi ikilemlerle yoksulların devletin sırtındaki kambur olarak kodlanması, yoksulluğu kitleselleştirip çeşitlendirirken yoksulluk literatürüne eklenen sınıf-altı kavramı ile birlikte yoksulluk kavramı da mağdurlardan ziyade dışlanmışları/ötekileri daha fazla içermeye başlamıştır. Mesele bir taraftan yardımlaşma, sosyal sermaye, istihdam olanakları, sosyal güvenlik alanına dokunurken diğer taraftan ötekileştirme ve dışlama pratikleriyle ceza politikalarının da konusu haline gelmiştir. Neoliberal politikaların etkili olmaya başlaması ile devletin ekonomik, toplumsal alanda daha az etki gösteren bir yapıya sahip olacağı düşünülmüştür. Kamusal alanda devletin görünürlüğünün azaldığı, özelleştirmeler etkisiyle ekonomik liberalizmin neoliberal politikalarla sağlanabileceği düşüncesi siyasal alanda devletin görünürlüğünü azaltmadığı gibi aksine devletin cezai açıdan ve denetim mekanizmaları üzerinden güçlendiği bir dönemi beraberinde getirmiştir.

Denetim mekanizmalarının güçlendiği ve güvenliğin ön plana çıktığı ceza anlayışını “neoliberal cezalandırma”⁷² kavramı üzerinden açıklayan Wacquant, sosyal güvensizlik kavramı aracılığıyla suçu ele alır. Yükselen neoliberalizm ile

⁷¹ Garland, 2001.

⁷² Loic Wacquant, **Punishing the Poor** (Durham: Duke University Press, 2009).

ilişkili bir şekilde devletin güvenlik politikalarının yoksullar üzerindeki etkisini inceleyerek, hukuk ve düzen kavramı vurgusu üzerinden açıklamalar yapar. Kapitalist Batının gelişmiş toplumlarında oldukça büyük etkiler yaratan kitlesel kargaşalar ile kentsel protestoların köklerini; ekonomilerin dönemsel dönüşümünde, şehirlerin toplumsal olarak kutuplaşmasında, sosyal güvenliğin zarar görmesi pahasına kaynakların toplum içinde dağıtımı ve kamu mallarının metalaşmasını destekleyen devlet politikalarında bulmaktadır. 20. yüzyıl ortalarından itibaren demokratikleşmenin sonucu olarak eşitsizliğin kaybolacağı, sınıf kavramının eskiyip modasının geçmesinin ırk ve etnisite için de geçerli olacağına dair Batı savunusunun tam aksi yönde gelişmelerin varlığını irdelemektedir. Yoksulluğun erimesi, etno-ulusal kurumların aşınmasına tanık olmanın aksine, gelişmiş toplumların başına “yeni bir tür yoksulluğun” eş zamanlı yayılımı, ırkçı ideolojilerin dirilmesi ve bunlara alt sınıf mahallelerde yaşayan gençlerin doğrudan katıldığı şiddet içeren çatışmaların eşlik etmesine değinmektedir. Fransa, İngiltere ve ABD kentlerindeki üç örnekten yola çıkarak ülkeden ülkeye değişmesine rağmen iki mantığın birleştiğini görmüştür. Birincisi, ayrımcı muamelede kök salmış etno-ırksal adaletsizliğe karşı bir protesto mantığı; ikincisi ise, işçi sınıfının yoksul düşmüş kesimlerini ekonomik mahrumiyete, kapsamı genişleyen sosyal adaletsizliklere karşı tek silahlarıyla yani sivil hayatı aksatarak yetkililerle birebir mücadeleye giriştikleri isyanlardır. İsyançı gençlerinin taleplerinin alışıl gelmiş işçi sınıfı talepleri olmasına karşın bu eylemlerin marjinalleşmesini neoliberal devlet politikaları ile ilişkiselliği üzerinden incelemektedir. Bu ayaklanmaların genel savunun aksine insanların barbarlığından ya da soylarındaki hastalıkların saçma bir dışavurumundan ya da göçmen olmalarından kaynaklanmadığını savunan Wacquant, göçmenlerin aksine önceden işçi sınıfına mensup Fransızların, İngilizlerin ve Amerikalıların yaşadığı mahallelere yönelik yukarıdan gelen şiddeti üç ana başlık altında ele almaktadır. Kitlesel işsizlik bunlardan biridir ve kronik, ısrarcı bir yapı göstererek, bütün işçi sınıfı kesimleri için proletersizleşme ve işgücü istikrarsızlığı anlamına gelmektedir. Bunun sonucu olarak yoksul mahallelere sürülme ile gerçekleşen, bu mahallelerde yaşayanlara yönelik kamu ve özel kaynakların azalması konu edilir. Halk söyleminde olduğu kadar günlük hayatta da yaftalamanın yoğunlaşması sadece sınıf kökeniyle, etnik kökenle değil aynı zamanda kötüye giden ve kötülenen mahallelerde yaşamakla da bağlantılı bir hal almıştır. Gidilmemesi gereken bölge olarak yaftalanan yerlerde yaşayanlar, mahkum edildikleri yoksulluk ve sosyal kapatılma duygusu ile çocukları için de

başka bir gelecek olmadığı hisleri ile hayatlarını sürdürürler. Yaftalamanın getirdiği kişisel aşağılanmanın günlük hayattaki etkisinin sosyal çevrede, okulda, emek piyasasındaki fırsatlar üzerinde etkili olduğuna da değinilmiştir. Yoksulların, sapkınların, uyumsuzların atıldığı çöplükler olarak algılanan bu alanlardan dışarıdakilerde uzak durmaya çalışmaktadır. Bölgesel yaftalamanın sonucu olarak yalnızlaşma stratejileri de cesaretlendirilmektedir. Bunların da toplumun ayrışma sürecini alevlendirdiğine değinen Wacquant, kişiler arası güvensizliğin beslendiğini, topluluk kurma ve toplu eylemler için gerekli olan birliktelik duygusunun da aşındığını belirtir. Bu toplumsal bölünmenin sınıflar ve mekânlar hiyerarşisini arttırdığını ve temelinde eşitsizliklerin ve güvensizliklerin artmasını beslediğini savunur. Yurttaşlık haklarına da değinerek, yurttaşlığın sürekli mücadele verilmeyi gerektiren kurumlaşmış bir süreç olduğunu, bahsi geçen eşitsizlikleri engellemeyip bu eşitsizlikleri yumuşatmaya hizmet ettiğini savunur. Sosyal güvensizlik üzerinden neoliberal politikalar aracılığıyla bahsi geçen grupların suçlulaştırıldığını ve bu grupların güvensizlik duygusunun sebebi olarak gösterilmesini de ele alarak neoliberal politikalar ile güvenlik devleti tartışmaları bağlamında da konuyu irdeler.

İleri kapitalist ülkelerde istihdam alanındaki dönüşümden, post-fordist üretim tarzı, neoliberal ekonomi politikaları, çalışma hayatı ve sosyal güvenlik politikalarının negatif etkilerinden doğan toplumsal bir sorun olarak yoksulluk, hem ekonominin küreselleşmesinden etkilenmekte hem de bir kimlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. İş kanalıyla kimliğin toplumsallaşması işsizlik ve yoksulluğun negatif bir süreç içinde döngüsellesmesini yeniden üretir. Yoksulluk bu açıdan ekonomik ve toplumsal sorun olduğu kadar kimlik sorunu olması ölçüsünde siyasal bir soruna dönüşme potansiyeli de taşıyan bir meseledir. Neoliberalizmin ekonomi politikaları “toplumsal sorundan”, yoksulluktan doğan sorunu toplumsal hoşnutsuzluğun düzlemine taşımaktadır. Bu bağlamda günümüzde yoksulluk sadece gelir düzeyi üzerinden değil, “sosyal dışlama”, “sosyal kabul”, “yapabilirlik” gibi kavramlar dikkate alınarak tartışılmaktadır. Sosyal kontrol ve kontrolün kaybedilmesi (sosyal düzensizlik) makropolitik konular değildir ve şehir, mahalle, çete ve akran gruplarında çok daha belirgin bir şekilde gözlemlenebilirler.⁷³ Yoksulluğun krimanilize edilişi, belli semtlerde yoksulluğun yoğunlaşmasına istinaden “semt ayrımcılığı” durumunun doğmasına etki eder. Yoksulların yaşadığı

⁷³ T. Blomberg ve S. Cohen, *age*, 5.

suç merkezi alanlarla güvenli siteler ayrımı kentsel dokudaki dönüşümlerin temel dinamiklerinden biri olarak dikkati çektiği gibi güvenlik siyasetindeki dönüşümü de mekânsal anlamda görünür kılmaktadır.

3.2. Türkiye’de Güvenlik Siyaseti ve Kentsel Dönüşüm

1980’ler sonrası Türkiye’de neoliberalizm etkisiyle ceza politikalarının yaşadığı dönüşüm; potansiyel suça yönelik denetim, sosyal kontrol arttığı ve cezalandırma mekanizmalarının etkisiyle polis teşkilatlarının yetkilerinin arttığı ve kontrol mekanizmalarında oldukça stratejik bir konuma geldiği bir dönemi oluşturmuştur. Yapısal dönüşüme dayalı bu dönem, piyasa mantığını içselleştirerek “risk yönetimine” dayanan “önleyici polisliğin” ön plana çıktığı bir süreci beraberinde getirmiştir⁷⁴. Polisi “devletin toplumsalı” olarak nitelendiren Neocleous⁷⁵, siyasi iktidarın egemenlik alanının polislik ile bağlantılı olduğuna dikkat çekmektedir.

Türkiye’de polisliğin dönüşümü ve yetki alanının genişlemesine bağlı olarak inşa edilen “sosyal kontrol” mekanizmaları, suça yönelik denetim mantığının izlenmesi açısından önemlidir. Türkiye’de 1965 yılında Toplum Zabıta’sının kurulmasıyla gerçekleştirilen polis teşkilatındaki büyüme; yetki ve yapısal anlamdaki en büyük genişlemesini 12 Eylül 1980 yılı askeri darbesi sonrası gerçekleştirmiştir⁷⁶. Darbenin ardından polis yetkilerinin ve özellikle suçluya dayalı takdir yetkilerinin arttığı dönemde Toplum Zabıta’sının adı Çevik Kuvvet olarak değişmiş, 1980’ler sonrası Kürt meselesiyle ilişkili olarak Özel Harekat Timlerinin yapılandırılması, terörle mücadele üzerinden gelişen polise özel yetkilerin verildiği yeni bir dönemi beraberinde getirmiştir. Bu dönemde yapılan yapısal değişikliklerle polisin yetki alanının, siyasi muhalefeti pasifize etmeye ve sosyal yaşamı kapsamlı bir şekilde kontrol altına almaya yönelik olarak genişletildiği⁷⁷ görülmektedir. Bu kontrol mekanizmasının belirginleşmesi, yasal anlamda polislere suçu önlemek adına şüpheli gördükleri herkese müdahale etme yetkisinin verilmesidir⁷⁸. Polisin şüpheli ya da

⁷⁴ Biriz Berksoy, “Neo-liberalizm ve Toplumsalın Yeniden Kurgulanması: 1980 Sonrası Batı’da ve Türkiye’de Polis Teşkilatları ve Geçirdikleri Yapısal Dönüşüm”, **Toplum ve Bilim**, 109, 2007, 35-65.

⁷⁵ Mark Neocleous, **Fabrication of Social Order: A Critical Theory of Police Power**, (Sterling: Pluto Press, 2000), 99-196.

⁷⁶ Berksoy, **age**, 46.

⁷⁷ Polis Yasalarının Ruhu ve Mevzuatta Söylemler, Tesev, Rapor No:5.

⁷⁸ Tesev, **age**, 24.

suçlu olarak belirlediklerine müdahale yetkisi; belli grupların potansiyel şüpheli ya da suçlu olarak damgalanmasını beraberinde getirmiştir. Biriz Berksoy, milliyetçi, ırkçı, militarist ve muhafazakâr öğelerin polisin “suçlu” algısını etkilediğine⁷⁹ değinmektedir. Zeynep Gönen ise; polis memurlarına “hedef kitle” olarak tabir edilen ve potansiyel suçlu olarak algılanması yolunda talimat verilen kesimlerin yoksullar, Kürt gençleri, Romanlar, psikopatlar, tipi bozuklar, fahişeler ve trans bireyler olduğundan⁸⁰ bahsetmektedir.

Neoliberal dönemde sosyal devletin aşınmasıyla birlikte gelişen sömürü düzeyindeki artışa bağlı olarak toplumsal çelişkilerin artması polis teşkilatlarının güçlenmesiyle kendini göstermiş ve yeni düzen devletinin zor aygıtları polislik üzerinden görünür hale gelmiştir⁸¹. 2000’li yıllarda kentlerde suç oranının artışı ve buna yönelik olarak alınacak önlemler bağlamında Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nda önemli değişimlere gidilmiştir. 2005 ve 2007 yılınca PVSK’da yapılan değişimlerle polise kişilerin yerini tespit etme, iletişim araçlarını dinleme, kayıt etme ve yer belirleme, zor ve silah kullanma gibi yetkiler⁸² verilmiştir. 2007 yılında yapılan düzenlemedeki “devletin güvenliği”, “kamu düzeni”, “genel ahlak” gibi ifadeler üzerinden “muhtemel/potansiyel suça” yönelik düzenlemelerin yapıldığı ve polis yetki sınırlarının genişlediği görülmektedir. 2007’de kentsel güvenlik, huzur üzerinden yapılan tartışmalar seçim beyannamelerine de yansımış, parlamentodaki partilerin seçim çalışmalarında kentlerdeki güvenlik meselesine geniş vurgu yapmışlardır. AKP, “Güven ve İstikrar İçinde” başlıklı 2007 yılı seçim beyannamesinin “Huzur ve Asayiş”⁸³ başlıklı bölümünde büyük kentler, suç, suçun önlenmesi gibi konulara geniş bir biçimde yer vermiştir (Ek 1). CHP’nin 2007’de seçim beyannamesinde de “Terör, Güvenlik, Huzur”⁸⁴ başlığı altında metropollerdeki güvenlik konusuna vurgu yaptığı görülmektedir.

Özellikle 2007 yılından itibaren polisin yetkilerini arttıran ve polise zor kullanma konusunda yeni yetkiler veren PVSK’nın kentlerde suçla mücadeleyi

⁷⁹ Biriz Berksoy, “Devlet Stratejilerinin Bir Tezahürü Olarak Polis Alt-Kültürü: 1960 Sonrası Türkiye’de Polis Teşkilatında Hâkim Olan Söylemlere Dair Bir Değerlendirme”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 114, 2009, 92-130.

⁸⁰ Bkz. Zeynep Gönen, “Neoliberal Suçlulaştırma ve İzmir Asayışı’nın Yeniden Yapılandırılması”, **Toplum ve Kuram**, Sayı:3, 2010, 55-79; Zeynep Gönen, “The Politics of Crime in Turkey: Neoliberalism, Police and the Urban Poor”, London-New York: I.B. Tauris, 2017.

⁸¹ Tesev, **age**, 25.

⁸² Tesev, **age**, 30.

⁸³ Bkz. AKP, 2007 Seçim Beyannamesi.

⁸⁴ CHP, Pusula 2007.

vurgulamasının gecekondlu mahalleleri üzerinde birçok etkisi mevcuttur. Potansiyel suçlu olarak görülen kesimlerin yaşam alanı olarak görülen gecekondlu mahallerinde denetimlerin artmasına yol açan bu süreç; MOBESE kameralıyla bu mahallelerin kayıt altına alınması, sivil polislerin sürekli denetimi gibi birçok yeni bir süreci beraberinde getirmiştir. “Suç öncesi polislik stratejileri”⁸⁵ üzerinden denetim ve sosyal kontrol, gecekondlu mahallelerinin günlük yaşamının olağan hayat tarzına dönüşmeye başlamıştır.

2000’li yıllar sonrası ortaya çıkan “toplum destekli polislik” kavramı da, tüm vatandaşları polisle iş birliği içerisinde istihbarat akışını sağlamaya davet etmektedir. Toplum bekçiliği (*vigilantism*) üzerinden yürütülen bu strateji, “muteber” vatandaşları devletle işbirliği yapmaya çağırmaktadır. Sosyal kontrolü devletin kolluk güçlerinin yetersiz kaldığı durumlarda vatandaşa bırakan bu strateji, “suç” ve “suçlu” kavramı üzerinde oldukça geçişken ve göreceli bir tutumun izlenmesine de böylelikle katkı koymuş olur. Bu stratejiler neticesinde de polis teşkilatı, “tehditleri” önceden belirlemek adına gerekli altyapıyı oluşturarak, her bir bireyin “potansiyel” suçlu olabileceği, nüfusun tümünü denetleyebilen bir kapasiteye erişmiş olmaktadır⁸⁶.

Günümüzde sosyal dışlama, potansiyel suçlu gruplar üzerinden yürüyen suç tartışmalarının yoksul ve marjinal kesimlerde yoğunlaşmış olması, bu grupların yaşam alanı olarak karşımıza çıkan gecekondlu mahallelerine yönelik suçlulaştırmayı beraberinde getirmiştir. Türkiye’de de suçu önleme ve denetim üzerinden ilerleyen güvenlik politikaları yoksulların yaşadığı mahalleleri odağına koyarak bu mahallelerin tasfiyesi üzerinden suçun kaynağını ortadan kaldırma amacını benimsemiştir.

Neoliberal uygulamaların sistem dışında kalanları dışlama ya da suçlulaştırma aracılığıyla vatandaşlık haklarından giderek mahrum bırakması, toplumun üzerinde bir yük olarak gösterilen bahsi geçen grupların çalışma hayatına katılım ile de ilişkili bir şekilde kendini var etmektedir. Bireysel çıkarların, rekabetin giderek arttığı neoliberal dönemde bahsi geçen mahallelerde hayatını sürdürmeye çalışmak, sosyal dışlanmışlık ve belli sosyal alana kapatılma ile gerçekleşen ümitsizlik duygusu

⁸⁵ Tesev, *age*, 13.

⁸⁶ Biriz Berksoy, “Güvenlik Devletinin Ortaya Çıkışı, ‘Güvenlik’ Eksenli Yönetim Tekniğinin Polis Teşkilatındaki Tezahürleri ve Süreklileşen ‘Olağanüstü Hal’: AKP’nin Polis Politikaları”, **Birikim Dergisi**, Sayı: 276, 2012, 75-88.

bireyin sorumluluğuna bırakıldığı bir durum ile karşı karşıya gelinir. Bu mahallelere yönelik dönüşüm, ıslah etme, rehabilitasyon kavramları da kent yoksullarına dair dışlayıcı bakış açısının bir temsili olarak karşımıza çıkmakta, bu kesimin sorunlarına çözümler üretmek bir yana dursun onları toplumsal hayatın dışına, kent merkezlerinin uzağına sürme gibi hedefleri barındırmaktadır.

Suçlulaştırma mahallelerin “terör”, “esrar yuvası” gibi tanımlarla kamuoyuna yansıtılmasını yarattığı gibi, devletin bu alanlara müdahalesini de meşrulaştırma aracı olmaktadır. Devlet kurumlarının buraları iyileştirmek, adi suçları önlemek gibi görevlerini yerine getirmediği bu mekânlar tamamen yok olması gereken, suç yatakları gibi lanse edilmekte ve buralara yönelik uygulanacak kentsel dönüşüm gibi politikalara “haklı” sebepler yaratmaktadır. “Terör uzmanı” Ali Özcan bu durumu şöyle dile getirmektedir:

“Büyük şehirlerde kentsel dönüşüm projeleriyle yapılan toplu konutlar, çarpık şehirleşmeyi ortadan kaldırırken, suç ve terör örgütlerinin barınma alanlarını da yok ediyor. Gecekondu mahallelerinde yuvalanan kapkaç ve uyuşturucu şebekeleri, güvenliği sağlamış, düzenli yapılaşmalar içinde barınacak yer bulamıyor.”⁸⁷

Wacquant, yoksulların yaşadığı mahallelerde yürütülen politikalar üzerine şöyle demektedir:

“Geniş çevrelerce nefret edilen sürgün mahallelerinin en başta, barınma, kentsel gelişim, bölge planlama meselelerini ele alan devlet politikalarının ürünü olduğunu yeniden vurgulamak gerekir. Son tahlilde, bu alanların muhtemel dağıtımı ile yeniden inşası, tıpkı ortaya çıkmaları ve sağlamlaştırılmaları gibi, gayet siyasi bir meseledir.”⁸⁸

Kent mekânı üzerinden suçlulaştırma, “ötekileştirmenin” oluşumu, belli bir tarihsel süreklilik içerisinde gelişen bir durumdur. Bu mahallelerde alt ve orta sınıfı temsil eden kesimlerin yaşaması, çeteleşme gibi oluşumların gençler arasında yayılmasına daha çok olanak yaratmıştır. Muhalif politik örgütlenmelere yönelik baskıların artması ve bu oluşumların gençler üzerindeki etkisinin azalması da yoksul mahallelerdeki gençlerin kolay para kazanma yolu olan esrar, eroin satıcılığına yönelmesini oluşturmuştur. İktidar söyleminin öne sürdüğü “suç yuvası” kent mekânları, devletin önleyici politikalar uygulamaktan öte gecekondu mahallelerinde yaşayanları marjinalize edip ayrıştırması üzerinden daha fazla damgalanmaları ve suçlulaştırılarak sosyal dışlanmaya tâbi tutulmalarına yol açmıştır. Yoksulluk, sosyal

⁸⁷ “Kentsel Yıkıma ‘Terör’ Kılıfı”, <https://www.evrensel.net/haber/223968/kentsel-yikima-teror-kilifi>, [20.10.2017].

⁸⁸ Wacquant, *age*, 296.

hayattan dışlanmanın kriminalize edilmesi bu grupların alternatif geçim yollarına yönelmesini ortaya çıkarmıştır.

Damgalamanın yalnızca gecekondulu mahalleleri dışında yaşayanlar tarafından değil; sistematik bir şekilde sürdürülen damgalama süreçleri neticesinde mahallenin içinde de yaşandığında değinen Wacquant, mahalle içindeki bağların değişimine de işaret eder. Bölgesel yaftalama yüzünden insanların kendilerini oturdukları yerle özdeşleştiremez hale geldiklerini, ayrıca aynı kaderi paylaşan topluluğa da bağlılığın azaldığına dikkat çekmiştir.⁸⁹ Bölgeye dayalı topluluk bağlarının bu şekilde zayıflaması, hatta olumsuz bir sosyal ve simgesel sermayeye dönmeleri, bireysel tüketimin gerçekleştiği özel bir yalnızlık alanına çekilmeyi körükler, insanların birbirinden uzaklaşmasını, birbirlerini aşağılamasını (“Onlardan biri değilim”) tetikler; bu durum da yerel dayanışmaların iyice altını oyar, mahallenin küçümsenerek algılanmasını pekiştirir⁹⁰ diye açıklamıştır.

Türkiye’de kentsel dönüşümün “Afet Riski” söylemi üzerinden yoksul, gecekondulu mahallerine yönelmesinde güvenliğin etkisi oldukça belirgindir. Gecekondulu mahallelerdeki örgütlülüğün, topluluk bağlarının sistematik politikalarla ve polislik stratejileriyle bozulması sonucunda kentsel çöküntü alanlarının oluşumu artmıştır. Devlet aygıtları tarafından örgütlülüğünün tasfiyesinin uyuşturucu, çeteleşme gibi oluşumları göz ardı etmek ya da iddia edildiği üzere teşvik etmek ve böylece mahalledeki ilişkilerin yozlaşması yaratarak mahallenin kendi içinde parçalanmasını oluşturmaktadır. Gecekondulardaki birlik duygusunu çökerten, sosyal dışlanmayı arttıran politikalar etkisinde bu bölgeler kent merkezlerinde istenmeyen, “suçlu”, “girilemeyen” ve “girilmek istenmeyen” mekânlara dönüşmüşlerdir. Tehdit grupları, alt sınıflara yönelik devletin denetim mantığının da yeni bir şekle bürünerek toplumsal yapıya nüfuz ettiğinin göstergesidir ve bazı kesimler daha riskli sayılarak onlar üzerindeki denetim yoğunluğu da artmaktadır.⁹¹

Aidiyet bağlarının zayıfladığı, gençler arasında uyuşturucu kullanımı, satıcılığının, şiddetin arttığı mahallelerde kentsel dönüşümün uygulanması geçmişe göre daha “savunulabilir” bir düzleme taşınmıştır. Güvenliğe ilişkin müdahalenin

⁸⁹ Wacquant, **age**, 295.

⁹⁰ Wacquant, **age**, 295.

⁹¹ Özkazanç, **age**, 44.

yalnızca mekânsal müdahale üzerinden gerçekleşmesi ve sorunun kaynağına dair önleyici politikaların alınmaması, güvenlik sorununu çözülmemesine yalnızca yer değiştirmesine sebep olacaktır.

Gecekondu mahallelerinde güvenliğin sağlanamayacağı fakat kentsel dönüşümle inşa edilen kapalı sitelerin güvenli olduğuna dair oluşturulan hâkim yargı da sorgulamaya muhtaçtır. Candan ve Kolluoğlu'nun⁹² İstanbul'da yürüttüğü çalışma bu yanılgıyı ortaya koyan örneklerdendir. Küçükçekmece sınırları içerisindeki Ayazma ve Tepeüstü gecekondu mahallelerinin 2007 yılında Bezişrganbahçe TOKİ konutlarına taşınmasını anlatan çalışma, alt gelir grubundaki ailelerin yaşam standartlarını aynen koruyarak ve mahallede karşılaştıkları tüm problemlerle sitelere taşınmasıyla sonuçlanmıştır. Meselenin yaşanan mekânlardan öte sınıfsal bir sorun olduğu bu örnekte izlenebilmektedir. Güvenlikli sitelerin “güvenli” ve dışarıdakilerin tehdit olduğuna dair yaklaşım, yoksul mahallelerine uygulanan suçlulaştırma kadar inşa edilen bir mekânsal hafızayı işaret etmektedir.

⁹² Bkz.Candan ve Kolluoğlu, “Emerging Spaces of Neoliberalism: A Gated Town and a Public Housing Project in Istanbul”, Cambridge University Press, 2008, 5-46.

4. GAZİOSMANPAŞA İLÇESİ SARIGÖL MAHALLESİ VE KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİ

4.1. Gaziosmanpaşa İlçesinin Tarihçesi

1950’li yıllardan sonra gelişen ve kurulduğu yıllarda İstanbul’un dışındaki yeni yerleşim yerlerinden biri olan Taşlıtarla, taşlık olduğundan dolayı bu isimle anılmaktadır, 1963 yılında Gaziosmanpaşa adıyla ilçe olmuştur. 1950’li yıllarda devletin Balkan göçmenlerine Taşlıtarla bölgesinde konutlar inşa etmeye başlamasıyla bölgede yerleşim başlamış ve sanayinin Rami, Maltepe, Eyüp gibi bölgelere kaymasıyla yeni yerleşim bölgesinde ilçe oluşumuna ihtiyaç duyulmuştur.

Şekil 1: Gaziosmanpaşa’nın İstanbul’daki Konumu

Gaziosmanpaşa Belediyesi

Göçmenlerle birlikte oldukça fazla sayıda bölgeye yerleşmek zorunda kalan Roman halkı, merkezde, Sarıgöl olarak bilinen bölgeye Sultanahmet, Sur Dibi çevresinden taşınmışlardır. Tümertekin⁹³, 1960-1970’li yıllarda İstanbul’da yürüttüğü çalışmalarında Gaziosmanpaşa’ya yer vermiş, bölgede yaşayanların çoğunluğunu Bulgaristan ve Yugoslavya’dan gelen göçmenlerin oluşturduğundan bahsetmiştir. Sanayi merkezlerinin Gaziosmanpaşa ve çevresine kurulmasıyla

⁹³ Erol Tümertekin, **İstanbul İnsan ve Mekan**, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları:2014).

başlayan ikinci göç dalgasında ise Karadeniz ve Trakya illerinden gelenlerin⁹⁴ çoğunlukta olduğundan bahsedilmektedir.

Eyüp, Esenler, Bayrampaşa ve Kuzeyden Karadeniz kıyısıyla komşu olan ilçe, İstanbul'un en eski gecekondu semtlerinden biri olarak da anılmaktadır. 1962 yılında Gaziosmanpaşa'da yürütülen bir araştırmada bölgedeki 18 bin gecekondu 90 bin kişinin yaşadığına değinilmiştir⁹⁵.

Şekil 2: 1960'lı Yıllarda Gaziosmanpaşa'da Gecekondu İnşası

“1960'lı Yıllar- Gaziosmanpaşa”. <https://eskiesvaplarim.com/category/zamanlar/1960/> [04.06.2017]

Yıllar içinde nüfusu oldukça artan ve gelişen Gaziosmanpaşa, 1985'de 291.715 kişilik İstanbul nüfusunun yüzde 5'ini barındıran ve 1990'a geldiğinde ise nüfusu 393.667'ye ulaşan⁹⁶ bir ilçe haline gelmiştir. Türkiye'deki gecekondu yerleşimlerinin özelliklerinden biri olarak Gaziosmanpaşa'da geçiş bölgesi özelliği göstermiş ve ekonomik durumu iyileşen birçok aile 1990'lardaki yeni göç dalgasında yaşam koşulları ve altyapısı daha iyi olan Bakırköy, Bahçelievler gibi semtlere taşınmışlardır⁹⁷.

1990'lı yıllardan itibaren Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden yoğun göç alan

⁹⁴ Orhan Türkdoğan, **İstanbul Gecekondu Kimliği**, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006).

⁹⁵ “İlçe Tarihi”, <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Gaziosmanpasa-Tarihi> [20.10.2017]

⁹⁶ “İlçe Tarihi”, <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Gaziosmanpasa-Tarihi>, [20.10.2017].

⁹⁷ “Belleklerdeki İstanbul, Arnavutköy, Fatih, Gaziosmanpaşa, Moda”, Sözlü Tarih Çalışması, Tarih Vakfı, 30 Mart-13 Nisan 2006, İstanbul.

ve 2007 senesinde nüfusu 1 milyonun üzerine çıkan Gaziosmanpaşa, Türkiye'nin en büyük ilçesi haline gelmiş; 2009 yılı itibariyle Gaziosmanpaşa ilçesinden iki yeni ilçe olan Arnavutköy ve Sultangazi'nin kurulmasıyla, Gaziosmanpaşa ilçesi üçe bölünmüştür⁹⁸. 2013 yılı verilerine göre 495.006 nüfusu olan ilçe⁹⁹, 16 mahalleden¹⁰⁰ oluşmaktadır.

Şekil 3: Günümüzde Gaziosmanpaşa Meydanı

Gaziosmanpaşa Belediyesi

Geçmişte İstanbul dışında sayılan, sanayi merkezlerine komşu olan Gaziosmanpaşa ilçesi günümüzde kentsel dönüşümün yoğun olarak uygulamaya çalışıldığı İstanbul'un merkezi ilçelerinden birini oluşturmaktadır. Kısımlara ayrılmış bir şekilde ilçedeki 19 bölgede kentsel dönüşüm çalışmaları devam etmektedir¹⁰¹.

⁹⁸ "İlçe Tarihi", <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Gaziosmanpasa-Tarihi>, [son erişim tarihi: 20.10.2017].

⁹⁹ TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle İstanbul, 2013.

¹⁰⁰ Bağlarbaşı Mahallesi, Barbaros Hayrettinpaşa Mahallesi, Fevzi Çakmak Mahallesi, Hürriyet Mahallesi, Karadeniz Mahallesi, Karayolları Mahallesi, Karlıtepe Mahallesi, Kazım Karabekir Mahallesi, Merkez Mahallesi, Mevlana Mahallesi, Pazariçi Mahallesi, Sarıgöl Mahallesi, Şemsipaşa Mahallesi, Yeni Mahalle, Yenidoğan Mahallesi, Yıldıztabya Mahallesi.

¹⁰¹ Gaziosmanpaşa ilçesinde devam eden kentsel dönüşüm projeleri: Merkez Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 1), Sarıgöl Merkez Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 2), Pazariçi Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 3-4), Yıldıztabya Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 5-6A), Yıldıztabya Mahallesi 1. Kısım Riskli Alanı (Bölge 6B), Yenidoğan Mahallesi 1. Kısım Riskli Alanı (Bölge 6D), Bağlarbaşı Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 7A ve 7B), Yenimahalle Riskli Alanı (Bölge 9A ve 9B), Barbaros Hayrettin Paşa-Karayolları-Karadeniz Mahalleleri Riskli Alanı (Bölge 10A ve Bölge 10B), Karayolları Mahallesi 1. Kısım Riskli Alanı (Bölge 10C), Mevlana Mahallesi 1. Kısım Riskli Alanı (Bölge 11A), Mevlana

2005 yılında Gaziosmanpaşa Belediyesi tarafından hazırlanan kentsel dönüşüm yol haritasında, Gaziosmanpaşa'nın dönüşümü için 3K yol haritasının uygulanacağı belirtilmiştir. 3K adını verdikleri proje; “Kentsel Dönüşüm”, “Kent Kültürünün Dönüşümü” ve “Kurumsal Dönüşümü” içermektedir. 2004 yılından 2014 yılları arasında iki dönem Gaziosmanpaşa Belediye Başkanlığı'nı yürüten Erhan Erol, kentsel dönüşümün Gaziosmanpaşa için gerekliliğini beş maddede açıklamaktadır: Göç ve gecekondulaşma, yasal-yönetmelik düzenlemeler bütünü ve düşük yapı kalitesi, deprem ve doğal afetler karşısında mevcut konut stokunun yetersizliği, yeni ekonomik sistem içinde kentlerin değişen rolü ve arazi kullanımı, yepyeni çağda toplumun yeni gereksinimleri¹⁰². İstanbul'un genişlemesiyle Gaziosmanpaşa'nın oldukça merkezi bir konumda kalması ilçe arsa bedellerinde artışa neden olmuş; büyük inşaat firmalarının bölgeye yatırım yapmaya başlaması, alışveriş merkezlerinin açılması, metro ve tramvay projelerinin planlanması bölgedeki seçkinleştirme sürecinin başlamasına neden olmuştur. Bu sürecin etkisiyle Gaziosmanpaşa ilçesinin mahallelerindeki 18 bölge riskli alan ilan edilmiş ve kentsel dönüşüme yönelik çalışmalara başlanmıştır.

4.2. Geçmişten Günümüze Sarıgöl Mahallesi

Şekil 4: Sarıgöl'ün Konumu

KEYM

Mahallesi Riskli Alanı, Sarıgöl Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 12B 1. Etap ve 12C), Bağlarbaşı Mahallesi Ek Bölgesi Riskli Alanı (Bölge 13), Karayolları Mahallesi 3 No'lu Gecekondulu Önleme Bölgesi.

¹⁰² “Erhan Erol Amerikalılara ve Japonlara Sarıgöl’ü Anlattı”, <http://gophaber.com/haber-arsiv-5952.html>, [son erişim tarihi: 12.03.2018].

Sarıgöl; Gaziosmanpaşa Meydanından başlayarak Altınordu Caddesi ile Gaziosmanpaşa Caddesi arasındaki bölgeyi kapsayan, Gaziosmanpaşa'nın merkezinde yer alan mahallelerden biridir. Karlıtepe Mezarlığı, mahallenin doğal sınırlarından birini oluşturmaktadır ve 2013 yılında Sarıgöl'ün tam karşısında yeni adıyla "İsfanbul", bilinen adıyla "Vialand Eğlence ve Yaşam Merkezi" açılmıştır. Gaziosmanpaşa meydanından başlayarak mahallenin kuzeyinde yer alan ilçe sakinleri arasında "dere" olarak adlandırılan, geçmişte kanalizasyon atıklarının boşaltıldığı dere yatağı, ile "Şen Mahalle'ye" kadar devam eden birçok yokuştan oluşan mahallenin geçmişi 1950'li yıllara dayanmaktadır. Bulgar göçmenleri, Arnavut göçmenleri, Karadenizliler, Erzurumluların yoğun olarak yaşadığı bölge Sarıgöl merkezi ve Dere Mahallesini¹⁰³ oluşturmaktadır. 1950'li yıllar itibariyle Adnan Menderes'in İstanbul'da başlattığı "İmar Hareketi" adı verilen yıkmagenişletme çalışmalarıyla¹⁰⁴ Beyazıt'ta yaşayan birçok Roman'ın Sarıgöl'e yerleştirilmesiyle de "Şen Mahalle", şen insanların yaşadığı bölge, oluşmuştur.

Şekil 5: Sarıgöl- Şen Mahalle

"Kentsel Dönüşüm Mağduru Sarıgöl Ahalisi: Bu Nasıl Müslümanlık?". <http://www.emekveadalet.org/haberyorum/kentsel-donusum-magduru-sarigol-ahalisi-bu-nasil-muslimanlik/> [16.04.2018].

1950'li yıllardan başlayarak 1990'lara kadar Balkan göçmenleri, Romanlar, Karadenizlilerin yoğunlukla yaşadığı Sarıgöl mahallesine 1990'lı yıllarda yoğun olarak Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelen göçmenler yerleşmiştir. Şen mahalle; yoğunlukla Romanların ve 90'lar sonrasında Kürtlerin yaşadığı, gelir düzeyi düşük, sınıf altı kesimlerin oturduğu bir yerleşim yeridir. En

¹⁰³ Mahalle kavramı burada bölge anlamında kullanılmıştır. İlçede yaşayanların günlük dilde kullandığı biçimde Dere ve Şen Mahalle olarak Sarıgöl mahallesinin bölgeleri kastedilmektedir ve çalışmanın devamında da kavramlar bu şekilde kullanılacaktır.

¹⁰⁴ Doğan, Hasol, "Beyazıt Meydanının Öyküsü". <http://www.doganhasol.net/beyazit-meydaninin-oykusu-beyazit-meydani-bugunku-haline-nasil-geldi.html> [26.04.2018].

fazla 3 katlı, genellikle tek katlı, bahçeli yapılardan oluşan mahallede komşuluk gibi geleneksel ilişki ağları devam etmekte, “Sarıgöllü olma”, mekânsal aidiyet varlığını korumaktadır. Erkeklerin inşaat, kayıt dışı tekstil atölyeleri gibi işlerde çalıştığı; esnafılık yaptığı ya da serbest meslek gruplarına dâhil olduğu mahallede işsizlik oldukça yaygın olmakla birlikte günlük, geçici işler üzerinden gelir elde etmeye çalışmak oldukça yaygın bir durum. Kadınların ise çalışma hayatına katılmadığı, ev kadını olduğu ya da ev geçimine katkı koymak üzere evde yapabilecekleri boncuk, dikim gibi parça başı işlerle uğraştıkları bilinmektedir.

Sarıgöl Mahallesi, İstanbul genelinde “tehlikeli”, “girilemeyen bölge”, “suç yuvası” gibi kavramlarla tanınan damgalanmış gecekondu mahallelerinden biridir¹⁰⁵. İnternet sitelerinde “Türkiye’de Gece Yarısında Sokaklarında Yürümesi Aşırı Tehlikeli Olan 21 Tekinsiz Semt”¹⁰⁶, “İstanbul’un Tehlikeli Yerleri”¹⁰⁷ gibi başlıklar altında mahalleye yer verildiği görülmektedir.

1990’lardan sonra gecekondu mahallelerine yönelik gelişen “varoş” söylemi, “tehlikeli mekân” anlayışını pekiştirmiş, bu bölgeler ve bu bölgelerde yaşayanlar kentsel dokuya “zarar veren”, “suç işleme potansiyeline sahip” olarak tanımlanmaya başlamıştır. Yoksul mahallelerin “varoş” söylemiyle bütünleştirilmesi; bu mahallelerin şiddetin kol gezdiği, yasa dışı faaliyetlerin hâkim olduğu, toplumla bütünleşmek yerine topluma ve sisteme karşı bir duruşun üretildiği yerler olarak kurgulanması¹⁰⁸ ön plana çıkarmıştır. Bu “varoş” söylemi üzerinden “tehlikeli”, “kötü”, “suçlu” mahalleler tanımlanmış ve suçun kent mekânı üzerinden inşa edildiği, açıklandığı görülmüştür.¹⁰⁹

2011 yılında Gaziosmanpaşa Belediye Başkanı Erhan Erol, İstanbul’da düzenlenen Konut Kurultayı’nda yaptığı konuşmada Sarıgöl hakkında şunları söylemektedir:

¹⁰⁵ Sarıgöl Mahallesi hakkında yapılan internet araması ilk sayfa sonuçlarına göre mahalle; “Uyuşturucu Yuvası”, “Teksas’a Dönen Sarıgöl”, “Hiçbir Devlet Görevlisinin Giremediği Yer” gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. Bkz.

<https://www.google.com.tr/search?q=sar%C4%B1g%C3%B6l+mahallesi&oq=sar%C4%B1g%C3%B6l+mahallesi&aqs=chrome..69i57j0l5.3815j1j9&sourceid=chrome&ie=UTF->, [17.05.2018]

¹⁰⁶ “Türkiye’de Gece Yarısında Sokaklarında Yürümesi Aşırı Tehlikeli Olan 21 Tekinsiz Semt”, <https://onedio.com/haber/turkiye-de-gece-yarisinda-sokaklarinda-yurumesi-asiri-tehlikeli-olan-21-tekinsiz-semt-710196>

¹⁰⁷ “İstanbul’un Tehlikeli Yerleri”, <https://eksisozluk.com/istanbulun-tehlikeli-yerleri--4902455>

¹⁰⁸ Tahire, Erman, “Gecekondu Çalışmalarında ‘Öteki’ Olarak Gecekondu Kurguları”, *European Journal of Turkish Studies*, 2004, s. 12.

¹⁰⁹ Bkz. “İstanbul’un En Güvensiz İlçesi Hangisi, Yıldız Teknik Üniversitesi İstanbul’un suç haritasını çıkardı”, <http://www.milliyet.com.tr/istanbul-un-en-guvensiz-ilcesi-hangisi-gundem-1700615/> Milliyet.

“Sarıgöl Mahallesi yaklaşık 285 dönümlük bir alan. Binaların %84 yığma, %74’ü tek katlı. Bu mahallede yaklaşık 16 bin kişi yaşıyor, mahallede boş arsa yok, 4500 metrekarelik bir parkımız var. Bu mahallede hiç okul yok, hiç sağlık tesisimiz yok. Ne alt yapımız yeterli ne ulaşımımız. Eğitim seviyesi düşük. Mahallede yapılan anketlerde en önemli sorun olarak güvenlik (%61) görülmektedir... Bölgenin en önemli problemlerinden biri de yakın zamana kadar mahallenin suç ve uyuşturucu sorunuyla akla gelmesidir. Mahalledeki gruplar arasında kendi içine kapanma ve sosyal dışlanma sürecine neden olmuştur... Sosyal dışlanma, içe kapanma, eğitimsizlik ve yoksulluk halkasının kırılmaması bölgede suça yönelimin devam etmesine sebep olacaktır. Özellikle çocukların suça itilmesi konusunda acil politikalar geliştirmek gerekmektedir. Burada gerçekleştirilecek dönüşüm, mahallenin olumsuz imajından kurtulması sosyal kaynaşmanın hızlanmasını sağlayacaktır¹¹⁰.”

Sarıgöl Mahallesi; Gaziosmanpaşa’nın merkezi konumunda yer alması sebebiyle oldukça merkezi, ulaşım araçlarına, sağlık merkezlerine, okula yakın bir konumda bulunmakta, ilçenin en eski ilköğretim okullarından birini¹¹¹ de sınırlarında taşımaktadır. Mahallenin oldukça dik yokuşlardan meydana gelmesi ve 1950’li yıllardan itibaren mahallelinin kendi inşa ettiği konutlardan oluşması, birçok altyapı, ulaşım sorununu ortaya çıkarmıştır. Yokuşlar ve mezarlık, mahalle ile hemen yanı başındaki ilçenin en gelişmiş mekânı olan Gaziosmanpaşa Meydanı ile doğal sınır oluşturmaktadır. Bu doğal sınırların ötesinde yoğun olarak Romanların yaşadığı Şen Mahalle olarak bilinen bölge, suç merkezi olarak damgalanmış ve etrafından izole edilmiştir.

Uyuşturucu, hırsızlık gibi birçok olayla isimi bütünleşmiş olan Şen Mahalle ve İstanbul genelinde kullanıldığı şekilde Sarıgöl, suç merkezi olarak tanımlanması sebebiyle öncelikli olarak kentsel dönüşüm uygulanması gereken yerlerden biri olarak duyurulmuş, ilçedeki öncelikli dönüşüm bu mahalle üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Uluslararası Af Örgütü’nün Türkiye araştırmacısı Andrew Gardner, 2013 tarihinde Sarıgöl’de gerçekleştirilen çalışmalarında mahalleyle ilgili şunlara değinmektedir:

“Sarıgöl’de şimdiye kadar 50’nin üzerinde aileyle görüştük. Yalnızca 1 aile yeni konut projesi için anlaşma imzaladığını ifade etti. Belediyenin projesinden ev alanlar, 10 yıl boyunca borçlanarak her ay en az 700 lira ödemek zorunda. Aidat da eklenince bu taksitler Sarıgöl’de yaşayan birçok ailenin aylık gelirin üzerinde. Konuştuğumuz ailelerin neredeyse hiçbirinin sosyal güvencesi yok. Çoğunlukta yorgan satmak gibi işlerle geçinen ve ayda 100-150 lira kazanan kişilerden bahsediyoruz. Mahallede rastladığımız en yüksek gelir ise 1000

¹¹⁰ “Erhan Erol Amerikalılara ve Japonlara Sarıgöl’ü Anlattı”, <http://gophaber.com/haber-arsiv-5952.html>

¹¹¹ Bekir Sami Dedeoğlu İlköğretim Okulu, 1952 yılında 1. Göçmen Mahallesi ilkokulu olarak kurulmuştur ve günümüzde tamamen yenilerek mahallenin çocuklarına uzun yıllardır eğitim vermektedir. Okul adresi: Sarıgöl Mahallesi Okul Sokak No 4 PK 34245 Gaziosmanpaşa / İSTANBUL.

lira civarında. Belediye, yıkılan gecekondular için aile başına 10 bin lira gibi bir enkaz bedeli veriyor¹¹².”

Gaziosmanpaşa’da kentsel dönüşümün ilk uygulandığı bölge olan, bugün Şen Mahallenin sınırları içinde yer alan 725 dairelik Sarıgöl Kent Konutları’nın inşası, Sarıgöl’den birçok Roman’ın yalnızca yıkım enkaz bedeli karşılığında evlerini terk etmeleri ve Gaziosmanpaşa ya da İstanbul’un başka semtlerine taşınmaları ile sonuçlanmıştır. Sarıgöl’de yaşayan Romanların oturdukları mahalleyi terk etmek zorunda kalması basında Sarıgöl’ün ikinci Sulukule olarak haberleştirilmesine¹¹³ neden olmuştur.

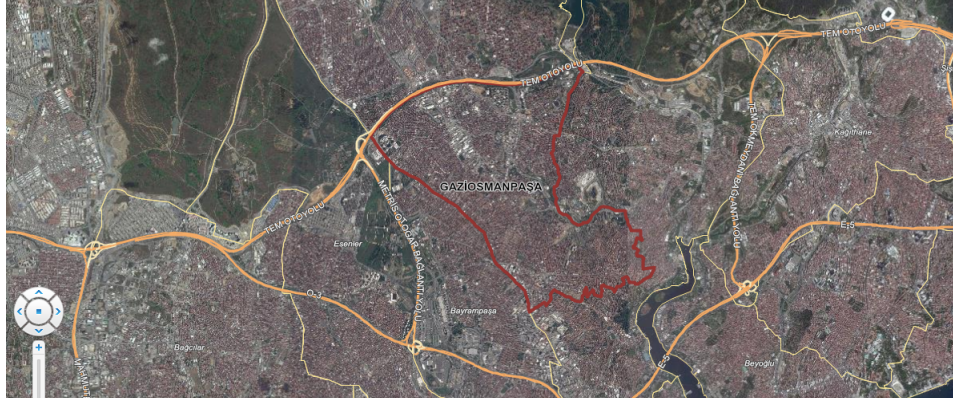
4.3. Sarıgöl Mahallesinde Kentsel Dönüşüm

Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra “depreme dayanıklı konut” söylemiyle yaygınlaşan kentsel dönüşüm projeleri, 1999 Gölcük depreminin etkisiyle öncelikli olarak İstanbul’un gecekondulu mahallelerinde uygulanmaya başlanmıştır. Bu bölgelerden biri olan Gaziosmanpaşa Sarıgöl Mahallesi, kentsel dönüşümle 2005 yılında tanışmış, mahallenin kentsel dönüşüm bölgesi olarak kamuya ilanı da Temmuz 2005’te gerçekleşmiştir. Gaziosmanpaşa Sarıgöl-Yenidoğan Kentsel Dönüşüm Projesi alanı olarak ilan edilen bölge; 58232,14 m² alanı¹¹⁴ kapsayarak, Gaziosmanpaşa ilçesinin güneyini kapsamaktadır. Projenin yürütücüleri; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, GOPAŞ, Kentsel Yenileme Merkezi ve Acar İnşaat’tır. 1994 yılında ticari faaliyete başlayan GOPAŞ (Gaziosmanpaşa İnşaat Yatırım Taahhüt Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi), Gaziosmanpaşa Belediyesi ile koordineli olarak kentsel dönüşümde yetkili şirkettir. Kentsel Yenileme Merkezi (KEYM), Türkiye’de birçok kentsel dönüşüm projesine danışmanlık veren, Sarıgöl-Yenidoğan Kentsel Dönüşüm Projesinde de GOPAŞ’ın danışmanlık aldığı, imar planlarını hazırlayan, hak sahiplerini belirleyen, ilgili protokolleri düzenleyen şirkettir.

¹¹²“Dönüşümde Son Nokta İrkçi Savunma”, <https://tr-tr.facebook.com/uluslararasıaforgututurkiye/posts/615944071797775>, [20.09.2017].

¹¹³Bkz.”Şen Mahalle İkinci Sulukule Mi? <http://www.radikal.com.tr/turkiye/sen-mahalle-ikinci-sulukule-mi-1128173/> ; “Afet Riskini Azaltayım Derken Sosyal Riski Arttırıyorlar” http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/surdurulebilir_yasam/109713/Afet_riskini_azaltayim_dersen_sosyal_riski_arttiriyorlar.html [20.03.2018].

¹¹⁴“İlan Edilen Riskli Alanlar”, <http://istanbulakdm.csb.gov.tr/ilan-edilen-riskli-alanlar-i-3598> [25.03.2018].

Şekil 6: Gaziosmanpaşa Sarıgöl-Yenidoğan Kentsel Dönüşüm Proje Alanı

KEYM

Sarıgöl’de kentsel dönüşüm süreci 2005 yılında kamuya duyurulmasına rağmen günümüzde 4 etap şeklinde tamamlanması öngörülen projenin yalnızca 1.etabı tamamlanmış, geri kalan etaplar birçok açıdan tamamlanamayarak, yarım kalmıştır. Uzun bir kentsel dönüşüm serüvenine sahip bölgede; mahalle sakinleri ile belediye, aracı firma ve büyük inşaat firmaları arasındaki anlaşmazlıklar, hak ihlalleri bunun en önemli sebeplerindendir.

2010 yılında TOKİ ile Gaziosmanpaşa Belediyesi arasında bölgede kentsel dönüşüm projesinin gerçekleştirilmesi konusunda imzalanan anlaşma neticesinde Temmuz 2010’da Sarıgöl-Yenidoğan Mahalleleri, Gecekondu Önleme Alanı ilan edilmiştir. Aralık 2010 yılında Belediye, bu bölgede “alt-orta gelir grubuna hitap eden sosyal konutlar” inşa etmeyi planladığını duyurarak, mahallede yaşayanların geleneklerine uygun bir dönüşüm planından bahsetmiştir. 1 Ekim 2012’de Belediye Başkanı Erhan Erol bu niyeti tekrar vurgulayarak, “Romanların kendilerine özgü kültürlerini kaybetmeden dönüşüm yapacaklarını, kimsenin bedduasını almayacaklarını ve 3 katlı evler yapmayı planladıklarını”¹¹⁵ dile getirmiştir.

İmar planı değişikliğinin askıya çıkarılmasıyla devam eden süreçte İstanbul Şehir Planlamacıları Odası imar planı değişikliğine karşı dava açmış, davanın devam ettiği sürede mahalledeki dönüşüm çalışmaları sürmüştür. Ekim 2012’de TOKİ, bölgedeki kentsel dönüşümün uygulama yetkilerini Gaziosmanpaşa

¹¹⁵ “Afet Riskini Azaltayım Derken Sosyal Riski Arttırıyorlar”, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/surdurulebilir_yasam/109713/Afet_riskini_azaltayim_derken_sosyal_riski_arttiriyorlar.html [25.03.2018].

Belediyesi'ne devretmiş; belli parsellerdeki konut inşası için açılan ihaleyi Acar İnşaat kazanmıştır. Aralık 2012 yılında temel için kazı çalışmalarının başladığı¹¹⁶ mahalle, 2013 yılının başında Gaziosmanpaşa'daki birçok mahalleyle birlikte riskli alan ilan edilmiştir.

TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube Başkanı Tayfun Kahraman, yeni düzenlemeye ilişkin şunları ifade etmektedir:

"775 sayılı gecekondu kanunu, sosyal konut yapılmasını öngörür. 'Gecekondu önleme kanunu' olduğu için alt gelir gruplarına uygun bir çerçeve sunar. Bunu 6306 sayılı yasa kapsamına alırsanız prestij projeleri de dahil olmak üzere her türlü konut üretimi için izin vermiş olursunuz. Ama 6306 sayılı kanun esas olarak idarenin müdahalesini kolaylaştırır, projeye katılma taraftarı olmayanların da katılımını zorunlu kılar¹¹⁷."

Nisan 2013 yılında dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımıyla Sarıgöl 1. Etap bölgesinin yıkımı gerçekleştirilmiştir. Bu açılışa Başbakan kentsel dönüşüm projelerinin hedefine yönelik ifadeleri şunlardır:

"Terörün ortaya çıktığı andan itibaren terörü doğuran sebepler hiç konuşulmadı. Terörü doğuran bataklıkları kurutmayı hiç kimse konuşmadı. Askerimiz, polisimiz, korucumuz terörle mücadele ederken ne devlet ne hükümetler terörün istismar ettiği yoksulluğu konuşmadı. Büyükşehirlerimizde derme çatma gecekondu inş edilirken bunlara ses çıkarılmadı. Büyük şehirlerimize akın akın göç yaşanırken, büyük şehirlerimizde gökdelenlerin arasında derme çatma gecekondu inş edilirken maalesef bunlara göz yumuldu. Yoksul mahalleler terörün istismar ettiği alanlara dönüştü. Çarpık kentleşme, terörü saklayan gizleyen, aynı zamanda teröre istismar imkânı sunan mekânlara dönüştü. Burada bir şeyi açık konuşmak durumundayım. Bizler sizin dertlileriniziz. Bu ülkede 10 yıllar boyunca bir şeyi yaşadık. İstanbul'un nice mahallelerinden güneş doğmadan evlatlarımız yola çıkıyor. Kimileri sigortasız, kimileri asgari ücretin altında çalıştırılıyor. Akşam evine dönüyor, ev soğuk. Televizyonu açıyor, lüks hayatı görüyor. Umut yok, heyecan yok, yaşama sevinci yok. Sonra bu çocuklarımıza evlatlarımıza kötü niyetliler musallat oluyor. Fuhuşla, uyuşturucu ile en acısı terör ile musallat oluyorlar. Umudu heyecanı olmayan gençleri istismar ediyorlar. Köle haline getiriyorlar.¹¹⁸ "

Kentsel dönüşümün siyasi, yönetsel, sosyal boyutunu vurgulayan bu konuşma bölgedeki kentsel dönüşüm hakkında kamuoyu oluşması, bölge sakinleri hakkında haberler yapılmaya başlanması, mahallenin sosyo-ekonomik koşullarının tartışılmasında öncü olmuştur. Sarıgöl'de göçe zorlanan Roman halkı hakkında

¹¹⁶ "Gaziosmanpaşa'da Kepçe Vuruldu", <http://www.gophaber.com/haber-8457-arsiv.html> [11.02.2017].

¹¹⁷ "Dönüşümde son nokta: Irkçı Savunma", <http://www.mimnap.org/?p=131108> [11.02.2017].

¹¹⁸ "Erdoğan: Kimileri Kıskançlıktan Çatlıyor", <https://www.haberler.com/erdogan-kimileri-kiskancliklarindan-catliyor-4501691-haberi/> [11.02.2017].

haberlerin yapılması¹¹⁹, kentsel dönüşüm bölge sakinlerinin karşı çıkışları mahallede kentsel dönüşüm yönelik muhalif seslerin duyurulmasında etkili olmuştur.

2013 yılında gecekondü dönüşüm bölgesi olarak yapımı devam eden ve yalnızca ilçe sakinlerine satılması planlanan yeni konutların satışının ilçe sakinleri dışında herkese açık olacağının açıklanması üzerine, GOP Belediye Başkan Yardımcısı Yılmaz Özkan durumu şöyle savundu:

“Şimdi öyle bir hava estirmeye çalışılıyor ki sanki biz yurtdışından işte Ermenilere, işte Yunanlılara, İsraililere, işte başka milletlere oradan daire satacağız... Buradan daire almak istiyorsa İzmirli vatandaşımız alsın Adıyamanlı alsın, Diyarbakırlı, Rizeli, Trabzonlu alsın... Bizim vatandaşımız gelip alacak¹²⁰.”

Mahallenin gecekondü önleme bölgesi kapsamında çıkarılması ve Bakanlar Kurulu kararıyla riskli alan ilan edilmesiyle sürekli olarak mahalleliye yönelik olduğu öne sürülen proje, büyük inşaat firmalarının tüm yatırımcılara yönelik satış yapabildiği bir dönüşüm alanı haline geldi. Gaziosmanpaşa’da karara karşı çıkan birçok hak sahibi konuyu mahkemeye taşıyarak riskli alan kararına dair Danıştay’a başvurdu¹²¹. Sarıgöl Mahallesi Koruma, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ile Gaziosmanpaşa Barınma Hakkı Meclisi’nin kuruluşu ile isimli dönüşümün uygulandığı şekilde hak ihlalleri, sürgünler şeklinde gerçekleşmesine karşı çıkan mahalleliler, riskli alan kararlarında Karlıtepe Mezarlığının da riskli alan ilan edilmesi¹²², karşısında protesto yürüyüşleri gerçekleştirilmiştir.

Şubat 2014’te Gaziosmanpaşa’daki birçok mahalleyi ve Sarıgöl’ü kapsayan acele kamulaştırma kararı verildi. Danıştay, Gaziosmanpaşa’da 100 bini aşkın mahalle sakinini ilgilendiren Afet Kanunu kapsamında bölgenin Bakanlar Kurulu kararıyla riskli alan ilan edilmesi hukuka aykırı olduğu kararına vardı¹²³ ve yürütmeyi durdurdu. Mayıs 2015’te Afet Yasası kapsamında bölge yeniden riskli alan ilan edilerek imar planları askıya çıkarıldı. 2015 yılından günümüze kadar tekrar

¹¹⁹ “İşte Roman Açılımı”, <http://bianet.org/bianet/toplum/145256-iste-roman-acilimi> [17.02.2018].

¹²⁰ “Gaziosmanpaşa Belediyesi: Sanki Ermeni, Yunan, İsraililere Satıyoruz”, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/6118/gaziosmanpasa-belediyesi-sanki-ermeniyunan-israillilere-satiyoruz> [17.02.2018].

¹²¹ “Gaziosmanpaşalılar Riskli Alana İtiraz Etti”, <http://bianet.org/bianet/toplum/152784-gaziosmanpasalilar-riskli-alana-itaraz-etti> [20.02.2018].

¹²² “Sarıgöl Mahallesi İsyan Etti: Mezarlar da mı Dönüşüm Kapsamında?”, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/sarigol-mahallesi-isyan-etti-mezarlar-da-mi-donusum-kapsaminda-1173414/> [03.09.2017].

¹²³ “Danıştay, Gaziosmanpaşa’nın Dört Mahallesi İçin Alınan Riskli Alan Kararının Yürütmesini Durdurdu”, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/danistay-gaziosmanpasanin-4-mahallesi-icin-alinan-riskli-alan-kararin-yurutmesini-durdurdu-40029052> [22.03.2018].

eden bu süreçte, riskli alan ilan edilen bölgelerdeki acele kamulaştırma kararlarıyla dönüşüm devam ettirilmeye çalışılmış; mahalle sakinleriyle olan görüşmelerde birçok farklı yönetim mekanizmasının devreye sokulmaya çalışıldığı görülmüştür. Mülk sahiplerine yapılan kira yardımlarında aksamaların yaşanması, kira bedellerinin kiracı olunan konutun bedellerini karşılamaya yetmemesi ve taahhüt edilen sürelerde konutların teslim edilmemesi kentsel dönüşümüne dair olumsuz bakış açısının giderek yerleşmesine sebep olmuştur.

Sarıgöl'de kentsel dönüşüm kapsamında yıkım sonrası tamamlanan Sarıgöl Kent Konutları'nın 9 blok, 16 kat şeklinde inşa edilmesi bölgede kentsel dönüşümüne yönelik tepkilerin artmasıyla sonuçlanmıştır. 2014 yılından itibaren Gaziosmanpaşa Belediye Başkanı olarak görev yapan Hasan Tahsin Usta'nın Belediyenin resmi sayfasındaki açıklamasında konutların ilçeye etkisi şu şekilde açıklanmıştır:

“Sarıgöl Kent Konutları da, yenilenen ve güzelleşen Gaziosmanpaşa'nın ve İstanbul'un hak ettiği projelerden biri olacak. Şehrin orta yerinde güvenli ve huzurlu ortak yaşamıyla inşasına başlanan proje, Gaziosmanpaşa'nın yenilenen dokusu içinde yeni ve modern yerleşim birimlerinden biri olacak. Tam donanımlı iç ve dış mimarisiyle nezihtir, Avrupa'nın en büyük eğlence merkezlerinden Vialand'ın hemen karşısındaki bu çağdaş proje, Gaziosmanpaşa'ya artı değer katacak projelerden biri olacak¹²⁴.”

Şekil 7: Sarıgöl Kent Konutları

KEYM

İnşa edilen bloklarda aylık yüksek aidat bedellerinin olması, mahalle sakinlerin alışmış olduğu tek katlı, küçük bahçeli konut tipini yansıtmaması birçok mülk sahibinin yeni yapılan konutlara yerleşmemesi, memleketine dönmesi gibi durumları ortaya çıkarmıştır. Yerinde dönüşüm olarak ilk olarak 2005'te söz

¹²⁴ “Başkanımızın Mesajı: Sarıgöl Kentsel Dönüşümün Sembölü Olacak”, <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Baskanimizin-Mesaji>, [son erişim tarihi: 20.04.2018].

edilmeye başlanan, 2010 yılında anlaşmalar sonucunda aktif olarak yürütölmeye başlanan dönüşüm süreci ve mahalledeki belirsiz süreçler oldukça uzun bir süreyi kapsaması barınma hakkının ihlali ve yerinden etme olarak değeriendirilebilir.

5. SARIGÖL MAHALLESİNDE KENTSEL DÖNÜŞÜM VE GÜVENLİK SİYASETİ ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI

5.1. Saha Araştırmasında Yöntem

Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğinin kullanıldığı bu çalışmada; Sarıgöl'de yaşayan, yaşamış ve hala o bölge çevresinde ikamet eden yirmi iki kişiyle yapılan yarı-yapılandırılmış mülakatlardan yararlanılmıştır. Kartopu örnekleme ile katılımcılara ulaşılmış ve gerçekleştirilen mülakatlarda Sarıgöl'de yaşamı, komşuluk ilişkilerini, kentsel dönüşüm sürecini ile güvenlik sorununu kapsayan sorular yöneltilmiştir. Önceden, açık uçlu sorularla hazırlanan görüşme formuna ek olarak konunun detaylandırılması amacıyla ek sorular yöneltilmiştir. Görüşme yönteminin seçilmesindeki asıl amaç, Sarıgöl'de yaşayan ya da yaşamış olanların bilgi ve görüşlerini detaylı bir şekilde inceleyebilmek ve ortaya çıkarmaktır.

Görüşme öncesinde araştırma hakkında bilgi verilmiş, katılımcıların onayı alındıktan sonra karşı tarafın bilgisi dahilinde ses kayıt cihazı kullanılmış ve kayıtlar deşifre edilmiştir. Katılımcılardan bazıları isimlerinin kullanılmasını kabul etmesine hatta özellikle istemesine rağmen bazı katılımcılar isimlerinin kullanılmamasını tercih etmiştir. Bu doğrultuda müstear isim kullanmak yerine katılımcıların isteği doğrultusunda isminin kullanılmasını isteyen katılımcıların ismi kullanılmış, gizli kalmasını tercih edenlerin ise tercihleri doğrultusunda bilgileri meslek, yaş ile birlikte verilmiştir. Soruların belirgin ve kolay anlaşılır olmasına dikkat edilmiş ve sorular özelden genele şeklinde yöneltilmiştir. Görüşülen katılımcılarda kadın-erkek sayısında eşitlik sağlanmaya çalışılsa da evini kentsel dönüşüme sokan, çeşitli derneklerinde yöneticilik yapan, şirketlerle anlaşma yoluna giden ya da mahkeme süreci başlatan kişilerin erkek olmasının ve kadınların dönüşüm süreciyle ilgili görüşme taleplerinde genellikle eşlerini işaret etmelerinin neticesinde yalnızca beş kadınla görüşülebilmektedir. Katılımcılardan yedisi çeşitli sebeplerle görüşmeyi yarıda kesmiş ve güvenlikle ilgili sorulara cevap vermemiştir. Bunun yanı sıra kaydın kapalı olduğu süre zarfında da mahalle halkı ile ilgili sohbetler devam etmiş ve araştırmada bu sohbetlere kayıt dışı adı altında yer verilmiştir. Görüşmelerde öne çıkan bir başka

durum ise araştırma ve mülakatlara karşı katılımcıların temkinli tutum ve davranışlarıdır. Hakkında yorumda bulunulmak istenmediği durumlarda konunun hızla kapatıldığı, “ben o konuda bir şey söylemeyeyim” şeklinde ifadelere başvurulduğu görülmüştür. Belli konularda yorum yapmaktan kaçınılması da oldukça belirleyici olmakla birlikte kentsel dönüşümün bölgede tamamlanmamış olması, geleceğe dair korkuların da görüşmeleri etkilediği düşünülmektedir.

Görüşmelerdeki cevaplar incelendiğinde, katılımcıların temel olarak Sarıgöl’ün geçmişine ve kentsel dönüşümün gündelik hayatlarına etkisi üzerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Mahallenin kentsel dönüşüme girmesinin sebebi olarak gösterilen güvenlik sorunu ise değişimin gerekliliği üzerinde mahalle sakinlerinin hemfikir olduğu konulardandır. Bu bağlamda incelenecek alt bölümlerde, birbiriyle ilişkili 5 ana tema üzerinden mülakat verileri tartışılacaktır: Kentsel dönüşümün Sarıgöl sakinlerine etkisi, mahalleye aidiyet, kentsel dönüşümde uzlaşma, yerinden edilme ve güvenlik, suç, suçlulaştırma.

5.2. Kentsel Dönüşümün Sarıgöl Sakinlerine Etkisi

Sarıgöl’de kentsel dönüşümün halka ilanından sonra en çok vurgulanan konu “yerinde dönüşüm” olmuştur. Mahalle sakinlerinin hakları saklı tutularak yapılacağı düşünülen kentsel dönüşümde ilk adımda yöntem olarak “yeniden üretimin” benimsendiği görülmektedir. 2011 yılında Gaziosmanpaşa Belediye Başkanı Erhan Erol, Gaziosmanpaşa’da yaşayan romanların ilçenin önemli bir parçası olduğunu, yapılması planlanan toplu konutların gerçek sahibinin mahallede yaşayanlar olduğunu belirtmiştir¹²⁵. Fakat uygulama sürecinde yaşanan hak ihlalleri, projenin uzaması, belirlenen hedeflerin değişmesi, yıllar süren kentsel dönüşüm süreci mahalle halkının genel olarak olumlu tavrını tersine çevirmiştir. Bu tavrın değişmesindeki en belirleyici neden; yerinde dönüşüm anlayışının yerini kentsel çöküntü alanı vurgusuyla damgalama ve seçkinleştirmeye bırakmış olmasıdır.

1970’li yıllarda ailesinin Samsun’dan İstanbul’a göç etmesiyle Sarıgöl’e yerleştiklerini, çocukluğundan itibaren mahallede büyüdüğünü belirten Cemil (52) şunları söylemektedir:

¹²⁵ “Sarıgöl Roman Derneği Açıldı”. <http://www.gphaber.com/guncel/sarigol-roman-dernegi-acildi-h1435.html> [22.03.2018].

“En büyük sıkıntımız şeyde başladı, yine ben rantal dönüşüm diyorum, millet kentsel dönüşüm diyor. Bizim kentsel dönüşüm olayı şeyle birlikte başladı, hemen karşımızda bir alışveriş merkezi kuruldu, bu Vialand denilen alışveriş merkezi. Bu alışveriş merkezine öyle tahmin ediyorum, şey insanlar, ııı, yani potansiyeli yüksek, maddi gücü yüksek olan insanlar ortak oldular. Çok büyük bir masraf ortaya koydular çünkü duyduğuma göre bir milyar dolar para harcadıklarını söylüyorlar. Ciddi rakamlar bu rakamlar. Orası açıldıktan sonra, tabi orası yapıldı, açıldı. Oraya gelen iş adamları olsun, efendime söyleyeyim inşaat açılmadan önce yani oradan bakıldığında bizim oranın, onlara göre bakınca demin de söyledim ya varoş dedikleri ortamda yaşadığımız yerleri onlar beğenmediler. Yani bizim karşımızda, oraya gelen insanlar daha modern binalar isterler, işte şudur budur, herhalde yabancı ortakları da var, tam olarak bilmiyorum. Onların baskısıyla bizim Sarıgöl kentsel dönüşüme başladı.”

Kentsel dönüşümün mekânsal yeniden yapılanmayı hedefleyen ve gecekondu alanlarında yaşayanları bu mekândan dışlayan, dışlamanın ötesinde bu alanlarda sınıfsal olarak var olmasını imkansız hale getirerek mekânı seçkinleştirmesi 21.yy küresel kentlerinin yönetim mekanizmalarından biridir. Neil Smith, 1990'lara geldiğinde soylulaştırmanın dünyanın her yerinde kentlerdeki özel sermaye ile uyumlu kent yönetimleri için önemli bir kentsel strateji haline geldiğini¹²⁶ vurgulamaktadır. Enlil ise, soylulaştırmanın yalnızca konut piyasasında gözlenen bir olgu olarak ele alınmaması gerektiğini vurgulayarak, romantik ve nostaljik eğilimlerin bir sonucu olmaktan çok, kent merkezlerinin sınıfsal anlamda yeniden yapılanmasının konut alanına ilişkin boyutu olarak¹²⁷ değerlendirilmesi gerektiğini belirtir.

Sarıgöl'de doğup büyüyen, ailesi Sultanahmet'ten Sarıgöl'e 1950'lerde göç eden Muhasebeci (63) konuyla ilgili şunlara değinmektedir:

“Kentsel dönüşüm demek orada yaşayan halkın yaşamına müdahale etmek demektir. Yaşam tarzını değiştirmek onun hayatını değiştirmek demektir. Senelerce aynı düzende aynı şeyde yaşayan bir kimsenin değişik bir ortama girmesi, değişik bir şeye girmesi, yaşadığı hayatın daha başka şekle dönüştürülmesi ve zorluklar çekmesi demektir.”

Kentsel dönüşümle inşa edilen yan yana yüksek katlı apartmanlar, mahalle halkının yaşam tarzına uymadığı gibi bu dairelere yerleşmek çoğu mahalleli açısından yıllarca borç ödeyerek daire sahibi olmaya çalışmak anlamına gelmektedir. Aidat ödemeleri de düşünüldüğünde geneli işsiz, geçici işlerde çalışan ya da asgari ücretle çalışan mahalle sakinlerinin karşılayamayacağı mali yükümlülükler karşısına tercih olarak sunulmaktadır. Kent merkezindeki değer kaybetmiş arazilerin yeniden kullanıma açılması, düşük gelir grubunun bu bölgelerden uzaklaştırılması sınıfsal yeniden yapılanmanın önemli göstergelerindendir. Kent

¹²⁶ Neil Smith, Çev. İlknur Urkun-Bowe, İbrahim Gündoğdu, “Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma” **Planlama Dergisi**, 2006/2, 21.

¹²⁷ Zeynep Meray, Enlil, “Yeniden İşlevlendirme ve Soylulaştırma: Bir Sınıfsal Proje Olarak Eski Kent Merkezlerinin ve Tarihi Konut Dokusunun Yeniden Ele Geçirilmesi”, **Domus M**, Aralık, No:8, s.47.

toprağının önemli yatırım araçlarından biri haline geldiği günümüzde, kentte yaşam maliyetlerin arttırdığı gibi barınma hakkına da müdahale etmektedir. Kendi yaşam alanının düzenleneceği iddiası ile kentsel dönüşüme evlerini verenler, değişimin yarattığı sosyal etkilerle dezavantajlı konuma düşmektedirler. Sunulan koşullarda kentsel dönüşüme katılamayacaklarla ilgili olarak da 2011 yılında Belediye Başkanı Erhan Erol, Sarıgöl Roman Derneği açılışında şu sözleri kullanmıştır: “Fazla kalan daireleri de çocuklarınız için yine son derece cazip şartlara haiz taksitlerle satın alabileceksiniz. Yine de tekliflerimizi geri çevirenlere yapacak başka bir şeyimiz kalmıyor. Onlarda başlarının çaresine bakacaklar¹²⁸.”

Gaziosmanpaşa Sarıgöl Romanlar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Başkanı Suat Özfidan mahalledeki kentsel dönüşümle ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Ama ne yaptılar, sağ olsun başımızdakiler. İnsanları beton yığınları içerisinde mahkum ettiler... Bir dairede oturan bir insanın arkadaşlığı biter, komşuluğu biter. Örf ve adetleri biter. Bundan sonra da birini ancak telefonla ararsın. Komşuluklar biter. Yakında öyle bir hala geleceğiz ki cenazelerimize inşaatçılar var ya taşlı tarladaki, meydanlarda, 4 kişi-5 kişi çağıracağız, tabutlarımızı taşıyacaklar. Yani o hale getirdiler. Sadece bizi değil, bizim gibi olan herkesi. O hale getirdiler. Bu ülkede ne yaparsan yap o insanların örf ve adetlerine saygı gösterilmesi gerekir. Biz buraları yıkmayacağız dediler, biz burada yerleşim alanı yapacağız dediler, dönüşüm yapacağız dediler. Biz burada öyle güzel evler yapacağız ki çocuklarınız dahi burada ev sahibi olur diyerek insanlar kandırıldı.”

“Kendi başlarına bakacaklar” bakış açısı, neoliberal yönetim politikalarının yoksulluğu bireysel sorumluluk alanına itmesi ve yoksulların emek piyasasına katılamadığı, “kendi başlarının çaresine bakarak” hayatta kalmaya çalıştıkları bir süreci beraberinde getirmiştir. Yoksulluğun geçici bir süreç olduğu “nöbetleşe yoksulluğun” belli bir süreç içinde kaybolabileceği anlayışının 1990’lardan sonra; politik, dinsel, hemşerilik bağları üzerinden aşılmaya çalışıldığı yeni bir dönem oluşturduğu¹²⁹ tartışmaları bu konuda önemlidir. Emek piyasasına katılım ve bu piyasada istenilen koşullara ulaşma olanaklarının daralmasıyla patronaj ilişkilerini kullanarak iş aramak, gayri resmi sektöre ve yasadışı işlere girme olasılığı¹³⁰ kalmıştır. Kentsel dönüşümün ise inşa edilen yeni ağları yıkıma uğrattığı, mekânsal birlikteliği yok ederek yoksullukla başa çıkma yollarını değiştirdiği savunulabilir.

¹²⁸ “Sarıgöl Roman Derneği Açıldı”. <http://www.gphaber.com/guncel/sarigol-roman-dernegi-acildi-h1435.html> [22.03.2018]

¹²⁹ Bkz. Işık ve Pınarcıoğlu, 2001.

¹³⁰ Şenyapılı, **age**, 114.

Kentsel dönüşüm konusu genellikle ev sahipleri ve barınma hakkı üzerinden ele alınmasına rağmen iş yerlerini kapatan, dükkanlarını kaybeden ve farklı iş kollarına yönelmek zorunda kalan mahalle sakinleri de mevcuttur. Sarıgöl’de eşiyle birlikte dükkanda çalıştığından bahseden, mahalle yıkıldıktan sonra çalışmadığını belirten katılımcı(48), isminin gizli kalması ricasıyla şunları dile getirmektedir:

“İş yerimiz kapandı, düzenimiz bozuldu, gelirimiz azaldı. Oradan kazandığımıza göre plan projemiz vardı onlar alt üst oldu. O kadar malzemelerimiz makinalarımız her şeyimiz onun bunun depolarında duruyor. O zaman ben aktif olarak çalışıyordum, şimdi çalışmıyorum. Ev hanımı oldum, biraz tekstilde çalıştım bir buçuk sene. Yazın oradan da çıktım şimdi evdeyim. Biz öyle ev hanımı değiliz yani, şimdi işte öyle 5-6 aydır ev hanımı olduk. Çalışmaya alışkın olan insana ev dar geliyor. Bu sobayı bile kendime eğlence olsun diye kurdum...Aşağıdayken sigortam yatıyordu, sigortadan çıktım artık çalışmıyorum diye. Şimdi sigortam falan yok. Boşluğa düştüm, aşağısı kapanınca (Dere) ben çok bunalıma girdim. İş yerimiz yıkıldıktan sonra hep gece sabahlara kadar rüyalarımnda halı yıkiyordum, orayı tanıdıkları onu bunu görüyordum. Yıkılmasa bizim için çok iyi olacaktı, çocuklarımız elimizin altında olacaktı, onların okul masrafları çıkacaktı. Evimizi geçindiriyorduk, son zamanlarda gelirimiz güzeldi. Oğlum yeni başlamıştı üniversiteye iki çocuk özel okulda okutuyorduk. Çok rahat hiç sıkıntısız geçiniyorduk. Şimdi de geçiniyoruz hamdolsun ama zorlanarak yani. İmkanlarımızı zorlayarak.”

Yıllarca sepetçilik yaparak geçindiğini anlatan Hasan(53) isimli katılımcı iş hayatındaki değişimi şöyle açıklamaktadır:

“Dobruca Okulu var, hemen meydanı geçince, Bağlarbaşı’nın orada. Yıllarca ailece sokakta sepet ördük biz, sazdan, ince ağaç dallarından bazı zaman kaytandan. Hep beraber toplanır, kapımızın önüne böyle. Orada ev yapacağız dediler bir iki sokaktık zaten, geldik Şen Mahalle’ye, hep bizimkiler burada. Sonra da burası böyle, nereye gideceksin. Sepetçilik de kalmadı zaten, hep beraber sepet örmek de. Şimdi üç beş küçük işler bulursak, eve ekmek getiririz. Ne yapacaksın, şükür karnımız doyuyor.”

Mahallenin yıkılmasının sosyal, çalışma hayatı üzerindeki etkilerini vurgulayan örnek, dönüşümün salt mekâna odaklanmasına rağmen hayatın kendisine nasıl müdahale ettiğinin göstergelerindendir.

5.3. Mahalleye Aidiyet

Sarıgöl mahallesinin kuruluş sürecinden başlayarak, mahalleye yerleştirilen Balkan göçmenleri ve Romanlar dışında, mahalleye göçte akrabalık ve hemşehrilik ilişkilerinin oldukça belirleyici olduğunu görmek mümkündür. 1990’lardan başlayarak derinleşen etnik ayrımcılık ve memleket derneklerinin kurulmasına kadarki süreçte mahallede yardımlaşma, bir arada yaşama, komşuluk ilişkilerinin sosyal hayatta oldukça belirgin olduğu görülmektedir. Bunun oluşmasında; neoliberal politikaların dayattığı iktisadi ve sosyal koşulların etkisiyle, tüm metropollerin toplumsal ve kültürel kutuplaşmaya doğru sürüklenmesi, bir yanda giderek zenginleşen küresel-kozmopolit zümreyi yarattığı gibi öte yandan sürekli

fakirleşen, fakirleştikçe kendi içinde ırk, dil, din kümelerine bölünen yerel kalabalıkların olması¹³¹ etkilidir.

Çocukluğu mahallede geçen ve müteahhitlik yapan 63 yaşındaki katılımcı mahallenin kuruluşu hakkında şunları söylemektedir:

“Babam, Mehmet Çelik, 55’li yıllarda geliyor mahalleye ama tam anlamıyla yerleşmesi 1958-59 gibi. Geldiğinde inşaat ustası zaten, akrabalar da var. Bir gecede bütün mahalle el ele vererek 40 temel attıklarını falan anlatırdı. Herkes bir arada yardımlaşarak kurmuş evini, odasını. Büyük şehre gelmiş bir sürü aile, hepsinin amacı ekmek bulmak, bir olup hayata tutunmuşlar.”

Gaziosmanpaşa Meydanı ve çevresinde yıllarca işportacılık yapan Mahmut(57) ise Sarıgöl’ün geçmişini şöyle anlatmaktadır:

“Biz seviyoruz Sarıgöl mahallesini. Sarıgöl mahallesinin geçmişini çok özleyoruz. Geçmiş güzeldi, komşuluk, ikili diyaloglar. Biraz çocukluğuma gideceğim. Su yokken elektrik yokken kömür taşıma böyle şeyler vardı geçmişimizde. İnsanlar elektrik su yokken daha mutluydular yani. Kömür taşıma, mesela kömür gelirdi bütün komşular mahallenin kömürünü taşırdı. Yani öyle bir birlik beraberlik vardı. Hatta yani biraz daha şey yapacağım, bir kamyonla denize gidilirdi yani. Sarıgöl öyle bir yerdı yani.”

Memleketçiliğin öne çıktığı yıllarda Samsunlular Derneği’ni kurduklarını anlatan Cemil (52), bu sürece duyulan ihtiyacı şöyle ifade etmektedir:

“Yabancı gelip bir mahallede dolaşma şeyi yoktu, hissedilirdi. Herkes birbirini tanıdığı için. Şimdi biri geliyor, tanımadığı halde buraya çok rahat oturup sohbet edebiliyor. Eskiden mahalleye girebilmesi için seninle bir diyaloga girmesi lazımdı. Bizim geçmişimizde gruplaşma yoktu. Mahallelilik zaten bir gruptu, küçük birimler yoktu. Memleketçilik daha azdı. Biz Samsunluluğu 2000’lerden sonra öne çıkardık. Çünkü öyle bir hemşehrilerimizin dağılmasından dolayı öyle bir dernek içine girdik. Öyle bir ihtiyaç olduğunu hissettiğimiz için öyle bir dernek ve dernekçilik yapmaya başladık. Onu yapmamızdaki sebep kültürümüz yozlaşmaya başlamıştı çünkü 2000’li yılların işte 95’li yılların sonrasında başka bir kültür işte ne olduğunu telaffuz edemiyorum ama başarılı da olmadık. Tam tersi tamamen bozuldu.”

Sarıgöllü olmanın anlamını ve Sarıgöl’e dair mahalle dışındakilerinin bakış açısına dair verilen cevaplara baktığımızda, mahallenin kendine has bir kültürü olduğu ve bundan gurur duyulduğu ön plana çıkmaktadır. Gecekondu mahallelerindeki mekânsal aidiyet; birlikte yaşamın verdiği kent hayatının tüm yönleriyle mücadele edebilme, herkesin “tekinsiz” olarak gördüğü mekânda kendilerini güvende hissetme vurgusu gecekondu çalışmalarında öne çıkmaktadır. Mülakatlarda da vurgulanan bu durumun, bütün katılımcılar tarafından dile getirildiği görülmektedir:

“Sarıgöllülük ya da Gaziosmanpaşalılık ayrı bir şey değil. İstanbul kültürü ayrı bir şey, esasen benim şeyim. Yani ben sokak değimiyle, varoş ya da bugünkü söylemlerle söylüyorum gündemin yeni oluşturduğu bir şey varoş. Bizim o varoluşumuzdan biz çok

¹³¹ Ayşe Öncü ve Petra Weyland, **Mekan, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007).

memnunduk yani. Sarıgöllülükte birlik vardı, beraberlik vardı. Demin de söyledim ya komşularımızla pikniğe giderdik, ne biliyim kapılarımız açıktı. Efendime söyleyeyim birimizin çocuğu hasta olsa taksi bilmezdik sırtlarına katıp doktora götürürlerdi komşular. Yardımseverdi, öyleydi. Şimdi de öyle olması gerekli de işte maalesef şeyler teknolojiler ve yüksek şeyli sitelerde oturmak insanların özlemi gibi geliyor ama bana göre o özlemlerini hoş değil. Birbirlerinden koparıyor, komşuluk ilişkilerini kopartıyor. Aile her şeyden önemlisi. Kültürünü kaybediyor, aile şeyini yok ediyor.” (Emekli, 66)

“Sarıgöl dediğin zaman, Sarıgöl çok büyük bir bölge. Bunun kapsamına Bozhane kısmı, Şen mahalle, dere... Sadece Şen Mahalle olarak kabul edersek Şen Mahalle’ye dışarıdan veya çevresinden iyi gözle bakılmıyordu. Ama içinde yaşamadıkları için, bilmedikleri için dışarıdan gördükleriyle ya da duyduklarıyla böyle şey yapıyorlardı. Aslında oradaki insanların birbirlerine sevgilerini, bağlılıklarını hiçbir yerde bulmazsın, o kadar bir destek var ki. Bir arkadaş için canını verebilecek güçte. Mesela hasta bir insan için neyi var neyi yok verebilecek güçte insanlar. Bir arkadaşlık, dostluk, komşuluk öyle. Hiçbir yerde bulamıyorsun.” (Muhasebeci, 63)

“Sarıgöllü olmak benim için onur kaynağı, gurur kaynağı. Burada yaşamak, benim atalarımın yaşadığı yerde yaşamak benim için büyük huzur. Çoluk çocuğumun da burada yaşamasını isterim. Burada paylaşım var, burada herkes birbirine bağlı, sevgi var, huzur var. Burada insan 10 lirası da olsa elinde aç kalmaz, neden kalmaz. Ocağa bir kilo fasulye koyar, tuzunu komşusundan alır, baharatını komşusundan alır. Burada aç kalmaz.” (İşsiz, 38)

Mahallede bir arada yaşama konusunda birliktelik vurgusu yapılmasının yanı sıra, yapılan görüşmelerde; herkesin birbiriyle iletişimi olmasına rağmen Karadenizlilerin Trakyalılarla iyi geçindiği, Romanların ise kapalı grup özelliği göstererek öteki gruplar tarafından dışlayıcı, damgalayıcı bir tutuma tâbi tutulduklarıdır.

“Ben dediğim gibi 1970’li yılları hatırlıyorum, 4 yaşından, 5 yaşından hatırlıyorum. Bizim zamanımızda böyle sen ben ayrımı pek yoktu. Tabi şey vardı, biz Romanlara çingen derdik, onlarla bile, şeydir onlar biliyorsunuz, Roman vatandaşlarımızla arkadaşlıklarımız dostlarımız vardı. İç içe yaşadığımız için söylüyoruz, çok candandırlar. Onlar kendi hallerinde özgürlüğü seven, isminden de Şen Mahalle idi belli özgürlüğü seven, kendi dünyaları, kendi gelenek-göreneklerine sahip çıkan insanlardı. Farkında olmadan sahip çıkıyorlardı kendi geleneklerine, o zamanlar 1985’ler 90’lara kadar. Ama kendi göreneklerinden hiç taviz vermeyen insanlardı. Komşuluk dereceleri çok çok iyiydi. Senin bir sıkıntın olduğu zaman ‘A be komşu işte senin kapı açık kalmış, cam açık kalmış’. Veya isterlerdi yani ya da yardımcı olurlardı. Günlerden bir gün hiç unutmam annem saksılarda biber yetiştirir, gelir yoldan geçerken ‘A be komşu sizin biberlerde benim gönlüm kalır’ derdi. Biber ister yani isterdi. Öbürsü günde o da kendi yaptığı şeylerden ne bileyim çiçek getirirdi yani. Böyle bir paylaşım sevgi yumağı vardı yani.” (Konfeksiyon işçisi, 43)

“Tabi çingenelerle fazla bir ilişkiniz komşuluk olmuyor, onlar bir değişik insan. Ama komşuluğumuz derken çoğu akrabaydı zaten ötekilerde çok eski komşularımızdı. Güzel ilişkilerimiz vardı birbirimize bağlıydık. Karadenizli de vardı ama Trakyalı da çoktu, Trakyalılarla biz çok iyi anlaşırdık. Trakyalıların mesela kiralık evi olsun Karadenizliye verirdi. Komşuluk açısından sorun yoktu mesela şimdi insanlar hep ayrıldı o yana bu yana gitti ama herkes birbirini arıyor şimdi. Ah eski komşuluğumuz yine olsaydı herkes, evini verdiğine çok pişman olan çok var. Özlüyor insanlar bir arada olmayı da.” (Kadın terzi, 43)

Bu görüşmelerde öne çıkan, “onlar biliyorsunuz” ve “onlar bir değişik” insan vurgusu damgalayıcı pratiklere örnek oluşturmaktadır. Cevabın açılması istenildiğinde ise cevap verilemediği, somut bir olaydan bahsedilmediği görülmektedir. Damgalama, otoriter kurumların belirli insan kategorisiyle bağdaştırdığı bir dizi özellik olarak tanımlanmaktadır, kimin hangi sebeplerle

damgalanacağı ve bunun nasıl değişeceğinin gruplar arası ilişki ve otoriter kurumların tavrına göre değişmektedir¹³². Bu özelliği ile damgalama oldukça değişken, inşa edilen bir süreci karşılamaktadır.

5.4. Kentsel Dönüşüm Ve Uzlaşma

Sarıgöl’de kentsel dönüşüm sürecinde güvenlik vurgusu oldukça sık dile getirilmiş, suç ile bağdaştırılan ve orada yaşayanların potansiyel suçlu kabul edildiği Şen Mahalle’nin bir kısmı, Sarıgöl sınırları içerisinde ilk olarak kentsel dönüşümü tamamlanan ve Sarıgöl Kent Konutlarının inşa edildiği yer olmuştur. Kentsel dönüşümde uzlaşma sürecine bunun etkisi, pazarlıklara yansması sorulduğunda Romanlar dışındaki tüm gruplar, çelişkili cevaplar vermekle birlikte, eşitliğin söz konusu olduğundan bahsetmişlerdir. Romanlarla olan görüşmelerde ise bu durum eleştirilerek, eşitlik olmadığı, onlara vaat edilenlerle yapılanlar arasında büyük farklar olduğuna değinilmiş, Roman halkının “kandırıldığı” vurgulanmıştır. Uzlaşmayla ilgili anlatılanlar şu şekildedir:

“Yok, tek tip sözleşme yapıyorlar. Yani ikili şey yapılan görmedim. Sülale olarak kalabalık sülale olduğumuz için hemen hemen bütün sözleşmeleri ve komşuların sözleşmesinde bulundum, hatta vermemelerini istediğim halde verdiler. Vereceklerini kabul ettikleri için ama sözleşmelerin hemen hemen hepsi tek tip. Yanlışıkları çok. Bir şeyin imalatına başlamadan önce imalat yapılacak alanı temizlemeniz lazım, düzeltmeniz lazım. İmarını çıkarmanız lazım. Bunların yanıışları orada başlıyor.” (İnşaatçı, 45)

“Haksızlık yapıldı falan diyorlar ya, orada haksızlık şu var. Zamanında insanlar tapularını almayarak tapu tahsis belgeli yerlerle ilgili sorunlar var. Adam devletin şeyinde oturuyor, yani tamam bir hakkı vardır ama bu zamana kadar hiçbir işlem yapmamış. Senelerce oturmuş işte babası oturmuş kendi oturmuş. Tapusunu almamışsın, tapu tahsis belgesi yok. O tür yerlere para vermiyorlar yani, para vermiyorlar derken enkaz bedeli veriyorlar. 30 milyar, 40 milyar, 20 milyar. Sarıgöl’de bu tür sorunlar çok.”(Kadın Terzi, 43)

“Sarıgöl halkının fakir olması, şey olması, kandırılabilir çok büyük bir zümre olmasının etkisi çok büyük. Ve ilk zamanlarda gerçekten de 10 bin liraya, 20 bin liraya buraların alındığını ama daha sonra halkın uyandığını ve buraları, evlerini verirken anlaşmalara gittiklerini gördük. Tabi ilk önce bu Romanların olduğu yerlerde, tabi bu 10 bin lirayı, 20 bin lirayı hiçbir arada görmeyenler bu paraları çok büyük para zannederek evlerini verdiler. Ve bunlar dışarıda sokakta kaldılar. Tabi sonradan diğerleri durumu anladı, belediyeyle olsun, şirketlerle olsun anlaşarak veyahut da kentleşme projesiyle artık daha çok Karadenizlilerin olduğu bölgelere müteahhit karıştı. Ama belediyenin karıştığı yerlerde belediye hiçbir şey vermeden halkın evlerine el koydu. Farklı uygulamalar oldu yani.” (Muhasebeci, 63)

¹³² Gül Özateşler, **Çingene: Türkiye’de Yaftalama ve Dışlayıcı Şiddetin Toplumsal Dinamiği**, çev. Didem Dinçsoy, (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2016), 29.

Şekil 8: Sarıgöl’de Bir Duvar Yazısı

“Kentsel Dönüşüm Mağduru Sarıgöl Ahalisi: Bu Nasıl Müslümanlık?”
<http://www.emekveadalet.org/haberyorum/kentsel-donusum-magduru-sarigol-ahalisi-bu-nasil-muslimanlik/> [16.04.2018].

“10 bin, 20 bin verilir sokağa atılan kişiler olmayıp, onlara yaşayabilecek bir yer ya da para vermiş olsalardı kentsel dönüşüm çok iyi bir şey olacaktı. Kişileri mağdur ettiği, kötü duruma düşürdüğü için yani. Belediye farklı veriyor, müteahhit farklı veriyor. Müteahhitin olduğu yere tapu tahsis belgeli dahi olsa işte belirli bir daire veya daire ya da belirli bir şey veriyor. 300 m²’lik yere 3 daire, 2 daire verebiliyor. Belediyenin karıştığı yere ise, buralar tapu tahsis belgeli olduğu için benim yerim diyerek, çok cüzi paralar verip halkı çıkarmaya çalışıyor. Şen mahallenin çoğuna belediye bakıyor ve kira yardımı vs. almadan düşük bedellerle evlerinden çıkarıldılar. İlk zamanlarda 10 bin 20 bin çok para zannederek koşarak verenler oldu, ama sonradan baktılar bu böyle olmuyor, belediye de şey değil dernekler falan kurmaya başladılar. Bir iki tane dernek var. Bir Bozahanede varmış bir de Sarıgöl’de varmış, bunlar Avukatlarla anlaşır Belediyeye karşı koymaya çalıştılar. Anlaşmadan vermiyorlar. Ama ilk başladığında olanlar oldu yani.”(Suat Özfidan)

Mahallede kentsel dönüşümün uygulanması ve anlaşma süreçleriyle ilgili farklı görüşlerin mevcut olduğu mülakatlardan da görülmektedir. Kentsel dönüşümde tapulu, tapu tahsis belgeli, belgesiz ve kayıtsız yapılara dair uygulamaların farklılıkları yasal olarak da değinilen, hak sahipliği üzerinden farklılıklara dayalı bir durumdur. Burada dikkate değer nokta ise, zamanla değişen uzlaşma pratiklerinin gözlenmesi, mahalle sakinlerinin etnik, sınıfsal, eğitimsel konumlarından yararlanılarak farklı anlaşmaların varlığının gözlenmesidir.

“Burada dediler 1200 hane var, 1000 hane de çocukların çıksa biz burada 16000 hane yapalım. Size 2000 küsur hane verelim, size örf ve adetlerinize göre yerleşim alanı yaparız. Sokaklar yaparız daha rahat olur dediler. Biz de bunları kabul ettik. Fakat gelen gidene aratıyor. Yapılan hiçbir şey yok. İcraatlar kötü. İnsanların, şimdi benim tapum var, tapum var diye ben hak sahibiyim. Kardeşim benim tapum var, 100 metre kare yerim var, 80 metre evim, 20 metre bahçem. Sen kalkıp benim evimi 70 metreye düşürürsen, bahçemi de yok sayarsan benim elimdeki malıma hırsızlık yapmış olursun.” (Emekli, 66)

“Kentsel dönüşüm adı altında yapılan rantal dönüşüm. Buradaki insanların barınma hakkı var. 70 senedir evinde oturan bir insan, evvelden 7 seneydi. Bir yerde 7 sene oturunca hak sahibisin. O 7 seneyi kaldırıp 10 sene yaptılar. Buradaki insanlar 70 senedir burada oturuyor.

Sen onların hakkını ihlal ediyorsun. Tapun var mı diyorsun, al sana bir daire diyorsun. Müteahhit benim yerime 8 daire yapıyor, bana 3 tane-4 tane veriyor. Sen niye bana bir tane veriyorsun? Olmaz, senin hakkın bu kadar, sen konuşamazsın diyor. Öbür taraftan tapun var diyorsun, sana işgalci diyor, tapu tahsisim var diyorsun 200 milyar öde tapu al. Tapu tahsise bile. 70 senedir ben bu topraklarda oturuyorum, burada doğdum büyüdüm, cenazelerim buradan kalktı.”(Suat Özfidan).

Görüşmelerde kentsel dönüşüme büyük şirketlerin katılmasının, geçmişteki yap-sat sisteminin aksine, hak kayıplarına yol açtığından bahsedilmektedir. Yerel yönetim, özel şirketlerin uzlaşma pratikleri arasındaki farklılıklar da hak sahipleri arasında eşitsizliklerin oluşmasına yol açmış, mahallede bütüncül bir dönüşümün gözlenmemesine neden olmuştur.

5.5. Yerinden Edilme

Kentsel dönüşümün gecekondü mahallelerini damgalama ve suçlulaştırma üzerinden seçinleştirmesi mahalle sakinlerinin yaşam biçimini dönüştürmekte, mahallelinin yerinden edilmesiyle sonuçlanmaktadır. Görüşmelerin hepsinde göç edenlerden, mahalleyi terk etmek zorunda kalanlardan, yeni yapılarda yaşam olanağının bulunmamasından bahsedilmektedir.

“Amcamlar, 7 kardeşler, babamlar yedi kardeşler, biz üç kardeşiz. İşte hepsinin çocukları var, hepimiz ayrı ayrı bir yerlere gitmek zorunda kaldık veya göç etmek ya da tekrar göç etmek zorunda kaldık gibi geliyor bana gibi değil öyle olduk. Örnek veriyim babam Samsun’a yerleşti. Amcalarımın bir kısmı Samsun’a yerleşti, birkaç tanesi Trakya tarafına gitti. Böyle hepimiz kopma noktasına geldik. Daha önce bir bahçe içerisinde bir mahalle içerisinde. İşte tuzumuz eksik olsa birbirimize gider yardımcı olurduk. Aile olarak değil komşu olarak da öyle. Şuandaki hepimiz başka başka bir yerlerde yabancı olduk.” (Recep, inşaatçı, 56)

“40 küsur sene geçirdik burada, çok iyiydi. Herkes şeydi, hep beraber, iç içeydi millet, arkadaşlar şeyler. Şimdi hepsi bozuldu. Dağıldı. Bizi bir de kandırdılar mesela. Kontratları 2 senelik yaptılar, hep öyle değil miydi. Şimdi geçti, 4 sene oldu. Kiraları veriyorlar 740 lira. Bir ay veriyor, bir ay vermiyor. Kiraların en aşağısı 1 milyon. Vatandaş ne oldu, mağdur oldu.” (Emekli, 63)

“Şimdi bak ne oldu, buradan aşağısına imar verilmedi (Dereyi kastedilmektedir). İmar verilmeyince ne oldu, babam vardı, yaşlandı öldü. Ben evlendim ayrıldım, o evlendi ayrıldı. Ne oldu, millet dağıldı. Babamın mekânı kiracılara kaldı. Biz mahalleden çıktık.” (Berber, 47)

“Kiracılara ne oldu, ne olacak, yıkım geldi mecburen gidecek. Mekân bulacak kendine. Kimisi gitti Arnavutköy’e, oraya buraya. Hep dağıldı yani. Ucuz yer nerede varsa oraya. Napsın millet. Emekli olan köye gitti mesela.” (Kadın Terzi, 43)

Gecekondu sahibi ve kiracı ayrımı¹³³, kiracıların mahalleden çıkmasının olağan bir durum olarak karşılanmasını öne çıkarmıştır. Kiracının hak sahibi olmayacağı vurgusu kentsel dönüşümde oldukça yaygın bir kanıdır ve kiracılara iki kira bedeli karşılığında taşınma parası¹³⁴ verilmektedir.

Yeni yapılan konutlara yerleşme üzerine mahallede olumsuz bir bakış açısı hâkimdir. Bloklara taşınmak isteyenlerin de ekonomik sıkıntılar üzerinden orada yaşayamayacağından bahsedildiği görülmektedir. Kira yardımlarının yetersizliğine dikkat çekilmesinin yanı sıra, ilçedeki kentsel dönüşümün dönüşüm alanı dışındaki konut ve kira fiyatlarına da yansıdığı görülmektedir:

“Sana şöyle bir şey söyleyeyim, yüzdelik olarak söyleyeyim. Yapılsın buralar mesela 100 tane daire varsa buraya taşınacak 10 tanedir. O da satıyor zaten. %90’ı değışecek. Eski yerleşim yerinde olanlar olmayacak yani. Daire alanların çoğu satılık, camlarda yazar.]Onlar hep kiraya veriyor. Toprak sahipleri. İnsanlar yaşlılık, sakın yer arıyor. Orada her bir şey olur. Şimdi o taraf site olduğu için bir aidatı var. 200 küsur lira. Şimdi bir adam, emekli adam. 1000 lira, 1500 lira alan adam nasıl verecek onu? Elektrigini ödeyecek, suyunu ödeyecek, yiyecek içecek, 200 lira da aidat ödeyecek. Ödeyemez. Mesela ben ödeyemem. Ne yapacağım o zaman, kiraya vereceğim, ya da satacağım. Çoğu memlekete kaçıyor.” (Emekli, 66)

“İnsanlar kirada yaşıyor bir, yeri geldiğinde aylıklar gecikince, kiralar gecikince, zaten onların verdiği kiraya kirada oturan yok diyebilir benim tanıdığım insanlardan. Bu benim kardeşim için de annem için de öyle. Yüz yüz elli, iki yüz kira farkı ödeyen var, o da en cüzzileri yani. O yüzden şuan herkes tepkili yani, bana göre. Ben kendi evimde oturmasam aynı şekilde ben de çok tepkili olurdum ama maddi olarak biraz daha kendi evimizde olduğumuz için kiraya yeri geldiğinde ihtiyacım olmadığı için biraz daha sessizim.” (Kadın Terzi, 43)

“Kardeşim anlaşma yaptı mesela şu an, kiraya gidecek ama bin liradan aşağıya kira yok. Ve düşünün ev sahibiyken kiracı konumuna düşüyor ve verdikleri kira yetmiyor. Kiraları da zaten ara sıra geciktiriyorlar. Ara sıra değil, hep gecikiyor. Bir ara hep çift çift aldık. İki ay bekledik yani. Şu anda 740 lira kira veriyorlar. İlk zamanlar taşınma parası veriyorlardı, 1500 lira. 750 lira veriyorlar galiba şu an. Yeni yılda zam yaptılar mı bilmiyorum. Gecekondu 740 alıyor, daire sahipleri 790 alıyor. Herkes son zamları 50 milyon zam aldı, pardon 40 milyon zam aldı.” (Ev Kadını, 48)

“Şuan da zaten mahalle diye bir şey kalmadı. Çoğu yerleri yıktılar, şey yaptılar. Bütün hepsini dağıttılar yani. Belli bir bölgelere dağıttılar. Dağıtılanların durumları zaten, iyi bir durumda değiller yani. Kiraları zor karşılıyorlar. Şuan da mahalle sadece Sarıgöl blokları olarak geçiyor, bir bloklar oluşturulmuş, daha da oluşturulmaya çalışılıyor. Yani oradaki dostlukların hepsi yıkılıyor yani, yaşamları yıkılıyor. Bloklara geçecek kadar güçleri yok zaten. Taşınanlarda yine bu çevrelere taşındı, mesela buralarda kiralar çok yüksek (Gaziosmanpaşa Meydan’ı çevresinden bahsediyor) , 1000 lira-1200 lira. Onlar yine gecekondu 740 alıyor, daire sahipleri 790 alıyor. Herkes son zamları 50 milyon zam aldı, pardon 40 milyon zam aldı.” (Ev Kadını, 48)

¹³³ Gecekondu sahipliği ile gecekondu kiracılığı ayrımının 1990’lı yıllardan itibaren oluştuğu görülmektedir. Konuyla ilgili bkz. Fikret Adaman, Çağlar Keyder, “Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlama, Rapor.

¹³⁴ Kentsel Dönüşümde Merak Edilen Sorular, <http://181.csb.gov.tr/kentsel-donusumde-merak-edilen-sorular-haber-14151>, [07.06.2017].

çalışacak, kadına bakacak şeklinde. Onun için bir erkek çalışacak 3 tane 4 tane nüfusa bakacak, bakmaya çalışacak. Bu durumda da çok zorlanıyorlar yani.” (Muhasebeci, 63)

Romanlar arasında ise Sulukule Mahallesi¹³⁵ örneği işaret edilerek Taşoluk’tan da bahsedildiği görülmektedir. Kent merkezlerinden İstanbul şehir merkezinden Taşoluk’taki konutlara gönderilmek istenen Sulukule’de yaşayan Romanların aksine Sarıgöl’de hiçbir yer, alternatif yaşama alanı gösterilmediği vurgulanmaktadır:

“Şen Mahallede 80 hane falan vardır, o 80 hanenin hepsi dağılmış durumda, çok cüzzi paralar aldılar. Yani onlarla şey yapsanız ama yine de dediğim gibi hayatlarından memnun insanlar. Buradan Taşoluk’a giden olmadı, buradakilere hiçbir yerden bir şey vermediler. Zaten oraya Sulukule’den gidenlerin de kalkmış hepsi geri dönmüş. Alt yapı hiçbir şey yokmuş, yaşamları çok farklı insanların. İstanbul’un göbeğinde oturan insanların sen alıyorsun dağın tepesine gönderiyorsun. Dışarıdaki bazı kişiler işte bundan memnun oluyor” (Suat Özfidan)

“İnsanlar 1000 lira kirayı nasıl ödeyecek? Roman halkının buradan gidenleri Gaziosmapaşa’da, Fatih’te başka yerlere yerleşti. Sulukule’dekiler gibi Fatih’e dağılanlar var işte. Bazısı birleşti işte iki ev bir araya gelip ödemeye çalışıyor.” (Katılımcı, 52)

5.6. Güvenlik, Suç Ve Suçlulaştırma

1990’lardan sonra gecekondulara yönelik çıkan af kanunlarının aksine, gecekonduların “suçu”, “terörü” besleyen, gizleyen mekânlar olarak görme eğilimi artmıştır. Yöneticilerin gecekondulara yaklaşımında radikal bir değişikliğe gitmesi, gecekondulara ve gecekondular mahallelerinde yaşayanlara dair oluşturulan negatif algıyı beraberinde getirmiştir. 90’lara kadar kentleşme/kentlileşememe, köy-kent ayrımı, yoksulluk kültürü gibi konular üzerinden kente entegrasyonla incelenen gecekondular olgusu, 90’lardan sonra farklı bir boyut kazanmıştır. Bu mahallelerde

¹³⁵ Sulukule adıyla bilinen Neslişah ve Hatice Sultan mahallelerini kapsayan 91.500m²’lik alan 2005 yılı Kasım ayında Kentsel Yenilenme bölgesi ilan edilmiştir. 3 Temmuz 2006’da TOKİ, İBB ve Fatih Belediyesi arasında imzalanan protokol ile imzalanmış daha sonra ise 13 Aralık 2006’da Acele Kamulaştırma kararı Bakanlar Kurulu’ndan çıkartılarak mahalle sakinleri yaşam alanlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmışlardır. Proje kapsamında Sulukule’de yapılacak evlerden hak sahiplerinin de edinebileceği ifade edilmesine rağmen, belediye ile uzlaşan 102 hak sahibinden sadece 6’sının Sulukule’den olması ve geri kalan 96 hak sahibinin ise proje vasıtasıyla mahalle ile tanışan şirket sahipleri, iş adamları ve müteahhitler olması dikkat çekicidir. Acele kamulaştırmaya ve belediyenin mal sahiplerinin ödediği emlak vergisi üzerinden belirlediği kamulaştırma bedeline razı olmaksızın mülk sahiplerinin evlerini satmak zorunda kaldığı görülmüştür. Sulukule sakinlerinin proje kapsamında Sulukule’den 45 km uzakta Taşoluk’taki TOKİ konutlarına verilmesi, eskiden yoğunluğunu Romanların oluşturduğu ve kendi kültürlerini yaşattıkları geleneksel mahalle kültüründen apartman dairelerine geçmeye zorlamakla birlikte 15 sene boyunca ayda 300-400 TL karşılığında ödemeye, geçim sıkıntısı yaşayan mahalleyi çıkmaza sokmuştur. Özellikle iş yerlerinden uzaklaştırılan mahalleli ekonomik olarak daha çok çıkmaza girmiş ve Sulukulelilere tahsis edilen 300 TOKİ konutundan sadece 9’unda kalınabilmiş ve diğer 291 ailenin hepsi eski yaşam alanları çevresine ya da başka illerde Roman mahallelerine yerleşmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Foggo, “Sulukule’de Sahnenin Gerisindekiler, Kent Değil Sahiplerine Yenileme Projesi”, *İstanbul*, Sayı:60, 2007, s. 127-129, s. 128.

yaşayanlara yönelik suçlulaştırma ve mahalledekilerin buralarda yaşamaya devam etmesi üzerinden gecekondu mahallelerinde yaşama, “suçla iç içe” olma durumu bireysel seçimler üzerinden tartışılmaya başlanmıştır. Gecekondu'nun bir geçiş bölgesi olarak görülmesi ve buradan taşınmayanların ya da “bireysel başarısızlıkları” yüzünden taşınacak düzeyde ekonomik yeterliliğe ulaşamadığı düşüncesi de neoliberal politikalarla beslenmiştir. 90'lar sonrasında gecekonduya dair yeni bakış açısının temelini; merkezi ve yerel yönetimler tarafından inşa edilen gecekondu söylemi üzerinden bu bölgelerin “yasadışı” ve “çirkin” oluşu ve burada yaşayanların da “suçlu” ya da “terörist” olduğu¹³⁶ oluşturmaktadır.

Sarıgöl mahallesinde 90'lı yıllardan yaşanan değişim, güvenlik sorunu mahalle sakinleri tarafından da şöyle ifade edilmektedir:

“Bugün Sarıgöl’de çoğu insan birbirini tanımıyor. Baba oğuldan korkar olmuş. Çok hoş olmayan Sarıgöl’de Şen mahalle dediğimiz yerde şenliği gitmiş artık şey olmuş biraz daha ileri gideceğim, bataklık. İuu.. o, o tür şeyler. Ya geçmeye eskiden de geçmeye insanlar çekinirdi ama biz senelerce geçtik top oynardık. Orada ne bileyim top oynama yerimiz vardı, küçük şeylerden zevk alırdık, bir hafta onu konuşurduk yani. E dediğimiz gibi okul arkadaşlarımız vardı giderdik onların evlerinde sohbet ederdik. Gelmeyen zorla götürürdük okula yani, arkadaşlarımızı. Şimdi oradaki babaların çoğu öz evlatlarından korkar duruma gelmiş. O duruma düşmüş. Bir de uyuşturucu olayını çok, Sarıgöl buna müsaitti. Bunlar yurt dışından, yurt dışından gelen değil de ilçe dışından gelen ve il dışından gelen insanların çok büyük şeyi olmuştur, gruplar gelmiştir. Sarıgöllülerin farkında olmadan biraz paraya alıştırmışlardır onları. Ellerine güzel paralar geçmiştir. Eskiden günde bugünkü şeyle söyleyeyim 80 lira para kazandıkları zaman mutlu olurlardı, çünkü öbürsü gün yine 80 lira kazanırdı. Ama şimdi ertesi gün 80 lira kazanma lüksü yok. Veya 100 lira kazanma şansı kalmadı. Eskiden bilirdi ki ben gidecem akşam klarnet çalacam kınata çalacam o bahşişlerle ben bugün ailemi geçindirecem. Tanıdıklarım olduğu için de söylüyorum, şimdi öyle bir şansları yok, para kazanamıyorlar.” (Cemil, inşaatçı, 52)

“Şen insanlardı. Evet, orada esrar satılırdı, bildiğim için söylüyorum, gördüğüm için söylüyorum, giderdik. Sarıgöl meşhur değildi eskiden. Şen mahalle meşhurdur. Adı üstünde Şen mahalle nedir. Esnaftılar. Bir kısım terlik satardı, saat satardı. Şeye de esnaf derlerdi, Sulukule’de çalışırlardı. Ama işleri bitince akşamları eve gelirlerdi. O gün kazandıkları paraları Sarıgöl’de yani Şen Mahalle’de harcarlardı. Ee bir kısım burada çalışanlar Sulukule’nin kaldırılmasından dolayı da, tabi Sulukule kültürünü çoğu insan bilemez. Oradaki insanlar çalışıp sonuçta bir eğlence merkeziydi orası. O eğlence merkezini herkes orayı yanlış dilde son zamanlarda telaffuz etmeye başladı. Biz gerçekten Sulukule’ye de giderdik, orada da eğlenirdik. Ama orada ne biliyim bugünkü eğlence merkezlerindeki gibi sapıklıklar olmazdı yani kültürlü bir eğlence vardı. Ve buradaki Şen mahalledeki klarnetçiler, darbukacılar, neyciler hepsi orada çalışırlardı ve maaş yevmiye alırlardı gündelik alırlardı ve onlarla geçimlerini sağlardı. Hırsızlık yapan aileler vardı ve biz onları bilirdik. Onlara kızardık, arkadaşlar burada yapmayın, burada yapmanız hoş bir şey değil. Onlar da yapmazlardı, mahallesinde kimsenin evine kimsenin şeyine hırsızlık yapmazlardı. Sarıgöl’de hırsızlık olayı 1990'lara kadar oldukça azdır yani ama şuanda çok fazla hırsızlık olayı var.” (Berber, 47)

¹³⁶ Şükrü, Aslan ve Tahire, Erman, “The Transformation of Urban Periphery: Once Upon a Time There Were Gecekondus in Istanbul”, **Whose City is That? Culture, Design, Spectacle and Capital in Istanbul**, ed. Dilek Özhan Koçak, Orhan Kemal Koçak, (Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014),107.

Sarıgöl Mahallesi sakinlerine göre, mahallenin suçlulaştırılmasındaki ve medyada “girilemeyen bölge” olarak temsil edilmesiyle, mahalledeki suç oranı daha da artmıştır. Görüşmelerin hepsinde mahalledeki “suç”, damgalanmış bir topluluk olan “suç işleme potansiyeline sahip” Romanlarla eş tutulmuş ya da 90’larda mahalleye göç eden Güneydoğu ve Doğu Anadolu’lular üzerinden konu tartışılmıştır. Romanlara dair olumsuz yargılar; günlük konuşma diline de yansımış, “esmer vatandaş” kullanımı üzerinden damgalama toplumsallaşmıştır. İki gruba dair olumsuz bakış açısını anlatan, yanlış insanların yanlış yerde olması veya hazırlıksız bir insanın yapamayacağı işe girişmesi anlamında kullanılan “Çingene çalar, Kürt oynar”¹³⁷ kullanımı, bu gruplara dair damgalayıcı ve ırkçı tutumun dile yansımalarının önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır.

90’lı yıllardan sonra mahalledeki sosyal bağların değişimi ve mahalle sakinleri arasındaki “ötekileştirme” belirgin olarak gözlenmiştir. Mahalledeki görüşmelerde bu bakış açısına dair oldukça açık ve net ifadelerin olduğu görülmektedir:

“Kötü, yani Sarıgöl. Yani Roman komşularımız çok fazla olduğu için, nasıl açıklanır başka. Kötü bir izlenim bırakmış.” (Kadın Terzi, 43)

“Doğulular, %90 doğulular. Çingene yapmaz bu işi. Yapmaz. Çingene mahallesinin içinde doğulular var. Bunlar ne yaptı, çingene kızlarını aldılar. Diyarbakır’dan geliyor yerleşiyor. Esrar Diyarbakır’ın kökeni, kökeni Diyarbakır’da. Çingeneler falan satıyordu ama çocuklara bile vermiyordu yani, herkese vermiyordu.” (Trakya Göçmeni,62)

Mahallede yaşayan Romanlar da kendi kimliklerine yönelik damgalamayı eleştirmekte ve potansiyel suçlu olarak görülmeleri üzerinden suçlulaştırmaya karşı çıkmaktadırlar:

“Zaten çok kötü bakıyorlardı mahalleye. Benim zaten tipim müsait değildi, esmer zaten işte. Hırsızlık, esrar her şeyi buradaydı diyorlardı yani.” (Şenol,56)

“Aşağı yukarı 29 bin Sarıgöl nüfusunun 12 bin nüfusu bu çevrede (Şen Mahalle) yaşıyor. Bunların arasında fakirde vardı, zenginde vardı. Tabi bunlara ne dediler, göçmen oldukları için. Bunlara işte lakap takmışlar çingene demişler, göçmen demişler. Ama evvelini kimse bu halka açıklamamış. Yerleşim alanı Selanik olan bu insanlar buralara gelirken sınırlarda bunlara kaşeli mühür vurulmuş, kimliklerine. Kıpti diye. Bu insanları damgalı eşek haline getiriyorlar. Türkiye’ye geldiklerinde aşağılandılar, itildiler, kakıldılar.” (Suat Özfidan)

“Bu mahallenin gençleri dışlanmış, hor görülüyor. İşe girmeye çalışıyor işe giremiyor, okula gidiyor, okulda dışlanıyor. Lise, üniversite mezunu gençlerimiz var, çingene diyorlar işe almıyorlar. Gençlere çıkış yolu tanınmıyor. Sonra bu mahalleler şöyle kötü, buralarda her şey olur. Sor bize, gençlerimiz bazıları nasıl bu hale geldi, kaç aile yıkıldı? İnsanlar ne yapacağını şaşırdı.” (Muhasebeci, 63)

Gecekondu bölgelerinin ve gecekondu da yaşayanların suça eğilimli olduğuna dair bakış ve gecekonducuların bunu pekiştirdiği söylemi üzerinden gerçekleştirilen

¹³⁷ Özateşler, age, 69.

alansal temizleme ve yerinden etmenin TOKİ aracılığıyla çözüme ulaştırılmaya çalışılması, gecekondü mahallerinde süre gelen sorunları göz ardı ederek yoksulluğun belli bir mekândan alınarak başka bir mekâna taşınmasını¹³⁸ ve iddia edilen “suçlu”, “suça meyilli” kimselerin kent merkezlerinden, başka bir anlamıyla “görünür” mekânlardan uzaklaştırılması anlamına gelmektedir. Gecekonduların temizlenmesi üzerinden yürüyen ve kent merkezlerinin seçkinleştirilmesi ile suçun da temizleneceğine dair bakış açısı, güvenli kapalı siteleri de “güvenliğin temsil mekânları” haline getirmektedir. Lefebvre’in¹³⁹ mekânın üretildiğine dair tartışmasına atıfla, mekânın üretimi salt üzerine inşa edilen binalardan oluşmamakta ve oluşturulan yeni mekân, toplumsal, zihinsel bir temsile sahip olmaktadır. Güvenli kapalı siteler ile “tehlike merkezi” gecekondü arasındaki ayrım da neoliberal güvenlik siyasetinin bir tezahürü olmaktadır.

Sarıgöl mahallesine dair 90’lardan sonra gelişen “tehlikeli” mahalle damgalaması ve burada yaşayanların “potansiyel suçlu” olabileceğine dair suçlulaştırmanın kentsel dönüşüme etkisi, Sarıgöl mahallesindeki görüşmelerin hepsinde öne çıkmıştır.

“Esrarın yatağını kurutmak için.- Bak depremi yaşadık burada, burada bir ölçüm yaptılar, sağlam. 99’dan sonra ne dediler biliyor musun, gazetede dahi çıktı. İstanbul’un en sağlam merkezi Gaziosmanpaşa, Sarıyer. Ben bunu kendim okudum kendim gördüm. Gaziosmanpaşa, Sarıyer. Şimdi de ne diyorlar biliyor musun, deprem bölgesi.” (Emekli, 70)

“Roman açılımı demek bu insanların başına büyük bir felaket demek. Çünkü neden, Romanlar dağınıktır. 100 kişi bir yerde, 200 kişi bir yerde. Orası orası derken Gaziosmanpaşa’da baktığımızda 78 bin Roman vatandaşımız var. Oy kullanan bunlar. Açılım yaptı, herkesin yerini deşifreledi, sonra da kentsel dönüşüme soktu. Niye? Fakiri kovup zengini getirmek için.” (Suat Özfıdan)

Mahalledeki mevcut güvenlik problemleri ve bunların günden güne arttığı görüşü mahalle sakinleri tarafından sahiplenmektedir. Uyuşturucu kullanımı ve temini üzerinden medyada birçok habere konu olan ve şafak operasyonlarıyla¹⁴⁰ gündeme gelen mahallede yaşananları görüşmeciler aktarmaktadır:

¹³⁸ 2007 yılında Küçükçekmece’de tamamlanan kentsel dönüşüm projesiyle, Ayazma ve Tepeüstü gecekondü mahallelerinde yaşayanlar Beziganbahçe’de TOKİ tarafından inşa edilen bloklara yerleştirilmiş olmasına rağmen gecekondü mahallesinde karşılaşılan birçok sosyal ve ekonomik problem devam etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayfer Bartu Candan ve Biray Kolluoğlu, “Emerging Spaces of Neoliberalism: A Gated Town and A Public Housing Project in Istanbul”, *New Perspectives on Turkey*, No:39, 2008, 5-46.

¹³⁹ Bkz. Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi*, çev. Işık Ergüden, (İstanbul: Sel Yayınları, 2015).

¹⁴⁰ “Sarıgöl’e Şafak Operasyonu (2006)”, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/02/24/gnd125.html>; “İstanbul’da Şafak Operasyonu (2013)”, <http://www.star.com.tr/guncel/istanbulda-safak-operasyonu-haber-810613/>; “İstanbul’da Helikopter Destekli Yeni Operasyon (2015)”, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/10/03/istanbulda-helikopter-destekli-yeni-operasyon>.

“62 yıl önce. Sultanahmet’ten gelmişiz, dedemler geldiği için babamlarda gelmiş. Her zaman olduğu gibi Şen mahalle diyorlardı, belli bir zümrenin toplandığı bir yerdi. Büyük olaylar, texas gibi bir bölgeydi, hâlâ öyle. Kabadayılardan şeylerin olduğu bir yerdi. Ama herkesi bunun içine sokamazsın, %80 oranında halkın esnaftı. Belli pazarlarda çalışan, seyyar satıcılık işte dışarıdan gelme birkaç tane kişi orada kavga edip bilmem ne çocukları şey yapıyorlardı. Ama halkı fazla üzerlerine gelindiğinde bu kabadayılara karşı çıkabiliyorlardı yani. Onları sindirebiliyorlardı. Sonradan halkın çoğu geçimini esnaflıkla sağlayan kimseler. Hani aslında kötü falan diyorlar ama dediğim gibi %80’i geçimini esnaflıkla sağlayan çok iyi insanlar.” (Muhasebeci, 63)

“Dışarıdaki kişiler bu Şen Mahalle’ye arabalarıyla bile girmek istemiyordu. Neden çünkü adı kötüye çıkmış. Yok, orada öldürürler, vurur kırarlar. Ama aslında öyle bir şey yoktu Şen Mahalle’de. Gerçekten de yoktu. Ne diyeyim. Girilmez diye bir şey yoktu. Gelip gezerdi herkes ama hiç kimse bir kızına karısına yan gözle baktırmazdı, baktığı zaman bütün mahalle başına toplanırdı. Namus kavramı çok yüksekti. Doğru düzgün gezen birine kimse şey yapmazdı.” (Emekli, 66)

“Bu mahalledeki çocukların çoğu lise mezunu, üniversite mezunu olan var. Devlet iş vermiyor. Neden iş vermiyor? Kara bir leke yaptırmışlar çocuklarımıza. Bir de bize diyorlar ki çocuklarınızı okutun. Üç çocuk az, dört çocuk yapın. Çocuk yapmak bir iş değil, senin verdiğin 1200-1300 liralık maaşla çocuklarını nasıl büyüteceksin? Gücün yok, çocuklarını koruyamıyor millet.” (Suat Özfidan)

“1700 lira verelim. Kiralar bir milyar. Elektriği, suyu, doğalgazı bir 300 de öyle gelse 1300. 400 milyonla sen çocuklarına ne yapabilirsin? 10 lira günlük olsa ayda yapar 300. İki kişilik çekirdek aile bile 10 lirayla sabah, öğlen, akşam geçinemez. İnsanları yoksulluğa mahkum ettiler. İnsanları bitiriyorlar. Bu mahalle fakir bir mahalle, garip bir mahalle. Bu mahalleye üç kuruşluk bir yardım yapılırken arkasından nereye ne yapılır diye düşünüyorlar. Ama kendi istedikleri yere 100 kişiye 300 kişilik yardım götürüyor. Buraya 50 kişiye 30 kişilik yardım getiriyor. Bir de insanları aciz durumuna düşürüyorlar, rencide ediyorlar. Yani Gaziosmanpaşa’da Sarıgöl mahallesinde yaşamak bir onurdur, bir gururdur, bir şereftir. Bu insanlara Roman desinler, çingene desinler ama biz aslımızı biliyoruz.” (Konfeksiyon işçisi, 43)

“Sarıgöl’ün özellikle Sarıgöl’ün bir şeyi var. Ne gibi bir şeyi var. Sarıgöl’ün son günlerde uyuşturucu ile ilgili medyayı çok sıkça rahatsız eden bir şey var. Ben de medyadan takip ettim veya burada yaşayan bir kişi olarak gerçekten Sarıgöl’de uyuşturucu var mı, var. Uyuşturucudan sebep Sarıgöl’ün adı sıkça medyada duyulmaya başladı. Tabi bizi de rahatsız etmeye başladı bu uyuşturucu denen illet. Maalesef devletimizin, devletimizin demeyeceğim ben, bugünkü hükümetin bunlara çok sıkı önlem alamadığı kanaatindeyim. Onlar ile ilgili bir sürü tespitlerimiz, tespitlerimiz demeyeyim bir sürü donelerimiz var. Yani nasıl donelerimiz var, buraya Çarşamba pazarı kuruluyor. Size söyleyeyim bugün Çarşamba pazarında ben pazarda 50 tane kaçak sigara satıyorlar. 50 tane kaçak sigara satan tezgâh var. Yani ben eski Sarıgöllüyüm, yani öyle diyeceğim. 50 yaşındayım. 42-43 senedir burada yaşıyorum. Sarıgöl’ü biliyorum, ben biliyorum. Bizim zamanımızda çocukluğumuzda da sigara satılırdı Sarıgöl’de, esrar satılırdı ama bize esrar satmazlardı yani çocukluğumuzda. Hatta bize kızarlardı yani, sizin bu mahallede top oynardık aynı mahallede.” (Cemil, inşaatçı, 52)

Mahallede polis denetiminin sürekli olduğu, kimlik kontrollerinin yapıldığı görüşmeciler tarafından birçok defa dile getirilmiştir fakat bunların etkisi üzerine tartışmalar mevcuttur. Mahallede uyuşturucu satışının tüm yetkililerin de bildiğini savunan katılımcılardan Şenol şunları söylemektedir:

“Bakmıyorlardı ki, Sarıgöl deyince taksici de gitmiyordu, memurda gitse de bir şey yapmıyordu. Biraz da memurlardan ileri geldi, Sarıgöl’ü bu bataklık duruma düşüren. Gidiyor 15-16 yaşındaki çocuk sigaralık alacak, nereye koyacak, ayakkabının içine bilmem nereye. Telefon yukarıda, neresi burası mı, boya. Gidiyor çocuk, polis olduğu gibi yakalıyor, mal

“İstanbul’da Dev Uyuşturucu Operasyonu (2017)” <http://www.milliyet.com.tr/istanbul-da-dev-uyusturucu-gundem-2387829/>, [son erişim tarihi: 17.02.2018].

alıyor, çocuğun cebinden ne çıkarsa 10 lira mı, 20 lira mı çocuğun cebinden ne çıkarsa polis alıyordu. Salıyordu, mal tekrar geri geliyordu. Bu iş böyle işte, Sarıgöl'ü de bok eden devlet memurları oldu, eski memurlar, şimdiki değil. Bir şey yapmıyorlardı, yapsa ne olacak, ancak garibana, birkaç kişi orada, bir iki kişi günah keçisi yapıyorlardı, götürüyorlardı, geri kalanı devam.”

“Zamanında oldu, şimdi daha iyi olmasına bakma yani. Zamanında bunlar dağıldı, polis bunları bir tarafından yakalayıp öyle salmasaydı, tutsaydı nezarete, karakola, mahkemeye koysaydı bu iş olmazdı zaten. Hep bunlar şey yaptı.”(Katılımcı, 52)

Adını vermek istemeyen iki görüşmeci mahallede yapılanları bildiklerini, kendilerinin de bunun bir parçası olduğunu fakat bizzat bunları yapanların ve başlarındakilerin herkes tarafından tanındığını iddia etmektedirler:

“Sarıgöl deyince gecekondulaşma, hırsızlık, işte taksi gelmiyor, Sarıgöl deyince gelmiyor yani. İnsanların aşağılaması, hor görmesi. Bizim buradaki Sarıgöl halkı ondan yani... Günümüzde her tarafta var. Bak şimdi bak, biz değnekçiyiz, aynı tavanın malıyız, eğri oturup doğru konuşacaksınız. Ne olup ne bittiğini bilmeyen mi var.” (Şenol,56)

“Benim bütün çevrem bilir yani, Allah var, ben bunu (uyuşturucu kastedilmektedir) kullandım. Ha ben kurtuldum mu kurtuldum ama herkesi tanırım yani, bir tek ben değil ki bu insanlar köşe başında bekliyor zaten, tezgah kuruyor. Olaylar tırmanmadıkça, bilerek ellemezler burayı, ellemek istemez. Arada gelir, sabah baskın olur, millet kendine çeki düzen verir, sonra aynen devam. Uyarı gibi yani anlıyor musun, istese bitiremez mi?” (Kayıt dışı görüşme)

Kentsel dönüşüm süresinde yaşananlara değinen görüşmeciler, çıkmayı reddedenlere karşı tehlikenin bir araç olarak kullanıldığını ve kalanları tedirgin etme, yıldırma üzerinden mahalledeki güvensiz ortamın beslendiğini ifade etmişlerdir.

“Bizim derede güvenlik konusunda öyle fazla sıkıntımız yoktu aslında, hırsızlık falan da şimdiki gibi çok duyulmazdı yoktu işte. Kentsel dönüşüm dediklerinden beri hepsi arttı.”(Ev kadını)

“En son biz çıktık o da kavgalarla. Yani kavga demeyeyim de hırsızlar falan geldi dükkanı soydular, elektriği suyu kestiler. Koskoca mahallede tepki gösterecek biz 3-4 kişiydik. Bir yanımızdaki bina bir de biz, bizimle birlikte çıktı işte, biz de en son bırakan olduk. Bir ikimiz kaldık, hiç kimse yok. Her yer yıkıldı döküldü. Evlerini herkes verdi, hurdasını demircilere. Çingeneler sardı her tarafı biz korktuk, en son biz çıktık işte oradan. Etrafımızı kazmaya da başlamışlardı, tozdan dumandan da duramıyorduk orada. Başımız belaya giriyordu orada, köpeğimizi yaktılar. Dükkana girip oradan bir iki kablo çalmak için çingeneler bastı, onlar böyle grup oluyorlardı böyle 15 kişi gibi. Komşumuz görmüş ama cesaret edip çingenelere bir şey diyememiş. Demirden geçmek için kocaman bir sopa yakmışlar sopanın yanan kısmıyla da hayvanın ağzını hep yakmışlardı. Biz de aniden taşındık, iş yerimiz gitti.”(Ev kadını)

“İnsanları başladılar satın almaya. Bazı şeyler biliniyor söylenmiyor, kimisi biliyor, kimisi bilmiyor. Bu çok acayip bir şey. Bu çok kötü de bir şey. İnsanlar satılıyor. Yani 5 kişide 10 kişide bir kişi satılıyor. Satın alınıyor ve o 10 kişiyi, 20 kişiyi bir kişi bozuyor. Amaç ve gaye ne?” (Suat Özfıdan)

Mahallenin kentsel dönüşüme girmesiyle güvenliğin daha fazla sorun haline geldiği görüşmelerde mahallede kalanların da çıkması için yaşam alanlarına dair güvenlik tehdidinin arttığından bahsedilmektedir.

Yeni yapılan konutların da güvenli olmadığını anlatan mahalleli, insanların yerinden edilmesi, kentsel dönüşümün farklı çıkarlar üzerinden yürütülmesine birçok tepki olduğundan da bahsetmektedir:

“Eskiden güvenli değildi, şimdi güvenli.- Yine yok, al buyur kentsel dönüşüm binaları var ya orada, geçin arkasına duvarları delik deşik. –Çingene mahallesinin oradan mermi atıyorlar-Ben niye gelip oturayım ki burada? Akşamları çekiyorlar, çekiyorlar cigarayı (uyuşturucu). Pompalı tüfekle başlıyorlar ateş açmaya. Aha bunlar yaşıyorlar işte. –Millet durmasın diye-Huzur olmasın diye, anladın mı.”(Trakya Göçmeni,62).

“Motosikletliler dadandı mesela buralara, Gaziosmanpaşa meydana geliyor mahalleye havaya sıkı sıkı gidiyor. İnsanlar korktu, çocuğu çocuğu var. Yaşamaz artık burada, niye yaşasınlar?” (Berber, 47)

Mahallede yaşamın giderek zorlaştığından ve yaşanamayacak yer haline geldiğini vurgulayan katılımcılar suçun ve uyuşturucu kullanımının son yıllarda arttığından bahsetmektedir. Suça yönelik kalıcı çözümler üretilmemesi sonucunda mahalledeki olayların artarak devam ettiğini vurgulamışlardır.

6. SONUÇ

Mekânın üretimi ve tüketimi meselesi günümüzde birbirine benzer söylemlerle inşa edilen; güvenlik tehdidi ve korkusu üzerinden kentte yaşayanları kapalı sitelere yönelten bir durumu inşa etmektedir. Sokakların güvensiz olduğu ve başınıza her şeyin gelebileceğine dair vurgu, kentte yaşayanları site duvarlarının çevrelediği aynı tip evlerde yaşamaya iten ve bunu bir statü olarak inşa eden söylemlerle oluşturulmaktadır.

Kentsel dönüşümün güvenlik vurgusu üzerinden yürütülmesi ve büyük inşaat firmaları tarafından pekiştirilen güvenli alan inşasına yönelik vurgu kent yoksullarına yönelik “tehdit” algısını güçlendirmektedir. Yoksulların “potansiyel suçlu” olduğuna dair vurgunun büyük şirketler, iktidar sahipleri tarafından sahiplenilmesi, kent yoksullarının dışlanmasına yol açmaktadır. Yeni yapılan konutlarda da ekonomik, sosyal sebeplerle yaşam alanı bulamayanlar yaşadıkları mekanları terk ederek alternatif yaşam alanları bulmaya yönlendirilmektedir. Yoksulluk üzerinden yürütülen damgalama pratiklerinin mekanla ve özellikle gecekondu mahalleleriyle bağdaştırılması bu mekanları “suçun kaynağı” olarak sunmaktadır. “Suçlu mahallelerin” yıkılması ve kent merkezlerinde istenmeyen yoksulların kent dışına, görünmeyen bölgelere itilmesiyle kent alanları kentsel dönüşüm projeleri aracılığıyla seçkinleştirilmektedir.

Güvenlik sorunu üzerinden yürütülen suçlulaştırma, bir iktidar stratejisi olarak kent yoksulların yaşam alanlarını itibarsızlaştırmakta, kentsel çöküntü alanlarının oluşumuna etki etmekte ve müdahaleye açık bir hale getirmektedir. Yoksulların suçla olan ilişkilerinin vurgulanmasının yanı sıra bu durum medya kanalıyla daha da pekiştirilmektedir. Bunun yanı sıra gecekondu mahallelerinin içindeki örgütlülük ve birliktelik bağlarının yıkılması için güvenliğin konu edildiği görülmektedir. Mahalle dışında yaratılan “suç mekanı” savunusunun mahallede yaşayanlar tarafından benimsenmesi, suça karışanlara yönelik müdahalelerin sınırlı

kalması, mahallenin yaşanamayacak yer haline gelmesi hem yaşayanlar hem de mahalle dışındakiler taraftan pekiştirmektedir.

Gecekondu mahallelerinde yaşanan güvenlik probleminin yalnızca mekânsal olarak çözülebilecek bir durum olmadığı görülmektedir. Gecekondu mahallelerinde süre gelen işsizlik ve yoksulluk, etnik kökene dayalı damgalama pratikleri mahallelerdeki sorunları daha da derinleştiren bir zemin oluşturmaktadır. Toplumsal ve siyasal hayatta alışlagelmiş toplumsal kalıplar yıkılmadığı sürece suç sorunun önüne geçilebilmesi mümkün değildir. Güvenlik sorununa dayalı mekânsal yeniden üretimin oluşturulmasının aksine bu durumu yaratan nedenlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Mekânın yıkılması, orada yaşayanların başka yerlere taşınması ya da yerleştirilmesi sorunu çözmediği gibi sınıfsal farklılıkları derinleştirmekte, kent yoksullarını dışlamaktadır.

7. KAYNAKÇA

Andersen, H.S. “Housing Rehabilitation and Urban Renewal in Europe: A Cross-National Analysis of Problems and Policies”, **Housing Renewal in Europe**, ed. H. S. Andersen, P. Leather. Great Britain: The Policy Press, 1999. (aktaran Özden, Pelin Pınar. **Kentsel Yenilenme**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2008).

Şükrü, Aslan, Şükrü, Erman, Tahire. “The Transformation of Urban Periphery: Once Upon a Time There Were Gecekondus in Istanbul”, **Whose City is That? Culture, Design, Spectacle and Capital in Istanbul**, ed. Dilek Özhan Koçak, Orhan Kemal Koçak. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014.

“Belleklerdeki İstanbul, Arnavutköy, Fatih, Gaziosmanpaşa, Moda”, **Sözlü Tarih Çalışması**, Tarih Vakfı: İstanbul. 30 Mart-13 Nisan 2006.

Berksoy, Biriz. “Neo-liberalizm ve Toplumsalın Yeniden Kurgulanması: 1980 Sonrası Batı’da ve Türkiye’de Polis Teşkilatları ve Geçirdikleri Yapısal Dönüşüm”, **Toplum ve Bilim**, s. 109 (2007): 35-65.

_____. “Devlet Stratejilerinin Bir Tezahürü Olarak Polis Alt-Kültürü: 1960 Sonrası Türkiye’de Polis Teşkilatında Hâkim Olan Söylemlere Dair Bir Değerlendirme”, **Toplum ve Bilim**, s. 114 (2009): 92-130.

_____. “Güvenlik Devletinin Ortaya Çıkışı, ‘Güvenlik’ Eksenli Yönetim Tekniğinin Polis Teşkilatındaki Tezahürleri ve Süreklileşen ‘Olağanüstü Hal’: AKP’nin Polis Politikaları”, **Birikim Dergisi**, s. 276 (2012): 75-88.

Blomberg, Thomas G., Cohen, Stanley. “Punishment and Social Control”, **Punishment and Social Control**, ed. Thomas G. Blomberg , Stanley Cohen. New York: Aldine De Gruyter, 1995.

Brenner, Nick, Theodore Nik. Cities and Geographies of “Actually Existing Neoliberalism”, **Antipode**, s. 34 (2002): 349-379.

Castells, Manuel. **The City and the Grassroots**. California: University of California Press, 1983.

Çubuk, Mehmet. “Çağdaş Kentsel Kültür Mirası”, **Çağdaş Kentsel Kültür Mirası Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Sempozyumu**, (İstanbul: 1998).

Davis, Mike. **Gecekondu Gezegeni**, çev. Gürol Koca. İstanbul: Metis Yayıncılık, 2007.

Dean, Mitchell. **The Constitution of Poverty: Toward a Theory of Liberal Governance**. London: Routledge, 1991.

Enlil, Zeynep M. “Yeniden İşlevlendirme ve Soylulaştırma: Bir Sınıfsal Proje Olarak Eski Kent Merkezlerinin ve Tarihi Konut Dokusunun Yeniden Ele Geçirilmesi”, **Domus M**, Aralık, No:8.

Erder, Sema. **Refah Toplumunda Getto**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Ergun, Cem, Gül, Hüseyin. “Barınma Hakkının İhlal Edilme Sürecinde Kentsel Dönüşüm Projeleri”, **Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II Bildiriler**. Petrol-İş, (2010): 359-378.

Erman, Tahire. “Gecekondu Çalışmalarında ‘Öteki’ Olarak Gecekondu Kurguları”, **European Journal of Turkish Studies**, 2004.

Foucault, Michel. **Toplumu Savunmak Gerekir**, çev. Şehsuvar Atas. İstanbul: YKY Yayınlar, 2002.

_____. “Hakikat ve Hukusal Biçimler”, **Büyük Kapatılma**, çev. Işık Ergüden, Ferda Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.

_____. “Tımarhaneler, Cinsellik, Hapishaneler”, **İktidarın Gözü**, çev. Işık Ergüden. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2007: 47-60.

_____. **Güvenlik, Toprak, Nüfus**, çev. Ferhat Taylan. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.

Garland, David. **The Culture of Control**. Chicago: The University of Chicago Press, 2001.

Gönen, Zeynep. “Neoliberal Suçlulaştırma ve İzmir Asayışı’nın Yeniden Yapılandırılması”, **Toplum ve Kuram**, s.3 (2010): 55-79.

_____. “The Politics of Crime in Turkey: Neoliberalism, Police and the Urban Poor”, London-New York: I.B. Tauris, 2017.

Harvey, David. **Sermaye Muamması**, çev. Sungur Savran. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2010.

Hasol, Doğan. **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**. İstanbul: Yem Yayınları, 1990.

“Kentsel Dönüşümde 50 Soru 50 Cevap”, **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı**, Mayıs 2013.

Keleş, Ruşen. **Kent Bilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: TDK Yayınları, 1980.

_____. **Kentleşme Politikası**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2012.

Lefebvre, Henri. **The Production of Space**. New Jersey: Blackwell, 1991.

Mübeccel Kıray, **Kentleşme Yazıları**, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007.

Marshall, Gordon. **Sosyoloji Sözlüğü**, çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2005.

Neocleous, Mark. **Critique of Security**. Edinburg: Edinburg University Press, 2008.

_____. **Fabrication of Social Order: A Critical Theory of Police Power.** Sterling: Pluto Press, 2000.

Ozankaya, Özer. **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü.** Ankara: TDK.

Öncü, Ayşe, Weyland, Petra. **Mekan, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler.** İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

Özateşler, Gül. **Çingene: Türkiye’de Yaftalama ve Dışlayıcı Şiddetin Toplumsal Dinamiği.** çev. Didem Dinçsoy. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2016.

Özden, Pelin Pınar. **Kentsel Yenilenme.** Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2008.

Özkazanç, Alev. **Neo-Liberal Tezahürler.** Ankara: Dipnot Yayınları, 2011.

Hall Peter, “Regeneration Policies for Peripheral Housing Estates: Inward and Outward – Looking Approaches”, **Urban Studies**, s. 34 (1997): 874.

Roberts, Peter. “The Evolution, Definiton and Purpose of Urban Regeneration”, **Urban Regeneration.** ed. Peter Roberts, Hugh Sykes. Sage, 2008.

Sassen, Saskia. **The Global City: New York, London, Tokyo.** Princeton University Press, 1991.

Neil Smith, çev. İlknur Urkun-Bowe, İbrahim Gündoğdu, “Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma” **Planlama Dergisi**, (2006).

Simon, Jonathan, Feeley, Malcom. **True Crime: The New Penology and Public Discourse on Crime, Punishment and Social Control**, ed. T. Blomberg , S. Cohen. New York: Aldine de Gruyter, 1995.

Şenyapılı, Tansı. **Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar.** der. Ayda Eraydın. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.

Tekeli, İlhan. “ Türkiye’de Kent Tarihçiliği”, **Urban Age İstanbul Konferansı**. İstanbul, 2009.

TESEV, **Polis Yasalarının Ruhu ve Mevzuatta Söylemler**. Rapor No:5.

TÜİK, **Seçilmiş Göstergelerle İstanbul**. 2013.

Tümertekin, Erol. **İstanbul İnsan ve Mekan**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014.

Orhan, Türkdogan, **İstanbul Gecekondu Kimliği**. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.

Wacquant, Loic. **Punishing the Poor**. Durham: Duke University Press, 2009.

“Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun”. **Resmi Gazete**, 6306, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120531-1.htm> [03.01.2018].

“Afet Riskini Azaltayım Derken Sosyal Riski Arttırıyorlar”. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/surdurulebilir_yasam/109713/Afet_riskini_azaltayim_dersen_sosyal_riski_arttiriyorlar.html [25.03.2018].

“AKP 2007 Seçim Beyannamesi”. <http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar#!/secim-beyannameleri> [03.01.2018].

“Başkan Topbaş İstanbul’un Kentsel Dönüşümünü Anlattı” www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=20301 [14Aralık 2016].

“Başkanımızın Mesajı: Sarıgöl Kentsel Dönüşümün Sembolü Olacak”. <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Baskanimizin-Mesaji> [20.04.2018]

“Danıştay, Gaziosmanpaşa’nın Dört Mahallesi İçin Alınan Riskli Alan Kararının Yürütmesini Durdurdu”. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/danistay-gaziosmanpasasinin-4-mahallesi-icin-alinan-riskli-alan-kararin-yurutmesini-durdurdu-40029052> [03.09.2017].

Doğan, Hasol. “Beyazıt Meydanının Öyküsü”. <http://www.doganhasol.net/beyazit-meydaninin-oykusu-beyazit-meydani-bugunku-haline-nasil-geldi.html> [26.04.2018].

“Dönüşümde Son Nokta Irkçı Savunma”. <https://tr-tr.facebook.com/uluslararasıaforgututurkiye/posts/615944071797775> [20.09.2017].

“Erdoğan: Kimileri Kıskançlıktan Çatlıyor”. <https://www.haberler.com/erdogan-kimileri-kiskancliklarindan-catliyor-4501691-haberi/> [11.02.2017].

“Erhan Erol Amerikalılara ve Japonlara Sarıgöl’ü Anlattı”, <http://gophaber.com/haber-arsiv-5952.html> [20.09.2017].

“İlan Edilen Riskli Alanlar”. <http://istanbulakdm.csb.gov.tr/ilan-edilen-riskli-alanlar-i-3598> [25.03.2018].

“Gaziosmanpaşa Belediyesi: Sanki Ermeni, Yunan, İsraillilere Satıyoruz”. <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/6118/gaziosmanpasa-belediyesi-sanki-ermeniyunan-israillilere-satiyoruz> [17.02.2018].

“Gaziosmanpaşa’da Kepçe Vuruldu”. <http://www.gophaber.com/haber-8457-arsiv.html> [11.02.2017].

“Gaziosmanpaşalılar Riskli Alana İtiraz Etti”. <http://bianet.org/bianet/toplum/152784-gaziosmanpasalilar-riskli-alana-itiraz-etti> [20.02.2018].

“İlçe Tarihi”, <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Gaziosmanpasa-Tarihi> [son erişim tarihi: 20.10.2017]

“İstanbul’da Şafak Operasyonu”. <http://www.star.com.tr/guncel/istanbulda-safak-operasyonu-haber-810613/> [17.09.2017].

“İstanbul’da Helikopter Destekli Yeni Operasyon”. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/10/03/istanbulda-helikopter-destekli-yeni-operasyon> [17.09.2017].

“İstanbul’da Dev Uyuşturucu Operasyonu”. <http://www.milliyet.com.tr/istanbul-da-dev-uyusturucu-gundem-2387829/> [17.02.2018].

“İstanbul’un Tehlikeli Yerleri”. <https://eksisozluk.com/istanbulun-tehlikeli-yerleri--4902455>[12.03.2018].

“İstanbul’un En Güvensiz İlçesi Hangisi, Yıldız Teknik Üniversitesi İstanbul’un suç haritasını çıkardı”. <http://www.milliyet.com.tr/istanbul-un-en-guvsiz-ilcesi-hangisi-gundem-1700615/> Milliyet [27.10.2017].

“İşte Roman Açılımı”. <http://bianet.org/bianet/toplum/145256-iste-roman-acilimi> [17.02.2018].

Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Müdürlüğü. “Görev”, <http://altyapi.csb.gov.tr/gorev-i-29> [11 Ekim 2017].

“Kentsel Dönüşümde Merak Edilen Sorular”. <http://181.csb.gov.tr/kentsel-donusumde-merak-edilen-sorular-haber-14151> [07.06.2017].

“Kentsel Dönüşüm Mağduru Sarıgöl Ahalisi: Bu Nasıl Müslümanlık?”. <http://www.emekveadalet.org/haberyorum/kentsel-donusum-magduru-sarigol-ahalisi-bu-nasil-muslumanlik/> [16.04.2018].

“Kentsel Dönüşüm Yasası Tam Metni”. <http://www.hukukihaber.net/mevzuat/kentsel-donusum-yasasi-tam-metni-h24425.html> [14 Aralık 2014].

“Kentsel Yıkıma ‘Terör’ Kılıfı”, <https://www.evrensel.net/haber/223968/kentsel-yikima-teror-kilifi>, [son erişim tarihi: 20.10.2017].

“Sarıgöl Mahallesi İsyan Etti: Mezarlar da mı Dönüşüm Kapsamında?”. <http://www.radikal.com.tr/turkiye/sarigol-mahallesi-isyan-etti-mezarlar-da-mi-donusum-kapsaminda-1173414/> [03.09.2017].

“Sarıgöl Roman Derneği Açıldı”. <http://www.gphaber.com/guncel/sarigol-roman-dernegi-acildi-h1435.html> [03.09.2017].

“Sarıgöl’e Şafak Operasyonu”. <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/02/24/gnd125.html>
[17.09.2017].

“Türkiye’de Gece Yarısında Sokaklarında Yürümesi Aşırı Tehlikeli Olan 21 Tekinsiz Semt”. <https://onedio.com/haber/turkiye-de-gece-yarisinda-sokaklarinda-yurumesi-asiri-tehlikeli-olan-21-tekinsiz-semt-710196>
[12.03.2018].

“1960’lı Yıllar - Gaziosmanpaşa”
<https://eskiesvaplarim.com/category/zamanlar/1960/> [son erişim tarihi:
04.06.2017].

EKLER

Ek 1.

2007 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi – AKP Huzur ve Asayiş

İnsanımızın korkusuz yaşadığı, canından ve malından emin olduğu, malını dilediği gibi tasarruf edebildiği, hak ve özgürlüklerini hiçbir endişeye kapılmadan kullanabildiği, kendisini geliştirip gerçekleştirebildiği bir ortam oluşturmak, yönetim politikalarımızın temel unsurudur.

Milletimizin demokrasi ve güvenlik taleplerini eş zamanlı olarak ve birbirini tamamlar bir şekilde karşılamak ana hedefimizdir. Gerçek anlamda huzur ve güvenlik, özgürlüğün ve adaletin tam anlamı ile yaşandığı bir toplumda mümkündür.

Ak Parti, beş yıla yaklaşan iktidarı döneminde güvenliğin gerek yasal alt yapısı gerekse güvenlik güçlerinin etkinleştirilmesi konusunda önemli adımlar atmıştır.

Önleyici kolluk görevlerinde etkinliğin artırılması amacına yönelik olarak Polis Vazife ve Selahiyet Kanununda değişiklik yapılmıştır.

Genel güvenliği destekleyici nitelikte olmak üzere, özel güvenlik hizmetleri çağdaş bir anlayışla yeniden ele alınarak yasal zemine kavuşturulmuştur.

Spor müsabakalarının huzur, güven ve centilmenlik ortamı içinde yapılması için yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Polis sayısının iki yüz elli nüfusa bir polis düşecek şekilde artırılması hedef alınmıştır. Bu doğrultuda yedi yeni polis okulu açılarak polis okullarının sayısı 20'den 27'ye çıkarılmıştır. Böylece, bir yıl içinde teşkilata katılan polis memuru sayısı 4.000'den 11.000'in üzerine çıkarılmıştır.

Polis ve Jandarma'nın suç soruşturmasına ilişkin teknik ve idari kapasitesi geliştirilmiş, bu sayede suç aydınlatma oranı yükseltilmiştir.

Olaylara en kısa sürede müdahale etmek, kişi hak ve hürriyetlerini ön planda tutarak yurttaşlarımıza en hızlı ve etkin güvenlik hizmeti sunabilmek amacıyla, mobil iletişim teknolojisi kullanılarak, kentlerimizin cadde, sokak ve meydanları görüntülü güvenlik denetimine alınmıştır. Proje, 58 il ve 36 ilçeye yaygınlaştırılmıştır.

Jandarma sorumluluk bölgesinde işlenen suçların yerleri, zamanları, yoğunlaşma dönemleri ve hassas bölgelerin belirlenmesi ile önleyici kolluk faaliyetlerine etkinlik kazandırılması amacıyla Bilgisayar Destekli Suç Haritalarının Oluşturulması ve Suç Analizlerinin Yapılması Projesi hizmete girmiştir. Bu kapsamda yararlı olacak bir başka uygulama da Kimlik Bildirim Sistemi Projesi'dir.

Ak Parti iktidarında, güvenlik ile sosyal bünye arasında kurduğumuz güçlü bağın bir yansıması olarak, suçun önlenmesi faaliyetlerine kurumların, sivil toplum örgütlerinin ve vatandaşlarımızın aktif olarak katılmasını sağlamak amacıyla, Toplum Destekli Güvenlik Hizmeti Projesi uygulamaya konulmuştur.

Önümüzdeki dönemde artan bir kararlılıkla ve etkinleştirilecek politika ve programlarla, halkımızın huzur ve güvenliğini sağlamaya dönük çabalarımız yoğunlaştırılacaktır. Esas olan suçluların yakalanması değil, suç işlenmesini önlemektir. Bu kapsamda, güçlü bir sosyal politika ile eş zamanlı olarak, önleyici kolluğa ağırlık verilecektir.

Genel kolluğun önleyici kolluk yetkileri, yapılacak yasal düzenlemelerle yeniden tanımlanacak, çalışma koşulları ve fazla mesaipleri gerçekçi bir yaklaşımla ele alınacaktır. Polis ve jandarma, gerek insan kaynakları gerekse teknoloji, teçhizat ve malzeme bakımından daha da güçlendirilecektir.

Polisin tehlike ve suçu önleme, işlenmiş suçları soruşturma ve faillerini yakalama görevlerini daha etkin bir biçimde yapabilmesi amacıyla polis eğitimi ve profesyonellik gerektirmeyen sürücü belgesi, pasaport ve ruhsat verme gibi işlemlerin yürütülmesi ilgili sivil idari birimlere devredilecektir.

Kamu binaları, tesisler ve köprülerin korunması özel güvenlik teşkilatlarına devredilerek, suçu ve tehlikeyi önleme görevinde daha fazla sayıda polisin görevlendirilmesi sağlanacaktır.

Yasalar kararlı bir biçimde uygulanacak, vali ve kaymakamlar ile güvenlik amirleri ve personelinin uygulamaları ve güvenliği sağlamaya ilişkin performansları etkinlikle denetlenecek ve değerlendirilecektir.

Büyük kentlerimiz başta olmak üzere, halkımızın gündelik yaşamını etkileyen asayiş suçlarıyla mücadele amaçlı hazırlanmış olan Asayiş Suçlarıyla Mücadele Stratejisi geliştirilerek hayata geçirilecektir.

Asayiş Suçlarıyla Mücadele Stratejisi kapsamında kentlerde suçlara anında el koymak ve failleri özellikle suçüstü halinde yakalamak üzere sivil kıyafetli Güvenlik Timleri ve mobil Yıldırım Ekipleri oluşturulmaktadır.

Suçlara ilişkin tüm verilerin sürekli olarak izlenip değerlendirmeye tabi tutularak, kolluğun mukabil strateji ve taktiklerinin geliştirileceği, bilimsel esaslara göre çalışacak Suç Analiz Merkezi Projesi uygulanacaktır. Güvenlik kuvvetlerinin istihbarat kapasiteleri arttırılacak, istihbaratın daha etkin koordinasyonu sağlanacaktır.

Gençlerde yaygınlaşan şiddet eğilimi, madde bağımlılığı, sokak çocukları olgusu üzerinde önemle durulacak, bu amaçla sosyal ve akademik çalışmalar yapılarak sorun bütün boyutlarıyla analiz edilmeye, okul-aile-güvenlik kuvvetlerinin yakın iş birliği ve danışma içinde bulunmaları konusunda gerekli önlemler alınmaya devam edilecektir. Bu çerçevede, Risk Altındaki Çocukların Korunması Projesi uygulanacaktır.

Yurttaşlarımızın acil durumlarda tek bir numaraya telefon ederek yardım isteyebilmelerini ve Emniyet, Jandarma, Sahil Güvenlik, İtfaiye ve Ambulans çağrı merkezlerinin birleştirilmesini öngören 112 Acil Yardım Çağrı Merkezi Projesi hayata geçirilecektir.

Trafiğe ilişkin kayıt, tescil ve denetim hizmetlerinde yoğun teknoloji kullanımına geçilecek, kural ihlalleri en şiddetli bir biçimde cezalandırılacak ve Sıfır Tolerans yaklaşımı benimsenecektir.

Suç olgusuna ilişkin medya etkisi üzerinde önemle durulacaktır. Suçun kendisi kadar nasıl algılandığı da önemlidir. Suçla ilgili olarak toplumda panik, korku ve güvensizlik duygusu yaratan davranışlarla mücadele edilecek, medyanın iş birliği ve desteğinin sağlanması konusunda çaba gösterilecektir.

Suçla etkin mücadeleyi sağlayacak fiziki ve sosyal tedbirler alınması konusunda belediyeler, muhtarlar, eğitim ve öğretim kurumları, okul aile birlikleri, sivil toplum örgütleri, özel güvenlik teşkilatları, ilgili diğer kurum ve kuruluşlar ve basın kuruluşları ile ortak çalışmalar gerçekleştirilecektir.

Ceza ve Ceza Usul Hukuku alanında yapılan düzenlemelerin uygulanmasına yönelik eğitim programları yürürlüğe konularak, Cumhuriyet Savcıları ile kolluğun daha yakın ve anlayış birliği içinde çalışmaları özendirilecektir.

Ek 2.

**İSTANBUL İLİ, GAZİOSMANPAŞA İLÇESİ, SARIGÖL-YENİDOĞAN MAHALLELERİ
RİSKLİ ALAN KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ'NİN İLETABINA İLİŞKİN ESASLARIN
BELİRLENMESİNE DAİR**

MUVAFAKATNAME

1. MÜLKİYET VE HAK SAHİBİ BİLGİLERİ

1.1. Hak Sahibi Bilgileri			
Adı	Soyadı	Baba Adı	Anne Adı
T.C. Kimlik No.			
Telefon No	Tel 1:		Tel 2:
Taşınmazın Adresi	İl:		İlçe:

1.2. Tapu Bilgileri					
Analiz No.	Eski Ada/Parsel No		Yeni Ada/Parsel No		Hissesine Karşılık Gelen Yüzölçümü (m ²)
	Ada	Parsel	Ada	Parsel	
	Parsel Yüzölçümü (m ²)		Arsa Pay/Payda		
	Eski	Yeni	Eski	Yeni	

1.3. Yapı Bilgileri				
Analiz No.	Kat Adedi	Bina No/ Daire No	Yapı Türü	Mevcut Enkaz Alanı (m ²)

1.4. Hak Ediş, Enkaz Bedeli, Kiradan Vazgeçme (HEK) (m ²)	
1.5. İlave Borçlanma (m ²)	

1.6. Toplam Sözleşme (Talep Edilen Bağımsız Birim (TEB) m ²)	
--	--

2. YASAL DAYANAK

T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve Gaziosmanpaşa Belediye Başkanlığı arasında 13.06.2016 tarihinde imzalanan "İstanbul İli, Gaziosmanpaşa İlçesi, Sarıgöl-Yenidoğan Mahalleleri Riskli Alan Kentsel Dönüşüm Projesi'ne ilişkin Protokol" dayanak olarak alınmıştır.

5162 sayılı Kanunla değişik 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu'nun 4. ve Ek 6. Maddeleri, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" başlıklı 73. Maddesi, 5998 sayılı Belediye Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Hakkındaki Kanun, 6306 sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliği, 3290 Sayılı Kanunun 4.

Maddesi ile değişik 2981 Sayılı Yasanın 10. Maddesi c bendindeki hükümler ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 712. ve 713. Maddeleri ve bu Kanun'un Menkul ve Gayrimenkul Mülkiyetini düzenleyen hükümleri ve ilgili tüm mevzuat gereğince iş bu muvafakatname düzenlenmiştir.

3. AMAÇ VE KAPSAM

6306 sayılı Kanun kapsamında Bakanlar Kurulu Kararı ile "Riskli Alan" ilan edilen ya da rezerv yapı alanı içerisinde bulunan, deprem riski taşıyan, köhnemiş/çarpık yapılaşma bulunan ve yeterli donatı alanı olmayan İstanbul İli, Gaziosmanpaşa İlçesi, Sarıgöl ve Yenidoğan Mahallelerinin sınırları içerisinde kalan alanda, tapulu, gecekondulu tapu tahsis belgeli veya 775, 2981 sayılı yasalara tabi veya bu yasadaki önce yapılmış yapıların zilyetlerine, tapusuz, tapu tahsis belgeli, yapı ve eklentileri karşılığında daire/bedeli verilmesi iş bu muvafakatname ile amaçlanmaktadır.

İşbu muvafakatname, Sarıgöl ve Yenidoğan Mahallelerindeki "Riskli Alan" sınırları ya da rezerv yapı alanı içerisinde kalan parsellerdeki hak sahiplerine Kentsel Dönüşüm Proje Alanı'nda üretilen konutlardan verilmesi veya hakediş bedellerinin ödenmesi hususlarını kapsamaktadır.

İş bu muvafakatname, bir ön hazırlık belgesi niteliğinde olup; arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi, gayrimenkul satış sözleşmesi veya gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi olarak değerlendirilemez.

4. TANIMLAR

BELEDİYE	: Gaziosmanpaşa Belediye Başkanlığı'nı,
TOKİ	: T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nı,
Riskli Alan	: 6306 sayılı Kanun kapsamında Bakanlar Kurulu Kararı ile "Riskli Alan" olarak ilan edilen "İstanbul İli, Gaziosmanpaşa İlçesi, Sarıgöl-Yenidoğan Mahalleleri" yaklaşık 23 ha yüzölçümlü alan ya da rezerv alanı,
Çalışılacak Etap	: Protokol gereğince 1. Etap,
Kentsel Dönüşüm Alanı	: Yaklaşık 23 ha yüzölçümlü Riskli Alan'da Sarıgöl Mahallesi 10768 Ada, 2 Parselde TOKİ tarafından hak sahiplerine farklı tiplerde konut üretilecek brüt alanı,
Hak Sahipliği	: 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ve ilgili yönetmelik kapsamında Hak Sahipliğini ifade eder.
Fihli İskân	: Mevcutta iskan edilen bağımsız birimi,
Bağımsız Birim Kat Brüt Alanı	: Konutun bulunduğu kattaki bağımsız birimlerin brüt alanlarına, söz konusu katta bulunan bağımsız birimlerin brüt alanları dışında kalan tüm ortak kullanım alanlarının, bağımsız birimlerin brüt alanları oranında ilave edilmesiyle elde edilen alanı, (Not: Kattaki asansör, kat merdivenleri, yangın merdiveni, kat holü vb. alanların dâhil; bodrumda yer alan sığınak vb. alanların hariç olduğu da belirtilmeli)
Hakediş (m²), Enkaz Bedeli (m²), Kiradan vazgeçme (m²) (HEK)	: Kentsel Dönüşüm Alanı'nda yapılan tespitlerde belirlenen ve BELEDİYE tarafından oluşturulan hak sahiplerinin imar hakedişine enkaz bedeli ve kiradan vazgeçmesi durumunda alacağı m ² 'nin hakedişine eklenmesi sonucunda oluşan toplam m ² alanını,
Talep Edilen Bağımsız Birim (TEB)	: Hak sahibinin talep ettiği konut ya da işyerini,

Borçlanma Bedeli	(İlave	: Hak edilen Kat Brüt İnşaat Alanı ile üretilen bağımsız bölüm kat brüt alanı arasındaki ödenecek fark bedeli,
Borçlanma)		
Kira Yardımı	:	İşbu muvafakatnamenin Madde 1 kapsamında hak sahibi olarak belirlenenlere taşınmazlarının tahliyesinden, yeni konutlarının teslimine kadar geçecek süre boyunca her bir bağımsız bölüm için yapılacak ve her yıl Yİ-ÜFE rakamlarına göre güncellenecek olan aylık kira yardımını,
Taşınma Yardımı	:	İşbu muvafakatnamenin Madde 1 kapsamında hak sahibi olarak belirlenenlere fiilen kullanmakta olduğu bağımsız bölüm için bir defaya mahsus olmak üzere yapılmış olan taşınma yardımını

ifade eder.

5. UZLAŞMA ESASLARI

5.1. Genel Uzlaşma Esasları

TOKİ tarafından onaylanacak proje kapsamında, hak sahipleri ile aşağıda belirtilen şartlar doğrultusunda uzlaşmaya gidilecektir.

- İşbu muvafakatnamenin olur tarihinden sonra hak sahipleri dışında herhangi bir kişiyle uzlaşma yapılmayacaktır.
- Kentsel Dönüşüm Alanı'nda bulunan konut hak sahiplerinin hakediş değerine karşılık konut karşılığı anlaşma yapılacaktır.
- Kentsel Dönüşüm Alanı'nda bulunan işyeri hak sahiplerinin hakediş değerine karşılık işyeri verilebilir. Ancak, öncelikle konut karşılığı anlaşma yapılacaktır.
- Konut ya da işyeri alma hakkını değerlendirmek istemeyen hak sahiplerine hakediş bedeli ödenecektir.
- Kiracılara konut ya da bedel verilmeyecektir.
- Noter satış sözleşmesi olanlar da hak sahipliğinde dikkate alınır.
- Hak sahibi, (HEK) karşılığında bağımsız bölüm talebinde bulunabilecektir. Kentsel Dönüşüm Alanı'ndan konut talep edilmesi halinde; mevcut (HEK) m²'si karşılığında 2+1, 3+1 konut tipine göre muvafakatname imzalayacaklardır.
- Hak sahipleri (HEK) karşılığı m²'si ile seçtiği konut tipi arasında oluşacak m² farkı bedelini peşin ödemede birim m²'si 1.250 TL, anahtar tesliminde ise birim m²'si 2.000 TL'den peşin ve nakdi olarak ödeyecektir.
- Kentsel Dönüşüm Alanı'na ilişkin Muvafakatname Olur tarihinden sonra tam hisse satışı veya veraset, intikal veya mahkeme kararları sonucu oluşan yeni hissedarlar dışında, mülkiyet bölünmesi yoluyla yapılacak satışlar nedeni ile oluşan yeni hissedarlar ile ilgili yeni bir hak sahipliği oluşturulmayacaktır. Hak sahibi olan kişiler, fazla olan inşaat alanlarını 3. şahıslar adına herhangi bir şekilde devir veya ferağda bulunamaz.
- Hak sahiplerinin mülkiyetinde bulunan birden fazla taşınmaz karşılığında aynı ayrı sözleşme yapılmayacak olup, tüm taşınmazlarından hak edilen toplam hakediş bedeli karşılığında uzlaşma görüşmesi yapılacaktır.
- Veraset yolu ile intikali henüz sağlanmamış; ancak, veraset ilamı ile varislerin tespitinin yapıldığı ve tapu kayıtlarına işlendiği durumlarda ilgili varisler adına Hak Sahipliği işlemleri yapılabilir. Tüm hak

sahiplerini temsilen noter onaylı tam yetkili (ahzı kabz dâhil) bulunduğunu belirten umumi vekâletnameye haiz bir veya birden fazla Hak Sahibi temsilcisi ile uzlaşma görüşmesi yapılabilir ve uzlaşma neticelendirilebilir. Tapuda ismi geçen murisin birden fazla varisi var ise; murisin hak ettiği toplam kıymet takdir bedeli karşılığında konut alması esastır.

- İ) Bu tutanakta belirtilen yasal tebligat adresine BELEDİYE tarafından yapılan tebligatlar, tutanakta adı geçen Hak Sahibine yapılmış sayılır.

5.2. Konut Karşılığı Uzlaşma Esasları

- a) Kentsel Dönüşüm Alanı içerisinde bulunan taşınmaz malikleri, sahibi oldukları taşınmazlara (arsa, yapı, müstemilat vb.) karşılık konut talep etmeleri durumunda, Kentsel Dönüşüm Alanı'nda üretilen konut ve aşağıda detayları belirtilen konut tiplerinden alma talebinde bulunabileceklerdir. Proje kapsamında üretilen konutlar için; Hak sahipleri tarafından ödenecek KDV oranı hakkında (konut bedeli üzerinde % 1 olarak), yasal mevzuatta bir değişiklik olması halinde orana yansıtılacaktır.

Kentsel Dönüşüm Alanı'ndaki konut tipleri;

2+1	Tip A1	Konut tipi için Bağımsız Bölüm Yaklaşık Kat Brüt Alanı	71 m ²
2+1	Tip A2	Konut tipi için Bağımsız Bölüm Yaklaşık Kat Brüt Alanı	74 m ²
2+1	Tip B1/B2	Konut tipi için Bağımsız Bölüm Yaklaşık Kat Brüt Alanı	77 m ²
2+1	Tip C1/D1	Konut tipi için Bağımsız Bölüm Yaklaşık Kat Brüt Alanı	98 m ²
2+1	Tip C2/D2	Konut tipi için Bağımsız Bölüm Yaklaşık Kat Brüt Alanı	100 m ²
2+1	Tip E-F1	Konut tipi için Bağımsız Bölüm Yaklaşık Kat Brüt Alanı	103 m ²
2+1	Tip F2	Konut tipi için Bağımsız Bölüm Yaklaşık Kat Brüt Alanı	108 m ²
3+1	Tip A	Konut tipi için Bağımsız Bölüm Yaklaşık Kat Brüt Alanı	127 m ²

TOKİ üretilen mimari projelerde değişiklik yapma hakkına sahiptir. Metrekare büyüklükleri yaklaşık olarak belirtilen konut tiplerinin nihai yüzölçümleri ve konut bedelleri İstanbul İli, Gaziosmanpaşa İlçesi, Sarıgöl-Yenidoğan Mahalleleri Riskli Alan Kentsel Dönüşüm Projesi'nin ihalesinden sonra kesinleşecektir.

İş bu muvafakatname kapsamında, uygulama esnasında konut m²'lerinde oluşabilecek değişiklikleri hak sahibinin belirlenen bedele göre hak ettiği toplam kat brüt inşaat m²'leri saklı kalmak kaydıyla hak sahibi gayri kabili rücu kabul eder. Konut metrekaresinde oluşacak değişiklikler nedeni ile hak sahibinin borçlanma tutarı kesinleşen konut metrekaresine göre düzenlenecektir.

- b) **Borçlanma Durumu:** Hak sahibinin hak ettiği toplam kat brüt inşaat alanı (HEK), hak sahibinin talep ettiği bağımsız birimin (TEK) brüt inşaat alanından az ise, hak sahibi eksik kalan inşaat alanı üzerinden (5.2.3) maddede belirtildiği şekil ve şartlarda borçlanmayı gayri kabili rücu kabul beyan ve taahhüt eder.
- c) **Şerh/Takyidat, Beyan ve Kısıtlılık Durumu:** Kentsel Dönüşüm Alanında Hak Sahibine ait taşınmaz üzerinde şerh/takyidat, beyan ve kısıtlılık bulunması halinde ve Belediyenin kabulü olması şartı ile ilgili şerh/takyidat, beyan ve kısıtlılık hali 6306 sayılı yasanın 6 maddenin 1. fıkrası kapsamında kura ile hak sahibine devredilecek taşınmaz/bağımsız bölüm üzerinde devam eder.
- d) **Taşınmazın Tahliye, Devir ve Teslimi:** İş bu muvafakatnamenin imzalanmasından itibaren 30 (otuz) gün içerisinde hak sahipleri kendilerine ait tapu kaydındaki mülkiyet hakları ile ilgili tüm

şerh/takyidat, beyan ve kısıtlılık halinden arındırıp, Belediye'ye devir edecektir. Devir dolayısıyla oluşacak her türlü vergi, resim, harç vb. hak sahibi tarafından ödenecektir. Hak sahibinin muvafakate konu taşınmaz; taşınmaza ait elektrik, su, doğalgaz vb. borçlarını kapattığını gösterir belge asılları ile birlikte boş olarak BELEDİYE'ye tapuda devir ve teslim edilmemesi halinde işbu muvafakatname hükümsüz kalacaktır.

5.2.1. Hak Sahibinin Konut Tipi Tercihi

Şahsına ait Madde 1'de belirtilen taşınmaz karşılığı olarak aşağıda belirtilen adet 2+1 Tip A1, adet 2+1 Tip A2, adet 2+1 Tip B1/B2, adet 2+1 Tip C1/D1, adet 2+1 Tip C2/D2, adet 2+1 Tip C2/D2, adet 2+1 Tip E/F1, adet 2+1 Tip F2, adet 3+1 Tip A olmak üzere; toplam adet konut almayı kabul ediyorum.

Konut Tipleri (Kat Brüt m ²)			Hak Edilen Kat Brüt Konut Alanı (m ²)	Konut Tercihi
Daire Tipi		Yaklaşık Kat Brüt Alan (m ²)		
2+1	Tip A1	71 m ²		
2+1	Tip A2	74 m ²		
2+1	Tip B1/B2	77 m ²		
2+1	Tip C1/D1	98 m ²		
2+1	Tip C2/D2	100 m ²		
2+1	Tip E/F1	103 m ²		
2+1	Tip F2	108 m ²		
3+1	Tip A	127 m ²		
Toplam:				
İmza atılıp, el yazısı ile "okudum, anladım" yazılmalıdır.				
İmza :				

Kura çekilişi sonrasında adıma isabet edecek olan ve m² büyüklüğünün kesinlik kazanması sonucunda, artan ya da eksik inşaat alanı karşılığında, belirlenen bedelin tarafıma ödenmesini ya da bedeli ödemeyi kabul ediyorum.

5.2.2. Kura Çekimi

Talep edilen bağımsız birim tipi (TEB) ve BELEDİYE tarafından belirlenen liste üzerinden hak sahibinin (TEB) belirleme kurası çekilecektir. Bodrum kat ve en üst katlar kura çekimine dahil edilmeyecektir. Hak sahibi kura sonucunda kendisine isabet eden bağımsız birimin büyüklüğüne, bedeline, borçlanma yükümlülüklerine itiraz etmeyeceğini gayri kabili rücu kabul, beyan ve taahhüt etmiştir. Kentsel Dönüşüm Alanı'nda hak sahibi sayısından fazla konut, işyeri, ünite ve donatı vb. imal edilecek olup, hak sahibi kura sonucu kendisine isabet eden konut ile bu konutun eklentilerinden başka hiçbir alan, konut, işyeri, ünite ve donatı vb. imalatlardan herhangi bir hak talep etmeyeceğini gayri kabili rücu kabul, beyan ve taahhüt eder.

Hak sahiplerinin karşılıklı olarak anlaşmaları (aynı konut tipine sahip hak sahiplerini) durumunda, kura çekilişini takip eden 15 gün içerisinde BELEDİYE'nin bilgisi dâhilinde becayiş hakkı tanınabilir.

Kura çekilişi sonrasında, hak sahibi adına isabet edecek olan ve m² büyüklüğünün kesinlik kazanması sonucunda belirlenen artan ya da eksik inşaat alanı karşılığında aşağıdaki şekilde mahsuplaşacağını taraflar gayri kabili rücu kabul, beyan ve taahhüt eder:

5.2.3. Borçlanma

..... Analiz Numarası ile tespiti yapılan arsa, yapı ve eklentiler için adıma tahakkuk ettirilen hakediş kat brüt (HEK)..... m²'dir. Bu miktarı gayri kabili rücu kabul ediyorum.

- Hak sahibinin hak ettiği bağımsız birim kat brüt konut alanı, TOKİ tarafından üretilecek ve hak sahibi tarafından tercih edilen (.....) adet 2+1, ... (.....) adet 3+1 konutun toplam bağımsız birim kat brüt konut alanı olan m²'den eksiktir.
- Hak sahibinin hak ettiği bağımsız birim kat brüt konut alanı, TOKİ tarafından üretilecek ve hak sahibi tarafından tercih edilen ... (.....) adet 2+1, ... (.....) adet 3+1 konutun toplam bağımsız birim kat brüt konut alanı olan m²'den fazladır.

Eksik/fazla m² için bu aşağıda belirtilen esaslar doğrultusunda ödeme yapılacaktır.

-Kura çekiminden itibaren 60 (altmış) gün içerisinde ödeme yapılması durumunda; konut birim m²'si 1.250,00(binikiyüzellitürkirası)-TL üzerinden hesaplanarak Gaziosmanpaşa Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğüne ve/veya Belediye tarafından bildirilecek banka hesabına/Hak Sahibi Hesabına peşin ve nakdi ödeme yapılacaktır.

-Anahtar teslimi sırasında ödeme yapılması durumunda; konut birim m²'si 2.000,00(ikibintürkirası)- TL üzerinden hesaplanarak Gaziosmanpaşa Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğüne ve/veya Belediye tarafından bildirilecek banka hesabına/Hak Sahibi Hesabına peşin ve nakdi ödeme yapılacaktır.

-Kura çekiminden itibaren 60 (altmış) gün içerisinde ödeme yapılmaz ise anahtar teslimindeki koşullar geçerli olacaktır.

Hak sahibinin anahtar tesliminden itibaren 30 (otuz) gün içerisinde ödeme yapmaması halinde ise, borçlanma tutarına ek olarak, borçlanma tutarı üzerinden aylık %3 fark ödemeyi kabul etmiş sayılacağını kabul, beyan ve taahhüt eder. Bu süre 12 (oniki) ayı geçemez. İşbu takvime göre, 15(onbeş) gün içerisinde ödeme yapılması, aksi halde hak edilen bağımsız birim/konutun hak sahibi adına ve kendisi tarafından bildirilen hesabına güncellenmiş kıymet takdir bedelini, borcundan mahsup ederek ödemek sureti ile hak sahibinin hak ettiği bağımsız birim/konutun Belediyeye ait olacağına ilişkin bildirimin yapılacaktır.

Tebliğe rağmen gereğinin yerine getirilmemesi hakkında gösterilen şekilde bağımsız birim/konut Belediyeye ait olacaktır.

Her ne şart adı altında olursa olsun hak sahibi tarafından yapılacak tespit edilen ödeme tutarı ikmal edilmedikçe bağımsız birim/konut tapu devri gerçekleştirilmeyeceğini taraflar gayri kabili rücu kabul, beyan ve taahhüt eder.

5.2.4. Taahhüt

İşbu muvafakatname ile Kentsel Dönüşüm Alanı'ndan konut karşılığı anlaştığımızı; yapımı ve işgal ettiğim alanı işbu muvafakatnamenin imzalanmasından itibaren 30 (otuz) günlük süre içerisinde tahliye edeceğimi ve arsa, ruhsatlı, tapusuz, tapu tahsis belgeli, takyidat, şerh, beyanlardan vb. arındırılmış bir şekilde BELEDİYE'ye devir/teslim edeceğimi gayri kabili rücu kabul, beyan ve taahhüt ediyorum.

İş bu muvafakatnameye konu arsa/yapı ve muhdesatla ilgili olarak daha önce Gaziosmanpaşa Belediye Başkanlığı şirketi ile imzalamış olduğum ön sözleşmeye dayalı olarak hiçbir hak ve alacak talebinde bulunmamaktayım. Bu haklarımdan gayri kabili rücu feragat ediyorum. Halihazırda imzalamış olduğum bu muvafakatname ile tarafıma tanınan haklardan başka Gaziosmanpaşa Belediye Başkanlığı'ndan,

GOPAŞ (Gaziosmanpaşa İnşaat Yatırım Taahhüt Hizmetleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.)'dan, TOKİ'den ve hiçbir kişi ve kurumdan hiçbir hak ve alacak talebim olmadığını gayri kabili rücu kabul, beyan ve taahhüt ediyorum.

Talep Ettiğim Konut Tipi (Yaklaşık Kat Brüt m²)

Kat Brüt m² 2+1 A1 konut (...Adet) ☐

Kat Brüt m² 2+1 A2 konut (... Adet) ☐

Kat Brüt m² 2+1 B1/B2 konut (...Adet) ☐

Kat Brüt m² 2+1 C1/D1 konut (... Adet) ☐

Kat Brüt m² 2+1 C2/D2 konut (... Adet) ☐

Kat Brüt m² 2+1 E/F1 konut (...Adet) ☐

Kat Brüt m² 2+1 F2 konut (...Adet) ☐

Kat Brüt m² 3+1 A konut (... Adet) ☐

Tarih: ... / ... / 20...

İsim:

İmza:

6. Anlaşmazlıkların Çözümü

Taraflar arasında herhangi bir anlaşmazlık olması halinde öncelikle uzlaşma yolu esas olup, uzlaşma yoluyla çözülemeyen durumlarda İstanbul Mahkemeleri ve İcra Daireleri yetkilidir.

6 (altı) ana başlık ve toplam 8 (sekiz) sayfadan oluşan işbu Uzlaşma Tutanağı / ... / 20... tarihinde BELEDİYE ve HAK SAHİBİ tarafından imzalanmıştır.

HAK SAHİBİ		BELEDİYE adına	
T.C. Kimlik No		Unvan	
İsim		İsim	
İletişim		İletişim	
Adres		Adres	
Tarih		Tarih	
İmza		İmza	

KANUN**AFET RİSKİ ALTINDAKİ ALANLARIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ
HAKKINDA KANUN****Kanun No.****6306****Tarihi: 16/5/2012****Kabul****BİRİNCİ BÖLÜM****Amaç ve Tanımlar****Amaç**

MADDE 1 –(1) Bu Kanunun amacı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir.

Tanımlar

MADDE 2 –(1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Bakanlık: Çevre ve Şehircilik Bakanlığını,
 - b) İdare: Belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeleri, bu sınırlar dışında il özel idarelerini, büyükşehirlerde büyükşehir belediyelerini ve Bakanlık tarafından yetkilendirilmesi hâlinde büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyelerini,
 - c) Rezerv yapı alanı: Bu Kanun uyarınca gerçekleştirilecek uygulamalarda yeni yerleşim alanı olarak kullanılmak üzere, TOKİ'nin veya İdarenin talebine bağlı olarak veya resen, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenen alanları,
 - ç) Riskli alan: Zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan, Bakanlık veya İdare tarafından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü de alınarak belirlenen ve Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan alanı,
 - d) Riskli yapı: Riskli alan içinde veya dışında olup ekonomik ömrünü tamamlamış olan ya da yıkılma veya ağır hasar görme riski taşıdığı ilmî ve teknik verilere dayanılarak tespit edilen yapıyı,
 - e) TOKİ: Toplu Konut İdaresi Başkanlığını,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM**Uygulama****Tespit, taşınmaz devri ve tescil**

MADDE 3 –(1) Riskli yapıların tespiti, Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikte belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde masrafları kendilerine ait olmak üzere, öncelikle yapı malikleri veya kanuni temsilcileri tarafından, Bakanlıkça lisanslandırılan kurum ve kuruluşlara yaptırılır ve sonuç Bakanlığa veya İdareye bildirilir. Bakanlık, riskli yapıların tespitini süre vererek maliklerden veya kanuni temsilcilerinden isteyebilir. Verilen süre içinde yaptırılmadığı takdirde, tespitler Bakanlıkça veya İdarece yapılır veya yaptırılır. Bakanlık, belirlediği alanlardaki riskli yapıların tespitini süre vererek İdareden de isteyebilir. Bakanlıkça veya İdarece yaptırılan riskli yapı tespitlerine karşı maliklerce veya kanuni temsilcilerince onbeş gün içinde itiraz edilebilir. Bu itirazlar, Bakanlığın talebi üzerine üniversitelerce, ilgili meslek disiplini öğretim üyeleri arasından görevlendirilecek dört ve Bakanlıkça, Bakanlıkta görevli üç kişinin iştiraki ile teşkil

edilen teknik heyetler tarafından incelenip karara bağlanır. Bakanlık veya İdare tarafından yapılan tespit işleminin masrafı ilgili tapu müdürlüğüne bildirilir. Tapu müdürlüğü, binanın paydaşlarının müteselsil sorumlu olmalarını sağlamak üzere tapu kaydındaki arsa payları üzerine, masraf tutarında müşterek ipotek belirtmesinde bulunarak Bakanlığa veya İdareye ve binanın aynı ve şahsi hak sahiplerine bilgi verir.

(2) Riskli yapılar, tapu kütüğünün beyanlar hanesinde belirtilmek üzere, tespit tarihinden itibaren en geç on iş günü içinde Bakanlık veya İdare tarafından ilgili tapu müdürlüğüne bildirilir. Tapu kütüğüne işlenen belirtmeler hakkında, ilgili tapu müdürlüğünce aynı ve şahsi hak sahiplerine bilgi verilir.

(3) Bakanlığın talebi üzerine; 28/12/1960 tarihli ve 189 sayılı Millî Savunma Bakanlığı İskân İhtiyaçları İçin Sarfiyat İcrası ve Bu Bakanlıkça Kullanılan Gayrimenkullerden Lüzumu Kalmıyanların Satılmasına Salâhiyet Verilmesi Hakkında Kanun ve 18/12/1981 tarihli ve 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu kapsamında bulunan yerler de dâhil olmak üzere, riskli alanlarda ve rezerv yapı alanlarında olup Hazinesin özel mülkiyetinde bulunan taşınmazlardan;

a) Kamu idarelerine tahsisli olanlar, ilgili kamu idaresinin görüşü alınarak, 189 ve 2565 sayılı kanunlar kapsamında bulunan yerler için Millî Savunma Bakanlığının uygun görüşü alınarak, Maliye Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla,

b) Kamu idarelerine tahsisli olmayanlar, ilgili kamu idaresinin görüşü alınarak Maliye Bakanlığınca,

Bakanlığa tahsis edilir veya Bakanlığın talebi üzerine TOKİ'ye ve İdareye bedelsiz olarak devredilebilir.

(4) Hazine dışındaki kamu idarelerinin mülkiyetinde bulunan taşınmazlar, bu Kanunun amaçları çerçevesinde kullanılmak üzere maliki olan kamu idarelerinin görüşü alınarak Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla Bakanlığa tahsis edilerek tasarrufuna bırakılır veya Bakanlığın talebi üzerine TOKİ'ye ve İdareye bedelsiz olarak devredilebilir. Bu Kanuna göre uygulamada bulunulan alanlarda yer alan tescil dışı alanlar, tapuda Hazine adına tescil edildikten sonra Bakanlığa tahsis edilerek tasarrufuna bırakılır veya Bakanlığın talebi üzerine TOKİ'ye ve İdareye bedelsiz olarak devredilebilir.

(5) Tahsis ve devir tarihinden itibaren üç yıl içinde ve gerekli görülen hâllerde Bakanlığın talebi üzerine Maliye Bakanlığınca uzatılan süre içinde maksadına uygun olarak kullanılmadığı Bakanlıkça tespit edilen taşınmazlar, bedelsiz olarak ve resen tapuda Hazine adına tescil edilir veya önceki maliki olan kamu idaresine devredilir.

(6) 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında olup riskli alanlarda ve riskli yapılarda yaşayanların nakledilmesi için Bakanlıkça ihtiyaç duyulan taşınmazlar, 4342 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (g) bendindeki alanlardan sayılarak, tahsis amaçları aynı maddeye göre değiştirilip tapuda Hazine adına tescil edilir; bu taşınmazlar hakkında bu Kanuna göre uygulamada bulunulur.

(7) Bu Kanunun uygulanması için belirlenen alanların sınırları içinde olup riskli yapılar dışında kalan diğer yapılardan uygulama bütünlüğü bakımından Bakanlıkça gerekli görülenler de bu Kanun hükümlerine tabi olur.

Tasarrufların kısıtlanması

MADDE 4 – (1) Bakanlık veya uygulamayı yürütmesi hâlinde TOKİ veya İdare, riskli alanlarda, riskli yapıların bulunduğu taşınmazlarda ve rezerv yapı alanlarında bu Kanun kapsamındaki proje ve uygulamalar süresince her türlü imar ve yapılaşma işlemlerini geçici olarak durdurabilir.

(2) 3 üncü maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen taşınmazlar, tahsis ve devir işlemleri sonuçlandırılıncaya kadar Maliye Bakanlığınca satılamaz, kiraya verilemez, tahsis edilemez, ön izne veya irtifak hakkına konu edilemez.

(3) Uygulama sırasında Bakanlık, TOKİ veya İdare tarafından talep edilmesi hâlinde, hak sahiplerinin de görüşü alınarak, riskli alanlardaki yapılar ile riskli yapılara elektrik, su ve doğal gaz verilmez ve verilen hizmetler kurum ve kuruluşlar tarafından durdurulur.

Tahliye ve yıktırma

MADDE 5 – (1) Riskli yapıların yıktırılmasında ve bunların bulunduğu alanlar ile riskli alanlar ve rezerv yapı alanlarındaki uygulamalarda, öncelikli olarak malikler ile anlaşma yoluna gidilmesi esastır. Anlaşma ile tahliye edilen yapıların maliklerine veya malik olmasalar bile kiracı veya sınırlı ayni hak sahibi olarak bu yapılarda ikamet edenlere veya bu yapılarda işyeri bulunanlara geçici konut veya işyeri tahsisine ya da kira yardımı yapılabilir.

(2) Uygulamanın gerektirmesi hâlinde, birinci fıkrada belirtilenler dışında olup riskli yapıyı kullanmakta olan kişilere de birinci fıkra hükümleri uygulanabilir. Bu kişiler ile yapılacak olan anlaşmanın, bunlara yardım yapılmasının ve enkaz bedeli ödenmesinin usul ve esasları Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir.

(3) Uygulamaya başlanmadan önce, riskli yapıların yıktırılması için, bu yapıların maliklerine altmış günden az olmamak üzere süre verilir. Bu süre içinde yapı, malik tarafından yıktırılmadığı takdirde, yapının idari makamlarca yıktırılacağı belirtilerek ve tekrar süre verilerek tebligatta bulunulur. Verilen bu süre içinde de maliklerince yıktırma yoluna gidilmediği takdirde, bu yapıların insandan ve eşyadan tahliyesi ve yıktırma işlemleri, yıktırma masrafı ile gereken diğer yardım ve krediler öncelikle dönüşüm projeleri özel hesabından karşılanmak üzere, mahallî idarelerin de iştiraki ile mülki amirler tarafından yapılır veya yaptırılır.

(4) Birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarda belirtilen usullere göre süresinde yıktırılmadığı tespit edilen riskli yapıların yıktırılması, Bakanlıkça yazılı olarak İdareye bildirilir. Buna rağmen yıktırılmadığı tespit edilen yapılar, Bakanlıkça yıkılır veya yıktırılır. Uygulamanın gerektirmesi hâlinde Bakanlık, yukarıdaki fıkralarda belirtilen tespit, tahliye ve yıktırma iş ve işlemlerini bizzat da yapabilir.

(5) Bakanlık veya İdare tarafından yapılan yıktırmanın masrafları, ilgili tapu müdürlüğüne bildirilir. Tapu müdürlüğü, yıkılan binanın paydaşlarının müteselsil sorumlu olmalarını sağlamak üzere tapu kaydındaki arsa payları üzerine masraf tutarında müşterek ipotek belirtmesinde bulunarak Bakanlığa veya İdareye ve binanın ayni ve şahsi hak sahiplerine bilgi verir.

Uygulama işlemleri

MADDE 6 – (1) Üzerindeki bina yıkılarak arsa hâline gelen taşınmazlarda daha önce kurulmuş olan kat irtifakı veya kat mülkiyeti, ilgililerin muvafakatleri aranmaksızın Bakanlığın talebi üzerine ilgili tapu müdürlüğüne resen terkin edilerek, önceki vasfı ile değerlendirilerek bulunularak veya malik ile yapılan anlaşmanın şartları tapu kütüğünde belirtilerek malikleri adına payları oranında tescil edilir. Bu taşınmazların sicilinde bulunan taşınmazın niteliği, ayni ve şahsi haklar ile temlik hakkını kısıtlayan veya yasaklayan her türlü şerh, hisseler üzerinde devam eder. Bu şekilde belirlenen uygulama alanında cins değişikliği, tevhit ve ifraz işlemleri Bakanlık, TOKİ veya İdare tarafından resen yapılır veya yaptırılır. Bu parsellerin malikleri tarafından değerlendirilmesi esastır. Bu çerçevede, parsellerin tevhit edilmesine, münferit veya birleştirilerek veya imar adası bazında uygulama yapılmasına, yeniden bina yaptırılmasına, payların satışına, kat karşılığı veya hasılat paylaşımı ve diğer usuller ile yeniden değerlendirilmesine sahip oldukları hisseleri oranında paydaşların en az üçte iki çoğunluğu ile karar verilir. Bu karara katılmayanların bağımsız bölümlerine ilişkin arsa payları, Bakanlıkça rayiç değeri tespit ettirilerek bu değerden az olmamak üzere anlaşma sağlayan diğer paydaşlara açık artırma usulü ile satılır. Bu suretle paydaşlara satış gerçekleştirilemediği takdirde, bu

paylar, Bakanlığın talebi üzerine, tespit edilen rayiç bedeli de Bakanlıkça ödenmek kaydı ile tapuda Hazine adına resen tescil edilir ve yapılan anlaşma çerçevesinde değerlendirilmek üzere Bakanlığa tahsis edilmiş sayılır veya Bakanlıkça uygun görülenler TOKİ'ye veya İdareye devredilir. Bu durumda, paydaşların kararı ile yapılan anlaşmaya uyularak işlem yapılır.

(2) Üzerindeki bina yıkılmış olan arsanın maliklerine yapılan tebligatı takip eden otuz gün içinde en az üçte iki çoğunluk ile anlaşma sağlanamaması hâlinde, gerçek kişilerin veya özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlar için Bakanlık, TOKİ veya İdare tarafından acele kamulaştırma yoluna da gidilebilir. Bu Kanun uyarınca yapılacak olan kamulaştırmalar, 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlı kamulaştırma sayılır ve ilk taksit ödemesi, mezkûr fıkraya göre belirlenen tutarların beşte biri oranında yapılır. Tapuda mülkiyet hanesi açık olan taşınmazlar ile mirasçısı belirli olmayan, kayyım tayin edilmiş, ihtilaflı veya üzerinde sınırlı ayni hak tesis edilmiş olan taşınmazların kamulaştırma işlemleri aynı madde hükümlerine tabidir. Bakanlık, TOKİ veya İdare; kamulaştırma işlemlerinin yürütülmesi için mirasçılık belgesi çıkartmaya, kayyım tayin ettirmeye veya tapuda kayıtlı son malike göre işlem yapmaya yetkilidir. Tapuda kayıtlı malikin ölmüş olması hâlinde Bakanlık, TOKİ veya İdare, kamulaştırma işlemi için mirasçılık belgesi çıkartabileceği gibi, gerekiyorsa tapu sicilinde idari müracaat veya dava yolu ile kayıt düzeltme de isteyebilir. Kamulaştırma için anlaşma sağlanması hâlinde, Bakanlık, TOKİ veya İdare ile ilgililer arasında taşınmazın tescil veya terkinine ilişkin ferağ ve muvafakati de ihtiva eden sözleşme ve uzlaşma tutanağı tanzim edilir ve ilgili tapu müdürlüğüne gönderilerek kamulaştırmanın resen tapu siciline işlenmesi sağlanır.

(3) Anlaşma ile tahliye edilen, yıktırılan veya kamulaştırılan yapıların maliklerine ve malik olmasalar bile bu yapılarda kiracı veya sınırlı ayni hak sahibi olarak en az bir yıldır ikamet ettiği veya bunlarda işyeri bulunduğu tespit edilenlere konut, işyeri, arsa veya dönüşüm projeleri özel hesabından kredi veya mülkiyet ya da sınırlı ayni hak sağlayan ve usul ve esasları Bakanlıkça belirlenen konut sertifikası verilebilir. Bunlardan konutunu ve işyerini kendi imkânları ile yapmak veya edinmek isteyenlere de kredi verilebilir. 20/7/1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanununa göre yoksul veya dar gelirli olarak kabul edilenlere verilecek olan konut veya işyerleri; Bakanlık, TOKİ veya İdare tarafından, 15/5/1959 tarihli ve 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunda belirtilen usul ve esaslar uyarınca borçlandırma suretiyle de verilebilir.

(4) Riskli alanlarda, rezerv yapı alanlarında ve riskli yapıların bulunduğu taşınmazlar üzerinde yapımı gerçekleştirilen konutların bedelleri, gerekli görüldüğünde, proje uygulamalarının yapıldığı illerdeki mevcut ekonomik durum, tabii afetin ortaya çıkardığı durumlar, konut rayiç ve enkaz bedelleri ile uygulama alanındaki kişilerin mal varlığı ve geliri göz önünde bulundurularak Bakanlar Kurulu kararı ile yapım maliyetlerinin altında tespit edilebilir ve sosyal donatı ve altyapı harcamaları uygulama maliyetine dâhil edilmeyebilir.

(5) Bakanlık;

a) Riskli yapılara, rezerv yapı alanlarına ve riskli yapıların bulunduğu taşınmazlara ilişkin her tür harita, plan, proje, arazi ve arsa düzenleme işlemleri ile toplulaştırma yapmaya,

b) Bu alanlarda bulunan taşınmazları satın almaya, ön alım hakkını kullanmaya, bağımsız bölümler de dâhil olmak üzere taşınmazları trampaya, taşınmaz mülkiyetini veya imar haklarını başka bir alana aktarmaya,

c) Aynı alanlara ilişkin taşınmaz mülkiyetini anlaşma sağlanmak kaydı ile menkul

değere dönüştürmeye,

ç) Kamu ve özel sektör işbirliğine dayanan usuller uygulamaya, kat veya hasılat karşılığı usulleri de dâhil olmak üzere inşaat yapmaya veya yaptırmaya, arsa paylarını belirlemeye,

d) 23/6/1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundaki esaslara göre paylaştırmaya, payları ayırmaya veya birleştirmeye, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu uyarınca sınırlı ayni hak tesis etmeye,

yetkilidir. (ç) bendinde belirtilen uygulamalar, 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa tabi idareler ile iş birliği içinde veya gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri ile özel hukuka tabi anlaşmalar çerçevesinde de yapılabilir.

(6) Bakanlık, riskli alanlardaki ve rezerv yapı alanlarındaki uygulamalarda faydalanılmak üzere; özel kanunlar ile öngörülen alanlara ilişkin olanlar da dâhil, her tür ve ölçekteki planlama işlemlerine esas teşkil edecek standartları belirlemeye ve gerek görülmesi hâlinde bu standartları plan kararları ile tayin etmeye veya özel standartlar ihtiva eden planlar yapmaya, onaylamaya ve kent tasarımları hazırlamaya yetkilidir.

(7) Bu Kanun çerçevesinde dönüştürmeye tabi tutulan taşınmazların, üzerindeki köhnemiş yapılar da dâhil olmak üzere, muhdesatı ile birlikte değer tespiti işlemleri ve dönüşüm ile oluşacak taşınmazların değerlemeleri Bakanlık, TOKİ veya İdarece yapılır veya yaptırılır.

(8) Riskli alan ve rezerv yapı alanı dışında olup da bu Kanunun öngördüğü amaçlar bakımından güçlendirilebileceği teknik olarak tespit edilen yapılar için, Bakanlar Kurulunca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde Bakanlıkça dönüşüm projeleri özel hesabından güçlendirme kredisi verilebilir.

(9) Bu Kanun uyarınca tesis edilen idari işlemlere karşı tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu uyarınca dava açılabilir. Bu davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilemez.

(10) Bu Kanun uyarınca yapılan iş ve işlemlere ilişkin olarak adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde belirtilen adreslere yapılan tebligat, muhataplarına yapılmış sayılır.

(11) Bu Kanun hükümlerine göre Maliye Bakanlığınca Bakanlığa tahsis edilerek tasarrufuna bırakılan veya Bakanlığın talebi üzerine TOKİ'ye veya İdareye devredilen taşınmazlar üzerinde bu Kanun kapsamındaki uygulamalara bağlı olarak meydana gelen yeni taşınmazlar Bakanlığın, TOKİ'nin veya İdarenin isteği üzerine, kendileri ile anlaşma sağlanan gerçek kişiler veya mirasçıları ile tüzel kişiler adına tapuya tescil olunur.

(12) Bakanlık, bu Kanunda belirtilen iş ve işlemlere ilişkin olarak TOKİ'ye veya İdareye yetki devrine ve bu iş ve işlemlerden hangilerinin TOKİ veya İdare tarafından yapılacağını belirlemeye yetkilidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dönüşüm Gelirleri ve Diğer Hükümler

Dönüşüm gelirleri

MADDE 7 – (1) Bu Kanunda öngörülen amaçlar için kullanılmak üzere aşağıda sayılan gelirler, dönüşüm gelirleri olarak ilgili yıl genel bütçesinin (B) işaretli cetvelinde özel gelir olarak öngörülür ve gelir gerçekleşmesine bağlı olarak gelir kaydedilir:

a) 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu gereğince, çevre katkı payı ve idari para cezası olarak tahsil edilerek genel bütçeye gelir kaydedilecek tutarın yüzde ellisi.

b) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (B) bendine göre Hazine adına orman dışına çıkarılan yerlerin satışından elde edilen gelirlerin yüzde doksanını geçmemek üzere Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen orana tekabül eden tutar.

c) İller Bankası Anonim Şirketinin Hazine gelirleri ve faiz gelirleri dışındaki banka faaliyetleri ile 26/1/2011 tarihli ve 6107 sayılı İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca yapacağı faaliyetlerden elde edeceği kârın yüzde ellisi.

(2) İlgili yıl genel bütçesinin (B) işaretli cetvelinde özel gelir olarak tahmin edilen dönüşüm gelirleri karşılığı tutar, Bakanlık bütçesinde özel ödenek olarak öngörülür. Ödenek tutarını aşan gelir gerçekleştirmeleri karşılığında ödenek eklemeye Çevre ve Şehircilik Bakanı yetkilidir. Özel gelir ve ödenek kaydedilen tutarlardan yılı içinde harcanmayan kısımları ertesi yıl bütçelerine devren gelir ve ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

(3) Gerekliğinde dönüşüm faaliyetlerinde kullanılmak üzere Bakanlık bütçesinde özel ödenek dışındaki mevcut veya yeni açılacak tertiplere, genel bütçenin diğer tertiplerinden ödenek aktarmaya Maliye Bakanı yetkilidir. Bu tertiplerde yılı içinde kullanılmayan tutarlar, ertesi yıla devredilemez.

(4) Bu madde kapsamındaki ödenekler, Bakanlığın merkez muhasebe birimi adına açılacak dönüşüm projeleri özel hesabına aktarılacak suretiyle kullanılır. Bakanlığın dönüşüm faaliyetlerine ilişkin giderleri, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılmasına dair hükümlerine bağlı kalınmaksızın çalıştırılacak sözleşmeli personel giderleri de dâhil olmak üzere, dönüşüm projeleri özel hesabından karşılanır. Bu madde kapsamındaki ödenekler ile dönüşüm projeleri özel hesabından yapılacak kullanımlar yılı yatırım programı ile ilişkilendirilmez.

(5) Bu Kanunda öngörülen amaçlar için kullanılmak üzere;

a) Bu Kanunda öngörülen uygulamalar sonucunda elde edilecek her türlü gelir ve hasılat,

b) Bakanlığa tahsis veya devredilen taşınmazlardan imar uygulamasına tabi tutulması sonucunda tapuda Hazine adına tescil edilenlerin satışından elde edilecek gelirler,

c) Dönüşüm projeleri özel hesabından kullandırılan krediler kapsamında ilgili kişi veya kuruluşlarca yapılan geri ödemeler ile bu kapsamda tahsil edilen gecikme zamları,

ç) Her türlü şartlı veya şartsız bağış ve yardımlar ile sair gelirler,

dönüşüm projeleri özel hesabına gelir olarak kaydedilir. Birinci fıkranın (c) bendinde belirtilen tutar, hesap dönemini takip eden yılın mayıs ayı sonuna kadar Bakanlığın merkez muhasebe birimine aktarılır. Bu Kanun kapsamındaki uygulamalara yönelik olarak Bakanlık tarafından sağlanacak kredilerin vadesi geçtiği hâlde geri ödenmeyen kısımları, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre vergi dairelerince takip ve tahsil edilir.

(6) Bu Kanun kapsamında sağlanması öngörülen krediler ile dönüşüm faaliyetleri kapsamında yapılacak konutlara ilişkin, hak sahiplerince bankalardan kullanılacak kredilere dönüşüm projeleri özel hesabından karşılanmak üzere faiz desteği verilebilir. Bu işlemlere ve verilecek desteğe ilişkin usul ve esaslar Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir.

(7) Bakanlık, dönüşüm projeleri özel hesabı gelirlerinin elde edilmesi, tahsili ve takibi ile bu hesaba bütçeden aktarılan tutarların dönüşüm faaliyetleri kapsamında yürütülecek hibe veya borç verme programlarında kullanımı, her türlü yapım, mal ve hizmet alımına ilişkin taahhütlere girilmesi, giderleştirilmesi, muhasebeleştirilmesi, denetimi ve özel hesabın işleyişine ilişkin diğer usul ve esasları, Maliye Bakanlığının uygun görüşünü alarak belirlemeye yetkilidir.

(8) Bu Kanun kapsamında uygulamada bulunacak olan belediyeler, yatırıma ilişkin yıllık bütçelerinin yüzde beşi ile 26/5/1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri

Kanununun 80 inci maddesi uyarınca tahsil edilen harç gelirlerinin yüzde ellisini, bu Kanunda öngörülen uygulamalara ayırmak zorundadır.

(9) Bu Kanun uyarınca yapılacak olan işlem, sözleşme, devir ve tesciller ile uygulamalar, noter harcı, tapu harcı, belediyelerce alınan harçlar, damga vergisi, veraset ve intikal vergisi, döner sermaye ücreti ve diğer ücretlerden; kullandırılan krediler sebebiyle lehe alınacak paralar ise banka ve sigorta muameleleri vergisinden müstesnadır.

(10) Gerçek kişilerce ve özel hukuk tüzel kişilerince uygulamada bulunulan riskli alanlardaki yapıların mevcut alanları için daha önce belediyelerce alınan harç ve ücretlere ilave olarak, sadece kullanım maksadı değişiklikleri ile yapı alanındaki artışlar için hesaplanan harç ve ücret farkları alınır.

(11) Bu Kanunda belirtilen iş, işlem ve hizmetlere tahsis edilmiş olan taşınır ve taşınmazlar ile her türlü hak ve alacaklar, para ve para hükmündeki kıymetli evrak, kamu yararı amacına tahsis edilmiş sayılır ve bunlar hakkında haciz ve tedbir uygulanamaz.

(12) Bakanlık, bu Kanun kapsamındaki uygulamalarda kullanılmak üzere dönüşüm projeleri özel hesabından TOKİ, İdare ve İller Bankası Anonim Şirketine kaynak aktarabilir. İller Bankası Anonim Şirketine aktarılan kaynak, Bankanın gelir ve gider hesapları ile ilişkilendirilmeksizin Dönüşüm Projeleri Özel Hesabının işleyişine ilişkin usul ve esaslar çerçevesinde kullanılır.

(13) Bu maddede öngörülen gelirler, bu Kanunun amaçları dışında kullanılamaz.

Çeşitli hükümler

MADDE 8 –(1) Bu Kanun uyarınca kamu kaynağı kullanılarak gerçekleştirilen her türlü mal ve hizmet alımları ile yapım işleri, 4734 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen hâllere dayanan işlerden sayılır.

(2) Bakanlık, TOKİ ve İdare; danışmanlık, yazılım, araştırma, her tür ve ölçekte harita, etüt, proje, kadastro, kamulaştırma, mikro bölgeleme, risk yönetimi ve sakınım planı çalışmalarını, her tür ve ölçekte plan yapımı ve imar uygulaması işlerini ve dönüşüm uygulamalarını, 4734 sayılı Kanun kapsamındaki idareler ile akdedecekleri protokoller çerçevesinde 4734 sayılı Kanuna tabi olmaksızın ortak hizmet uygulamaları suretiyle de gerçekleştirebilirler.

(3) Riskli yapıların tespiti, tahliyesi ve yıktırma iş ve işlemleri ile değerlendirme işlemlerini engelleyenler hakkında, işlenen fiil ve hâlin durumuna göre 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uyarınca Cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunulur. Riskli yapıların tespiti, bu yapıların tahliyesi ve yıktırılması iş ve işlemlerine dair görevlerinin gereklerini yerine getirmeyen kamu görevlileri hakkında, tabi oldukları ceza ve disiplin hükümleri uygulanır.

(4) Bakanlık, TOKİ ve İdare; bu Kanun kapsamındaki uygulamalarda, uygulama süresini aşmamak kaydı ile 657 sayılı Kanun ile diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılmasına dair hükümlerine bağlı kalmaksızın, özel bilgi ve ihtisas gerektiren konularda sözleşmeli personel çalıştırabilir. Bu suretle çalıştırılacakların unvanı, sayısı, ücretleri ile diğer hususlar Bakanlar Kurulunca belirlenir.

(5) Bu Kanun kapsamındaki işler ile ilgili olarak valilikler, belediyeler ve diğer kamu kurumları personelinden Bakanlık emrinde geçici olarak görevlendirilenler hakkında 657 sayılı Kanunun ek 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan süre sınırlaması uygulanmaz.

(6) Bu Kanun uyarınca yapılacak anlaşmaların usul ve esasları Bakanlıkça belirlenir.

(7) Riskli yapıların tespit edilmesine veya ettirilmesine dair usul ve esaslar, risklilik kriterleri, riskli yapıların tespitinde ve itirazların değerlendirilmesinde görev alacak teknik heyet ve diğer komisyonlar ile bu Kanunun uygulanmasına dair diğer usul

ve esaslar, Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikler ile düzenlenir.

(8) Riskli yapı tespitlerine karşı yapılacak itirazları inceleyip karara bağlayacak teknik heyetlerde üniversiteler tarafından görevlendirilecekler, fiilen görev yaptıkları her gün için, (4.000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunacak tutarda huzur hakkı ödenir. Bir ayda fiilen görev yapılan gün sayısının beşi aşması hâlinde, aşan günler için huzur hakkı ödenmez.

(9) Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel televizyon kuruluşları ve radyolar, ayda en az doksan dakika afet, afet risklerinin azaltılması ve kentsel dönüşüm konularında uyarıcı ve eğitici mahiyette yayınlar yapmak zorundadır. Bu yayınlar, asgari otuz dakikası 17:00-22:00 saatleri arasında olmak üzere, 08:00-22:00 saatleri arasında yapılır ve yayınların kopyaları her ay düzenli olarak Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna teslim edilir. Bu saatler dışında yapılan yayınlar, aylık doksan dakikalık süreye dâhil edilmez. Bu programlar, Bakanlık, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ile bilimsel kuruluşlar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanır veya hazırlatılır. Hazırlanan programların, Bakanlığın olumlu görüşü alındıktan sonra Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından radyo ve televizyonlarda yayınlanması sağlanır. Bu fıkra kapsamında yapılan yayınlar için herhangi bir bedel ödenmez. Bu yayınların ve sürelerinin denetimi Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca yapılır.

Uygulanmayacak mevzuat

MADDE 9 – (1) Bu Kanun uyarınca yapılacak olan planlar, 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununda ve imara ilişkin hükümler ihtiva eden özel kanunlar da dâhil olmak üzere diğer mevzuatta belirtilen kısıtlamalara tabi değildir. Bu Kanuna tabi riskli yapılar, riskli alanlar ve rezerv yapı alanları hakkında 7269 sayılı Kanunun uygulanıyor olması bu Kanunun uygulanmasına engel teşkil etmez.

(2) Bu Kanun kapsamındaki alanlarda bu Kanunun öngördüğü uygulamaların zaruri kılması hâlinde, bu uygulamaların gerektirdiği iş ve işlemler hakkında;

a) 26/1/1939 tarihli ve 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanunun,

b) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun,

c) Afete maruz bölgeye ilişkin hükümleri saklı kalmak kaydıyla 15/5/1959 tarihli ve 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunun,

ç) 28/12/1960 tarihli ve 189 sayılı Millî Savunma Bakanlığı İskân İhtiyaçları İçin Sarfiyat İcrası ve Bu Bakanlıkça Kullanılan Gayrimenkullerden Lüzumu Kalmıyanların Satılmasına Salâhiyet Verilmesi Hakkında Kanunun,

d) 18/12/1981 tarihli ve 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununun,

e) 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun,

f) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun,

g) 4/4/1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun,

ğ) 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanununun,

h) 16/6/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun,

ı) 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun,

i) Geri görünüm ve etkilenme bölgeleri bakımından 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun,

bu Kanunun uygulanmasını engelleyici hükümleri ve diğer kanunların bu Kanuna

aykırı hükümleri uygulanmaz. Ancak, bu Kanunun öngördüğü uygulamalar sırasında, bahsedilen kanunların amaçları ayrıca gözetilir. Uygulamalar için 6831 sayılı Kanuna tabi alanların kullanılması zaruri olduğu takdirde, başka yerlerde en az bu alanlar kadar alanın ağaçlandırılması, 3573 sayılı Kanuna tabi alanların kullanılması zaruri olduğu takdirde de, başka yerlerde en az bu alanlar kadar alanın zeytinlik alan hâline getirilmesi mecburidir.

(3) 2863 sayılı Kanun ve 5366 sayılı Kanun kapsamındaki alanlarda uygulamada bulunulması hâlinde alanın sit statüsü de gözetilerek Kültür ve Turizm Bakanlığının görüşü alınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Diğer Mevzuatta Yapılan Değişiklikler ve Son Hükümler

MADDE 10 – 6831 sayılı Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir.

“EK MADDE 13 – Şehrin içindeki veya yakın çevresindeki ormanlık alanların afetler öncesinde piknik alanı, mesire yeri ve afet sonrasında geçici barınma yeri olarak kullanılması için Orman Genel Müdürlüğünce veya bu Genel Müdürlüğün uygun görmesi hâlinde talepte bulunan idarelerce altyapı hizmetleri verilir.”

MADDE 11 – 775 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddeye birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve sonraki fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

“a) Gecekonduyunun sahibi ise, gecekonduya karşılık gelecek şekilde, borçlanma suretiyle veya sair şekillerde konut verilinceye veya nakde dönüştürülüp ödeninceye veya konut yapmak üzere arsa tahsis edilip lüzumu halinde kredisi sağlanmak suretiyle, 27 nci maddedeki süre ve şartlara uygun olarak konutunu yapıncaya kadar,”

“Birinci fıkra kapsamındaki uygulamalarda, yönetmelik ile belirlenen şartlara göre nakdî yardım yapılabilir.”

MADDE 12 – 2942 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile aynı maddenin sekizinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye onbirinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine bağlı meslek odalarının her biri tarafından, üyelerinin oturdukları yer göz önünde bulundurularak; illerden nüfusu beşyüzbinin altında olanlar için yirmibeş ila elli, nüfusu beşyüzbin ile birmilyon arasında olanlar için elli ila yüz, nüfusu birmilyon ile üçmilyon arasında olanlar için yüz ila yüzelli, nüfusu üçmilyonun üzerinde olanlar için yüzelli ila üçyüzelli bilirkişi ve ayrıca il merkezleri için il idare kurulları ve ilçeler için ilçe idare kurulları tarafından, bu bölgelerde oturan ve mühendis veya mimar olan taşınmaz mal sahipleri veya kiracılar arasından nüfusa göre belirlenen bilirkişi sayılarının en az üçte biri kadar bilirkişi, her yıl ocak ayının ilk haftasında seçilerek isim ve adreslerini belirten listeler valiliklere verilir.”

“Taraflar, mahkemelere bildirilen listelerde yazılı olanlar ve yukarıdaki fıkroda belirtilen kimseler arasından bilirkişi seçmekte anlaşamadıkları takdirde; bilirkişiler, hâkimin kararı ile tayin edilen gün ve saatte, valilikçe, tarafların huzurunda ve gelmeyenin gıyabında kura yolu ile seçilir. Valilik, kuranın adil olarak yapılabilmesi için gerekli tedbirleri alır. Kuraya ilişkin itirazlar, davanın görüldüğü mahkemece karara bağlanır.”

“Sermaye Piyasası Kuruluna kayıtlı olarak faaliyet gösteren lisanslı değerleme kuruluşlarının isim ve adreslerini belirten listeler, her yıl ocak ayı içinde, ikinci fıkradaki mahkemelere bildirilmek üzere Sermaye Piyasası Kurulunca valiliklere gönderilir. Yeterli sayıda değerleme uzmanı bulunan yerlerde, 10 uncu maddede öngörülen değer tespitleri, bilirkişi sıfatıyla öncelikle Sermaye Piyasası Kurulundan lisanslı değerleme uzmanlarına, taşınmaz geliştirme konusunda yüksek lisans veya doktora yapmış olan

uzmanlara yaptırılır.”

MADDE 13 – 2/3/1984 tarihli ve 2985 sayılı Toplu Konut Kanununun 2 nci maddesinin birinci fıkrasına (f) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki bent eklenmiş ve mevcut (g) bendi (h) bendi olarak teselsül ettirilmiştir.

“g) Ek 1 inci maddenin birinci fıkrasının (m) bendi kapsamında; talep edilen proje ve uygulamaların İdarece yapılması veya yaptırılması için imzalanan protokollerle belirlenen inşaat bedelinin yüzde üçünden az, yüzde onundan fazla olmamak üzere, ilgili kurum ve kuruluşlardan alınacak olan idare hizmet payı tutarlarından,”

MADDE 14 – 3194 sayılı Kanuna aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

“EK MADDE 5 – 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ve bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmeliklerden imar uygulamalarına ilişkin olanlar, bu Kanun ile bu Kanun uyarınca yürürlüğe konulan yönetmelikler ve beldenin şartları da gözetilerek, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylandıktan sonra Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girer.”

“GEÇİCİ MADDE 14 – Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce belediyelerce imar uygulamalarına ilişkin olarak çıkarılmış olan yönetmelikler, ek 5 inci maddedeki esaslar çerçevesinde bu maddenin yayımı tarihinden itibaren en geç bir yıl içinde hazırlanarak anılan maddedeki usule göre yürürlüğe konulacak yönetmeliklerle değiştirilir. Aksi takdirde, anılan yönetmelikler bir yıllık sürenin bittiği tarih itibarıyla yürürlükten kalkar.”

MADDE 15 – 5366 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümleleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı Kanunun 4 üncü maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve sonraki fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

“Yenileme alanları; il özel idarelerinde il genel meclisinin ve belediyelerde belediye meclisinin üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile belirlenir. İl özel idaresinde il genel meclisince ve büyükşehirler dışındaki belediyelerde belediye meclisince bu konuda alınan kararlar, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi ile Bakanlar Kuruluna sunulur. Büyükşehirlerde ise ilçe belediye meclislerince alınan kararlar, büyükşehir belediye meclisince onaylanması üzerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi ile Bakanlar Kuruluna sunulur.”

“Kamu hizmeti için ayrılan alanlar hariç olmak üzere, yenileme alanı sınırları içinde toplu yapı olarak sınırları imar ve parselasyon plânlarında belirlenmek kaydıyla, yapıli veya yapısız imar parsellerine belediye veya il özel idaresi ve diğeri ilgili kurullar tarafından tasdik edilen mimari projelere uygun olarak 23/6/1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununun toplu yapıya ilişkin hükümlerine göre toplu yapı olarak tek bir kat mülkiyeti tesis edilebilir. Belediyeler ve il özel idareleri; bu alanlar içindeki parsel maliklerinin sosyal altyapı ve tesisleri, ortak kullanım yerleri, sosyal tesis ve hizmetlere ilişkin alanları kullanma ve yararlanma şartları ile masraflarına katılma usullerine ilişkin işletme projeleri hazırlayarak tapu sicilinin beyanlar hanesinde belirtmelerini isteyebileceği gibi, hazırlanmış olan restorasyon ve restitüsyon projelerine uygun olarak irtifak hakkı tesisi veya parselasyon plânları yapılmak suretiyle 634 sayılı Kanunun 12 nci maddesinde belirtilen belgelerin toplu yapı ilişkisini gösterir şekilde hazırlanıp 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca ilan edilmesinden ve kesinleşmesinden sonra kat mülkiyeti ve kat irtifakını re’sen tapu siciline tescil ettirmeye yetkilidir.”

MADDE 16 – 5366 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin dokuzuncu fıkrasından ve 4 üncü maddesinin mevcut üçüncü fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Yenileme projelerinin gerektirdiği uygulamalar, verilen süre içinde yapı

malikince yapılmadığı takdirde, il özel idaresi veya belediye tarafından yapılarak masrafi yapı malikinden tahsil edilir. İl özel idaresi veya belediye tarafından, yapı malikinin uygulama masraflarını ödemesini kolaylaştırıcı tedbirler alınabilir. Bu tedbirlere ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

“Bu Kanun kapsamında açılacak kamulaştırma bedelinin tespiti ve taşınmaz malın tesciline ilişkin davalarda görev alacak bilirkişiler, 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa tabi olarak faaliyet gösteren değerleme uzmanları arasından seçilir. Bu uzmanlar, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından oluşturulan değerleme standartlarını esas alarak raporlarını düzenler.”

MADDE 17 – 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 73 üncü maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan “yapılabilmesi Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır.” ibaresi “yapılabilmesi için ilgili belediyenin talebi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca bu yönde karar alınması şarttır.” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye onüçüncü fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Büyükşehirlerde büyükşehir belediye meclisinin, il ve ilçelerde belediye meclislerinin salt çoğunluk ile alacağı karar ile masrafların tamamı veya bir kısmı belediye bütçesinden karşılanmak kaydıyla kentin uygun görülen alanlarında bina cephelerinde değişiklik ve yenileme ile özel aydınlatma ve çevre tanzimi çalışmaları yapılabilir. Cephe değişikliği yapılacak binalarda telif hakkı sahibi proje müelliflerine talep etmeleri hâlinde, değiştirilecek cephe veya cephelerin beher metrekaresi için bir günlük net asgari ücret tutarını geçmemek üzere telif hakkı ödenir. Büyükşehir belediye meclisince uygun görülmesi hâlinde, büyükşehir belediyesi içindeki ilçe belediyeleri kendi sınırları içinde bu fıkra da belirtilen iş ve işlemleri yapabilir.

Bina cephelerinde değişiklik ve yenileme ile özel aydınlatma ve çevre tanzimi çalışmaları için yapılması gereken iş, işlem ve yetkilendirmeler, kat maliklerinin arsa payı çoğunluğu ile verecekleri karara göre yapılır.

Büyükşehir belediyelerince, kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan edilen alanlar ile 5366 sayılı Kanuna göre yenileme alanı ilan edilen alanlarda veya bu Kanunun 75 inci maddesine göre kamu kurum ve kuruluşları ile protokol yapmaları hâlinde, büyükşehir belediye meclisi kararı ile, yıkılan ibadethane ve yurtların yerine veya ihtiyaç duyulan yerlerde ibadethane ve yurt inşa edilebilir.”

MADDE 18 – 19/9/2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 1 – (1) Afet riski veya fen, sanat ve sağlık kurallarına aykırılık sebebiyle veya Bakanlar Kurulunca belirlenen özel proje alanlarında gerçekleştirilecek olan yeniden iskân uygulamalarında, buralardaki yerleşim merkezlerinde yaşayan ailelerin daha elverişli yerlerde iskânları ile köye dönüş projeleri çerçevesindeki iskân çalışmaları; ilgili proje için alınan Bakanlar Kurulu kararında belirtilen hak sahipliği ve borçlandırma usul ve esaslarına göre, Bakanlar Kurulunca tespit edilen orman veya mera vasıflı alanlardan ve Hazinesinin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazlardan uygun görülen yeni yerleşim yerlerinde, bu Kanun hükümlerine göre yapılır.

(2) Bu madde kapsamındaki uygulamalara ilişkin talebin diğer kamu kurum veya kuruluşlarından gelmesi hâlinde, altyapı hizmetleri de dâhil olmak üzere yeniden yerleşim için gerekli görülen her türlü ödenek, Bakanlığın görüşü alınarak ana projeyi yürüten kuruluşun bütçesine konulur ve ihtiyaç duyulan ödenek, Bakanlık bütçesine ilgili kuruluş tarafından transfer edilir. Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hizmetleri için kanun ile öngörülen dönüşüm projeleri özel hesabından bu madde kapsamındaki uygulamalarda kullanılmak üzere kaynak aktarılabilir.”

MADDE 19 – 29/6/2011 tarihli ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin;

a) 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (e), (f) ve (ğ) bentleri aşağıdaki şekilde, (h) bendinde yer alan “dört ay içerisinde” ibaresi “üç ay içinde” şeklinde değiştirilmiş, anılan fıkra (m) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki (n) bendi eklenmiş ve takip eden bent buna göre teselsül ettirilmiştir.

“e) Bakanlığın görev alanına giren konularda her türlü etüt, plan, proje, maliyet hesaplarını ve yapım işlerini yapmak veya yaptırmak.

f) Yapı denetimi sistemini oluşturarak 29/6/2001 tarihli ve 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ile Bakanlığa verilen görevleri yapmak ve kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan veya yaptırılanlar da dâhil olmak üzere yapıların can ve mal emniyeti ile mevzuata ve tekniğine uygunluk bakımından denetimini yapmak veya yaptırmak, tespit edilen aykırılık ve noksanlıkların giderilmesini istemek ve sağlamak; yapılarda enerji verimliliğini artırıcı düzenlemeleri yapmak, buna ilişkin faaliyetleri yönetmek ve izlemek; yapı malzemelerinin denetimine ve uygunluk değerlendirmesine ilişkin iş ve işlemleri yapmak.”

“ğ) Gecekondu, kıyı alanları ve tesisleri ile niteliğinin bozulması nedeniyle orman ve mera dışına çıkarılan alanlar dâhil kentsel ve kırsal alan ve yerleşmelerde yapılacak iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamalarında idarelerce uyulacak usul ve esasları belirlemek; Bakanlıkça belirlenen finans ve ticaret merkezleri, fuar ve sergi alanları, eğlence merkezleri, şehirlerin ana giriş düzenlemeleri gibi şehirlerin marka değerini artırmaya ve şehrin gelişmesine katkı sağlayacak özel proje alanlarına dair her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı ve yapı projelerini yapmak, yaptırmak, onaylamak, kamulaştırma, ruhsat ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyeti kurulmasını temin etmek; 2/3/1984 tarihli ve 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile 20/7/1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu uyarınca Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan uygulamalara ilişkin her tür ve ölçekte etüt, harita, plan ve parselasyon planlarını yapmak, yaptırmak, onaylamak, ruhsat işlerini gerçekleştirmek, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyetinin kurulmasını sağlamak.”

“n) 23/9/1980 tarihli ve 2302 sayılı Atatürk’ün Doğumunun 100 üncü Yılıın Kutlanması ve “Atatürk Kültür Merkezi Kurulması” Hakkında Kanunun 3 üncü maddesi ile belirlenen Atatürk Kültür Merkezi alanını iyileştirme, güzelleştirme, yenileme ve ihya etmek amacıyla; Kültür ve Turizm Bakanlığının da görüşü alınarak, bu alan için her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı ile yapı projelerini yapmak, yaptırmak, onaylamak, kamulaştırma ve ruhsatlandırma işlemleri ile diğer iş ve işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlamak.”

b) 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde ve eki (I) sayılı Cetvelde yer alan “Altyapı Hizmetleri” ibareleri “Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri” şeklinde değiştirilmiştir.

c) 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“e) 2 nci maddenin birinci fıkrasının (ı) bendinde belirtilen konularla ilgili olarak her ölçekteki imar planı ve imar uygulamalarını, kentsel tasarım projelerini yapmak, yaptırmak ve onaylamak.”

ç) 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (ç) bendi ile aynı maddenin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

“c) 2 nci maddenin birinci fıkrasının (e) bendi ile Bakanlığa verilen görevleri yürütmek.”

d) 11 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü

MADDE 11 – (1) Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır:

a) Mahallî idarelerin altyapı sistemleri ile ilgili genel planlama, programlama, fizibilite, projelendirme, işletme, finansman ihtiyacı ve yatırım önceliklerine; teknik altyapı tesislerinin mekânsal strateji planları ile çevre düzeni ve imar planlarına uygun olarak planlanmasına, projelendirilmesine ve yapılmasına ilişkin usul ve esaslar ile bu konulardaki her türlü etüt, proje, yapı ruhsatı ve yapı kullanma iznine ilişkin usul ve esasları belirlemek.

b) Teknik altyapı tesisleri ve altyapı birlikleri kurulması konusunda mahallî idareler arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, rehberlikte bulunmak ve teknik altyapı tesislerine ilişkin envanteri tutmak.

c) 2 nci maddenin birinci fıkrasının (ğ) bendi kapsamındaki uygulamalara ilişkin her türlü altyapı, katlı ve köprülü kavşak gibi yapıların projelerini yapmak veya yaptırmak, bu alanlarda mülk sahiplerinden altyapı katılım bedellerinin tahsiline ilişkin düzenlemeler yapmak.

ç) Gecekondu alanları ile vasfının bozulmasından dolayı orman ve mera dışına çıkarılan alanlara ilişkin iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamaları ile afet riski altındaki alanların dönüştürülmesine ilişkin mevzuat ve 775 sayılı Kanun uyarınca ıslah, tasfiye, dönüşüm ve iyileştirme bölgelerinin tespitine, ilanına, program ve öncelik sırasına dair usul ve esasları belirlemek.

d) Dönüşüm, yenileme ve transfer alanlarının belirlenmesi, dönüşüm alanı ilan edilen alanlardaki yapıların tespiti ile arsa ve arazi düzenleme ve değerlendirme iş ve işlemlerinin yapılmasını sağlamak; dönüşüm uygulamalarında hak sahipliği, uzlaşma, gerektiğinde acele kamulaştırma, paylı mülkiyete ayırma, birleştirme, finansman düzenlemelerinde bulunma, dönüşüm alanları içindeki gayrimenkullerin değer tespitlerini yapma ve Bakanlıkça belirlenen esaslar ve proje çerçevesinde hak sahipleri ile anlaşmalar sağlama, gerektiğinde yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni verme, kat mülkiyeti tesisi, tescili ve imar hakkı transferi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.

e) 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 73 üncü maddesi kapsamındaki uygulamalara ilişkin dönüşüm alanı ilanı ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.

f) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.”

e) 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 20 – Ekli (1) sayılı listedeki kadrolar ihdas edilerek 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvelin Çevre ve Şehircilik Bakanlığına ait bölümüne eklenmiştir.

MADDE 21 – 6107 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılacak” ibaresi “Yönetim Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 22 – 2302 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; 11/8/1983 tarihli ve 2876 sayılı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kanununun 104 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

“MADDE 3 – Atatürk Kültür Merkezi Ankara’da kurulur. Atatürk Kültür Merkezi alanı; Ankara İmar Planında bu amaca ayrılmış olan ve ekli krokide gösterilen yerlerdir. Bu alan içerisinde Millî Mücadele tarihinin, Türk Halk Kültürünü ve sanatlarını tanıtan yerler ve çeşitli müzeler, çeşitli sahneler ve toplantı salonları, sergi alanları, arşiv ve kitaplıklar, atölyeler ve benzeri yerlerden meydana gelen Atatürk Kültür Merkezi bulunur.”

MADDE 23 – 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Devir ve tahsislerin iptali

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) 775, 5366 ve 5393 sayılı kanunlar ile 29/6/2001 tarihli ve 4706 sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve diğer kanunlar kapsamındaki dönüşüm ve iyileştirme uygulamaları için TOKİ'ye, İdareye ve diğer kamu idarelerine tahsis ve devredilmiş olup da tahsisin yapıldığı veya mülkiyetin devredildiği tarihten itibaren iki yıl içinde dönüşüm ve iyileştirme uygulaması başlatılmayan taşınmazların tahsisleri resen kaldırılır ve devir işlemi de iptal edilmiş sayılarak, tapuda resen Hazine adına tescil ve Bakanlığın talebi üzerine bu Kanunun öngördüğü amaçlar için kullanılmak üzere Maliye Bakanlığınca Bakanlığa tahsis edilir.

Gerçekleşen dönüşüm gelirleri

GEÇİCİ MADDE 2 – (1) 7 nci maddede belirtilen dönüşüm gelirlerinden 2012 yılında gerçekleşen tutarlar, genel bütçenin (B) işaretli cetveline özel gelir kaydedilir. Gelir kaydedilen bu tutarlar karşılığında Bakanlık bütçesine özel ödenek kaydetmeye Çevre ve Şehircilik Bakanı yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 24 – (1) Bu Kanunun;

a) 19 uncu maddesinin (a) bendi ile değiştirilen 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi ile 23 üncü maddesi yayımı tarihinden üç yıl sonra,

b) Diğer hükümleri yayımı tarihinde,
yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 25 – (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

30/5/2012

Ek 4.

Sarıgöl kentsel dönüşümün sembolü olacak¹⁴¹

İlçe genelinde dokuz yıl önce başlattığımız dönüşüm çalışmaları, bugün İstanbul’un en büyük projesi haline geldi. “Alıştığınız Yerde Yeni Bir Hayat” diyerek sürdürdüğümüz bu çalışmalar neticesinde başladığımız Sarıgöl Kent Konutları da, hızlı inşaat süreci ve modern görünümüyle çok yakında Gaziosmanpaşa’nın sembollerinden biri haline gelecek. Dönüşüm sürecinin ardından Gaziosmanpaşa, sadece bölgesinde değil tüm Türkiye’nin imrenerek baktığı bir kent olacak.

Sadece Gaziosmanpaşa’da değil, Türkiye’nin hemen her bölgesinde şehirleşme açısından sıkıntılar yaşanıyor. Otomobiller sokağa bırakılıyor, çocuklar da her an her dakika tehlike altında sokaklarda oynuyor. Deprem bölgelerinde de kimse dile getirmese de bir endişe hâkim. Herkesin özlemi; sağlam, güvenli, altında otoparkları olan, bahçesinde oynanabilen, girenin çıkanın kontrol edildiği binalarda yaşamak. Yerel yönetim temsilcileri olarak bizler de Kentsel Dönüşüm’e bu açıdan bakıyoruz. Beş sene içerisinde Gaziosmanpaşalılar, modern bir şehirde yaşadığını hissetmeye başlarken ilçenin de cazibe merkezi haline geldiğini görecekler.

Gelişen Ve Çehresi Değişen Gaziosmanpaşa

İstanbul’un orta yerinde, bütün önemli lokasyonlara çok kısa sürede ulaşım imkânı bulunan ilçemiz, gün geçtikçe daha da gelişiyor ve değer kazanıyor.

Gaziosmanpaşa’nın, 2023 yılında İstanbul’un tercih edilen 10 ilçesi arasına girmesini hedefliyoruz. Bu hedef doğrultusunda, çarpık kentleşmenin tüm örneklerini ortadan kaldırarak, daha güzel ve daha konforlu yeni yapılarla birlikte otoparkları, donatı alanları, eğitim kurumları, hastaneleri, modern işyerleriyle çağdaş ve yaşanabilir bir Gaziosmanpaşa için çalışıyoruz.

Coğrafi konumu ve yapımına başlanan yeni ulaşım hatları nedeniyle İstanbul’un hemen her yerine kolaylıkla ulaşma imkânına sahip Gaziosmanpaşa’nın, tüm dikkatleri üzerine çekerek son dönemde şehrin yükselen değeri haline gelmesi, inanın bizi oldukça memnun ediyor.

¹⁴¹ “Sarıgöl Kentsel Dönüşümün Sembolü Olacak”.

[https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Baskanimizin-Mesaji\[20.03.2018\]](https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/index.php?goster=Baskanimizin-Mesaji[20.03.2018])

Sarıgöl Gaziosmanpaşa'nın Sembolü Olacak

Son yıllardaki bu gelişim, büyük yatırımcıların ve inşaat firmalarının da bölgemize yönelmesinin en önemli nedenidir. Bu firmaların bazıları, Gaziosmanpaşa'nın gelecekteki en güzel mimari projelerinin ilk örneklerini ilçemizde inşa etmeye başladılar bile.

Bu anlamda Sarıgöl Kent Konutları da, yenilenen ve güzelleşen Gaziosmanpaşa'nın ve İstanbul'un hak ettiği projelerden biri olacak. Şehrin orta yerinde güvenli ve huzurlu ortak yaşamıyla inşasına başlanan proje, Gaziosmanpaşa'nın yenilenen dokusu içinde yeni ve modern yerleşim birimlerinden biri olacak. Tam donanımlı iç ve dış mimarisiyle nezih, Avrupa'nın en büyük eğlence merkezlerinden Vialand'ın hemen karşısındaki bu çağdaş proje, Gaziosmanpaşa'ya artı değer katacak projelerden biri olacak.

Saygı ve selamlarımla,

Hasan Tahsin USTA

Belediye Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

2008 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Lisans eğitime başlayan Leman Çelik, 2010-2011 yılları arasında Umea University-İsveç'te Erasmus değişim öğrencisi olarak eğitiminine devam etmiş ve 2012 yılında Sosyoloji lisans programını tamamlamıştır. 2012 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2015 yılında da Marmara Üniversitesi Sosyoloji bölümünde yüksek lisans eğitime başlamıştır. 2016 yılından itibaren Işık Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.